תלמוד ירושלמי · מפרשים · פני משה על תלמוד ירושלמי · סדר נזיקין

פני משה על תלמוד ירושלמי בבא מציעא

רבי משה מרגלית

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

פני משה על תלמוד ירושלמי בבא מציעא

רבי משה מרגלית

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/פני-משה-על-תלמוד-ירושלמי-בבא-מציעא/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 7
הלכה ג 8
הלכה ד 9
הלכה ה 11
הלכה ו 13
הלכה ז 15
הלכה ח 17
פרק ב 19
הלכה א 19
הלכה ב 20
הלכה ג 21
הלכה ד 22
הלכה ה 24
הלכה ו 26
הלכה ז 26
הלכה ח 27
הלכה ט 28
הלכה י 29
הלכה יא 30
פרק ג 32
הלכה א 32
הלכה ב 33
הלכה ג 34
הלכה ד 37
הלכה ה 37
הלכה ו 39
הלכה ז 41
הלכה ח 41
הלכה ט 42
פרק ד 43
הלכה א 43
הלכה ב 47
הלכה ג 50
הלכה ד 53
הלכה ה 54
הלכה ו 56
הלכה ז 57
פרק ה 59
הלכה א 59
הלכה ב 62
הלכה ג 64
הלכה ד 68
הלכה ה 71
הלכה ו 74
הלכה ז 78
הלכה ח 78
פרק ו 79
הלכה א 79
הלכה ב 82
הלכה ג 83
הלכה ד 86
הלכה ה 87
הלכה ו 88
פרק ז 89
הלכה א 89
הלכה ב 91
הלכה ג 92
הלכה ד 92
הלכה ה 93
הלכה ו 94

הלכה ז 95
פרק ח 96
הלכה א 96
הלכה ב 97
הלכה ג 99
הלכה ד 100
הלכה ה 101
הלכה ו 102
הלכה ז 102
הלכה ח 103
הלכה ט 103
פרק ט 104
הלכה א 104
הלכה ב 105
הלכה ג 106
הלכה ד 107
הלכה ה 107
הלכה ו 108
הלכה ז 109
הלכה ח 111
הלכה ט 112
הלכה י 112
הלכה יא 114
הלכה יב 114
הלכה יג 116
פרק י 117
הלכה א 117
הלכה ב 119
הלכה ג 119
הלכה ד 120
הלכה ה 121
הלכה ו 122

פרק א

הלכה א

מתני' **שנים אוחזין בטלית**. דוקא אוחזין דשניהם מוחזקין בה ואין לזה שום כח בה יותר מזה שאלו היתה ביד אחד לבדו הוי אידך המוציא מחבירו ועליו להביא ראיה בעדים שהיא שלו ואינו נאמן ליטול בשבועה ומסקינן דמתני' מיירי כגון שהיו אוחזין בחוטין שבשפת הטלית אבל אם היו אדוקין בטלית עצמו זה נוטל עד מקום שידו מגעת וזה נוטל עד מקום שידו מגעת והשאר חולקין בשוה ובשבועה:

זה אומר כולה שלי. סיפא מיירי במקח וממכר זה אומר אני קניתיה ולי מכרה המוכר ולא לך ומיירי שהמוכר נטל מעות משניהם מאחד מדעתו ומאחד בעל כרחו ולא ידע מהי מדעתו ומהי בעל כרחו שאין כאן עדות כלל והילכך חולקין ובשבועה ובדין הוא שמאחר ששניהם תופסין ועומדין בשוה שיחלוקו בלא שבועה אלא שלא יהא כל אחד הולך ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא תיקנו חכמים שבועה זו:

זה ישבע שאין לו בה פחות מחציה. ואינו נשבע שכולה שלו כדקטעין מעיקרא דהא לא יהבינן לי' כולה וחציה שלו ג"כ אינו נשבע דא"כ הוה מכחיש לדיבוריה דאמר כולה שלי והלכך ישבע שאין לו בה פחות מחציה דמשמע הכי כולה שלי כדאמרי מעיקרא ולדבריכם שאין אתם מאמינים לי שבועה שאין לי בה פחות מחציה:

וזה אומר חציה שלי. מודה הוא שהחצי של חבירו הוא ואין דנין אלא על חציה והלכך זה האומר כולה שלי וכו' ונשבעין שניהן שאין לכל אחד בו פחות מחצי הדבר שטוענין עליו ונוטל כל אחד חציו:

גמ' **תני**. בתוספתא דשבועות פ"ה ושם הגירסא דלא כר"ח דהכי והכי תני התם היה טוענו מנה במעמד ב"ד וכפר בו ובאו שנים והעידוהו שהוא חייב לו נ' זוז הרי זה משלם ופטור מן השבועה ואם היה עד א' מעידו הרי זה נשבע על הכל:

וישבע על השאר. כדין מודה במקצת הטענה:

אין הודיית עדים כהודיית פיו. חשובה דנימא שישבע על השאר אלא משלם החמשים זוז שהעידו ופטור מן השבועה וגרסינן לה להאי סוגיא בהאי תלמודא ריש פ"ב דכתובות:

משנים אוחזין בטלית דר"ח רובה. ממתני' למד ר' חייא רבה לומר כן ואיידי דנקט התם האי לישנא נקט לה נמי הכא כן:

מכיון שתפוס בחציה אלא כמי שהביא עדים שחצייה שלו. כלומר הא חזינן במתני' דכל אחד תופס בחצייה ומכיון שתפוס בחצייה הא לא הוי אלא כמי שהביא עדים

שהחצי שלו דאנן סהדי דמאי דתפיס כל חד דידיה הוא והלה אומר כולה שלי וכופר בכל הוא וכן חבירו:

ותימר דנישבע ונוטל. ואת אומר שכל אחד נשבע שאין לו בה פחות מחציה ונוטל ואנו מעידין שיש לו בה החצי ומחייבין לכל אחד שבועה על השאר והיינו החצי שכל אחד מעכב לעצמו אלמא דהעדאת עדים במקצת מחייבו שבועה כהודאת פיו:

אוף הדא. דינא דברייתא דמייא לה לדינא דמתני':

סליקו הן דרב ביניי. שנו והעלו הא דהקשה רב לר' חייא על דינא דמתני' בין הדברים של ר' חייא ור' יוחנן דהשיב לו לקמן בענין הדין שלו במה שלמד ממתני' ורבה בר ממל ור"ע הכניסו דברי הרב ותשובתו באמצע הדברים וכלומר דרב היה רוצה לידע טעם ופירוש השבועה דמתני' ואם דלא שייכה להא דר' חייא דבלאו הכי בעי לפרושי מתני':

א"ל. רב לר' חייא אין מוסרין שבועה לחשוד. בתמיה וכי מוסרין שבועה לחשוד והרי זה חשוד הוא שכפר בכל:

אפי' לשון שבועה וכו'. כלומר פשיטא הוא ולדידי נמי ס"ל דאפי' לשון שבועה אין מוסרין לו למי שהוא חשוד על השבועה אבל הכא לא חשיד על השבועה אלא חשוד אממונא וחשיד אממונא לא חשיד על השבועה:

כיצד נשבע. במתני' שהרי זה טוען כולה שלי והשבועה היא שאין לו בה פחות מחציה ואם כך היא השבועה ותו לא א"כ אפי' אין לו בה כלום יכול הוא לישבע כן שהרי הוא אומר שאין לו בה פחות מחציה ואם אין לו בה כלום הרי שאין לו בה לא פחות מחציה ולא כלום וא"כ מה הועילו חכמים בתקנתן:

רב הונא אמר. ה"ק צריך שישבע שיש לי בה. ואין לי בה פחות משוה פרוטה וכלומ' דהשבועה היא שיש לי בה ואין לי בה פחות מחציה דהשתא אחר שאמר שבועה שיש לי בה א"כ עכ"פ אין לו בה פחות משוה פרוטה דהא יש לי בה אמר ועכשיו כשמסיים דבריו ואמר ואין לי בה פחות מחציה סומכין על שבועתו דאם לא היה לו החצייה הרי נשבע לשקר הוא במה שאמר אין לי בה פחות מחצייה דהא עכ"פ שוה פרוטה יש לו בה והרי היא פחות מחציה אלא ודאי דיש לו באמת החציה:

אמר ר' יוחנן. השתא מסיק לדברי ר' יוחנן במה שהשיב לר' חייא על מה שרצה ללמוד דיניה ממתני' והפסיק בדברי רב ובפי' השבוע' ביניהם וכדלעיל:

אם מזו. אתה למד דבריך יש להשיב עליהם דשאני מתני' דשבועת תקנה היא וע"כ לומר כן שהרי לדבריך דאתה מדמה דין זה לעדים שהעידו דאנן סהדי א"כ כי היכי דאנן סהדי להאי במאי דתפיס ה"נ אנן סהדי להאי ושבועה זו למה ויחלוקו בלא שבועה

אלא ודאי טעמא אחרינא איכא הכא ושבועה זו תקנת חכמים הוא כדי שלא יהא כל א' תוקף טליתו של חבירו ויאמר שלי הוא הלכך רמו רבנן שבועה עליה ואין ראיה ממתני' לדבריך:

תני. בתוספתא דמכילתין פ"א:

זה אומר שלי. המלוה אומר שלי הוא ואבד ממני ומצאתיו:

יתקיים השטר בחותמיו. ר' סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ואי מקיים ליה המלוה יש לו חלק בשטר ויחלוקו בסך השטר ואי לא לא פליג המלוה:

ר"ג אומר יחלוקו. ובתוספתא הגי' ר"ש ב"ג וכן הוא בהאי תלמודא בפ"ק דגיטין הל' א' וס"ל דא"צ לקיימו ובין כך ובין כך יחלוקו:

הכל הולך אחר התפוס בעדים. שאם אחד מהן תופס במקום העדים והשני בשאר המקום שבשטר הכל הולך אחר זה שתופס במקום העדים שהוא עיקר השטר:

אין שמעתונה. אם שמעת אתה לחלק כן אתיית כר"ש ב"ג וכלומר דאליבא דר"ש איכא למימר הכי אבל לר' הכל הולך אחר קיום השטר:

זה אומר חציה שלי. אדינא דמתני' קאי ובתוספתא ריש פ"ק גריס הכי זה אומר כולה שלי וזה אומר שליש שלי האומר כולה שלי ישבע שאין לו בה פחות מחמשה חלקים והאומר שליש ישבע שאין לו בה פחות משתות כללו של דבר אינו נשבע אלא על חצי טוענו בלבד. וה"נ בחציה שלי הכי מיתפרשא זה אומר חציה שלי וכו'. כלומר כמו דאמרינן בדינא דמתני' דאם השני טוען חציה שלי נשבע על חצי טענתו ועל חצי שהודה לזה שאין לו בה פחות מרביע והכי נמי אם השני טען ואמר שליש שלי ישבע על חצי ממה שהודה לזה שטען כולה שלי ושבועתו שאין לו בה פחות משתות והוא חצי טוענו:

הלכה ב

מתני' **היו שנים רוכבין ע"ג בהמה**. מתני' הא קמ"ל דרוכב לחודיה קני ואע"פ שאינו מנהיג:

ואחד מהלך. ומנהיג את הבהמה:

בזמן שהם מודין. בבבלי דייק ממשנה יתירה ומפרש לה דאמציאה קאי והא קמ"ל המגביה מציאה בשביל חבירו שיזכה בה קנה חבירו ואין אחר יכול לזכות בה:

גמ' **צריכה גט משניהם**. מספק ואע"פ שאין כאן עדים חיישינן לכל א' שמא קידשה בפני עדים:

וצריכה לשחרר וכו'. מספק דשמא היא אומרת האמת וכן כל א' מחבירו:

שלשתן שוין. דכולן יש בהן צד זכיה בשוה וחולקין וקמ"ל דרוכב במקום מנהיג קנה וכפשטא דמתני':

הלכה ג

מתני' **תנה לי**. דוקא דאמר תנה לי הוא דיכול המגביה לומר אני זכיתי בה אבל אם אמר זכה לי בה קנה הרוכב ואין זה יכול לומר אני זכיתי בה:

לא אמר כלום. שכבר קנאה זה כשמשכה ממנו דכל זמן שהיתה ביד המגביה הפקר היתה:

גמ' **הדא הלכתא**. דלקמן וכלומר דין דהמגביה מציאה לחבירו ומשום דפלוגתא היא בעלמא דגרסינן לעיל במס' פיאה פ"ד דפליגי ר"י ור"ל דר' יוחנן סבר אדם זוכה לחבירו במציאה אם הגביה מציאה לחבירו ובשבילו קנה חבירו ור"ל סבר אין אדם זוכה לחבירו במציאה וקאמר ר' יצחק הכא דהדא הלכתא לית שמע מינה דמתני' כלום ואע"ג דלכאורה היינו דינא דמתני' אפ"ה לית ש"מ מהכא ולא תפשוט האי דינא לא מרישא דמתני' ולא מסיפא כדמפרש ואזיל:

היה רכוב ע"ג בהמה וכו' זכה בה. כלומר אם תרצה לפשוט מרישא דהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו דהא קתני דהמגביה הוא שזכה ולא חבירו הא ליתא דאיכא לדחוי כדמסיק:

אלו אמר זכה לי זכה. כלומר רישא ה"ט דלא זכה זה משום דאמר תנה לי ולא עשאו שליח שיזכה בשבילו והלכך אע"פ שהגביה בשבילו יכול הוא לחזור בו ולזכות בה לצורך עצמו הא אילו אמר לו זכה לי בה זכה זה מיד כשהגביה בשבילו ושוב לא היה יכול לחזור בו ואע"פ שעדיין לא נתנו לידו דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו וכן מסיפא לא תפשוט איפכא דהמגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דשאני התם שכבר נתנו לידו הילכך ודאי מה שאמר אני זכיתי בה מתחלה לאו כלום הוא אבל אם עדיין לא נתנו לידו יכול הוא לזכות בו לעצמו דהמגביה מציאה לחבירו לא קנה חבירו:

הוי לית ש"מ כלום וכו'. וכלומר דהשתא מלמדינו במה דחוזר ואומר הוי לית ש"מ דלא תימא למאי דאמר דמרישא לא תידוק מינה דלא קנה חבירו דמשום דלא אמר לו זכה לו א"כ דוק מינה לאידך גיסא טעמא דלא אמר זכה הא אמר זכה לי זכה וש"מ המגביה מציאה לחבירו קנה חבירו דליתא משום דאיכא למימר הא דלא תני ברישא זכה לי לאשמעינן רבותא בסיפא הוא דנקט הכי והא קמ"ל דאע"ג דאמר תנה לי לא מהני במה דא"ל אני זכיתי בה תחילה ומשום דכבר נתנו לידו אבל אם עדיין לא נתנו אע"פ שאמר לו זה זכה לי יכול המגביה לזכות לעצמו דלא קנה חבירו בהגבהה בשבילו

והיינו דקאמר הוי כי דייקת לית ש"מ כלום לא מרישא ולא מסיפא לא להאי גיסא ולא לאידך גיסא:

הלכה ד

מתני' **זה שהחזיק בה זכה בה**. ודוקא אם היתה המציאה ברשות הרבים דקי"ל אין ד' אמות של אדם קונות לו בר"ה אלא דוקא בסימטא שהוא שביל שאינו של רבים או בצידי ר"ה שם קונות לו ד' אמות שלו כל מציאה והפקר שסמוכין בתוך ד' אמותיו ואין אחר רשאי לתופסו ותקינו לה רבנן כי היכי דלא ליתי לאנצויי. א"נ היכא דנפיל עלה גלי אדעתיה דבנפילה ניחא ליה דליקני בד' אמות לא ניחא ליה דליקני וכדאמר בגמ':

אחר צבי שבור. שאינו יכול לרוץ וכגון שהוא משתמר בתוך שדהו אם לא יטלהו אחרים והוי כמציאה:

זכת לו. שדהו ודוקא שעומד בצד שדהו וכן נמי בעינן שיכול לרוץ אחריהן ולהגיען קודם שיצאו משדהו דכיון דאחרים רצין אחריהן בעינן עומד בצד שדהו ושיוכל לרוץ ולהגיען. בתוך ד' אמות שלו. ברשות הרבים:

גמ' **ר' יוחנן אמר והוא שתפול לתוך ידו**. אין ד' אמות שלו קונין לו בר"ה ועד שתבא לתוך ידו הוא דקונה אותה:

נטל מקצת פיאה. מתני' בפ"ד דפיאה. וגרסינן להאי סוגיא שם ובפ"ח דגיטין הלכה ג'. והנוסחא נשתנית שם:

אין לו בה כלום. ואע"פ שהיא בתוך ד' אמות שלו וקשיא לר"ל:

תיפתר בשלא אמר יזכו לי וכו'. דגלי אדעתיה דבזריק' שזרק מקצת פיאה עליה ניחא ליה דליקני ולא בד' אמות וההיא זריקה לאו כלום היא:

ומור דבתרה. ותאמר הסיפא דהתם וקשיא לך דתנינן נפל עליה וכו'. וקס"ד דהכא הוי ממש בתוך ד' אמות שלו ואפ"ה לא זכה:

עוד היא בשלא אמר וכו'. הכא נמי מהאי טעמא הוא והא קמ"ל בסיפא דאע"ג דתחתיו ממש היא אפ"ה כיון דנפל עליה גלי אדעתיה דבנפילה הוא דניחא ליה דליקני וההיא לאו כלום היא:

והתנא ר' חייא בתוספתא דפיאה פ"ב שני עניים שהיו מתכתשין כותשין ומריבין זה עם זה בשביל עומר אחד:

זכה בו. האחר והא הכא לא נפילה איכא ולא גילוי דעת איכא ואפ"ה האחר זכה ולא הם:

עוד היא. הכא נמי משום האי טעמא דבשלא אמרו הוא דכיון שהיו מריבין יחד ולא אמרו כל הקוד' בד' אמות יזכה גלו אדעתיהו דבד' אמות לא ניחא להו דליקנו:

ותנינן ראה את המציאה. וקס"ד דהכא כיון שראה אותה ונתקרב בתוך ד' אמות להמציאה לא איכפת לן במאי שנפל עליה אחר כך ואי ד' אמות קונה אמאי זכה זה שהחזיק בה:

עוד היא. ה"נ כן דמכיון שנפל עליה ולא אמר שיזכו לו ד' אמות גלי אדעתיה דבנפילה הוא דניחא ליה דליקני ולאו כלום הוא:

והתנינן קרוב לה מגורשת. בהזורק שם ואסיפא סמיך. וחסר כאן וכדרך הש"ס הזה שהוא מקצר ועולה וסמיך על מה דגריס כבר בפיאה ובגיטין דהתם שנה ר' יוחנן אמתני' דתנינן אם היתה עומדת בר"ה וזרק לה גיטה קרוב לד' אמות שלה מגורשת קרוב לו וכו' וקאמר ר' יוחנן התם עלה זו בגיטין אבל במתנה אין ד' אמות קונין לו בר"ה ומותיב התם ממתני' וכן לענין קידושין וכו' ומפרק עד לבסוף הסוגיא ולא שייכא לכאן:

ר' חזקיה אמר בשכר הליבלר היא מתניתא. הא לא שייכא כלל לסוגיא דלעיל ואגב מייתי ומעתיק לה הכא כדרך הש"ס הזה והתם קאי חזקיה לפרושי הא דקתני במתני' מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ולא קתני סתם אינה מגורשת אלא הא קמ"ל שאם נאבד הגט וצריך לכתוב גט אחר דבעלמא הבעל הוא דנותן שכר הלבלר כדאמר בהאי תלמודא בגיטין וכאן דמחצה על מחצה היה הגט ונאבד ומגורשת ואינה מגורשת מספק היא וכיון דמספק הוא דצריך גט אחר שניהם נותנים שכר הסופר:

התיבון והכתיב וכו'. זהו תשובה לדברי האומר דאין ד' אמות של אדם קונות לו וכן הוא התם בריש הסוגיא דר"ל מייתי ראי' לדבריו מהאי קרא שאמר דוד המלך לשלמה ואני בעניי הכינותי לבית ה' זהב ככרים מאה אלף וגו'. והיכי מיתפרשא האי קרא אם בנתונין בתוך ידו עשיר הוא ומי שייך לומר על כל העושר הזה ואני בעניי וגו' ואי בשאינן וכו' הוי אומר בנתונין בתוך ד' אמות. על כרחך א"א לפרש הכתוב אלא בענין זה שהיו נתונין בתוך ד' אמות שלו בשעה שהקדישן וברשותו הוא והא דקאמר ואני בעניי לפי שאינם נתונים בתוך ידו ממש ואשמעינן האי קרא דד' אמות שלו קונות לו:

אמר ר' אבין וכו'. וחסר כאן עיקר התירוץ דגריס התם קיימונה להכתוב במקדיש ראשון ראשון. ראשון שבא לידו הקדיש והיינו נמי בעניי ולא מוכחא מידי. ור' אבין ג"כ בא לפרש הכתוב ואני בעניי לפי שאין להתפאר בעשירות לפני מי שאמר והיה העולם שהכל שלו הוא:

שהיה מתענה. מצמצם בסעודתו ודרך עינוי הוא שלא סעד כסעודות המלכים בשביל להקדיש לשמים:

תני. בתוספתא פ"ק:

במציאה שנפל לתוכה. כלומר במה שתפול לתוכה היום. וכן הוא להדיא בתוספתא:
לא אמר כלום. שעדיין לא היתה שם בשעת דיבורו ולא באה לעולם:
יצא שם למציאתו. שכבר נפלה לתוך ביתו דבריו קיימין וזכתה לו ביתו דחצר המשתמרת קונה:
כהדא. עובדא באריסי' דר' בא שמצא גוזלין על דיקלו ולקחום והלך ושאל לרב אם דקלו קונה לו ויפה עשה שלקחום ולא השיב לו כלום:
אזל וחזר. הלך והחזיר הגוזלין למקומן שכסבור היה שלא קנה אותן ולפיכך לא השיב לו רב כלום:
קשייא לן הויתא חזר. כלומר משום דקשיא לן ומסתפקא לן מעיקרא בהאי מילתא ולפיכך לא השיב לך רב עד שיתברר לו הדין ואתה החזרת אותן מיד ולמה היה זה לך לעשות כן שלאחר שלקחתם היה לך לעכבן ותייתר ממציאתו לפי שהם שלך וכבר קנית אותם במציאתן ובלקיחתן:

הלכה ה

מתני' **הקטני**'. מפרש בגמרא כל שהוא סומך על שלחן אביו אפילו הוא גדול קרי ליה קטן ומציאתו של אביו משום איבה והבת בין קטנה בין נערה מציאת' לאביה דהתורה זכתה כל שבח נעוריה לאביה:
הכנענים. שהרי גופן קנוי לו דכתיב והתנחלתם אותם:
מציאת אשתו. תיקנו לו רבנן משום איבה:
שגירשה אע"פ וכו'. מפרש בגמרא:
גמ' **בשאינן טפולין על אביהן**. הא דקתני במתני' דמציאת בניו הגדולין לעצמן בשאינן סמוכין על שולחן אביהם אבל אם הם סמוכין על שלחנו דינן כמו קטני' ומציאתן לאביהן משום איבה:
ר"ל אומר וכו'. כמו שהבאתי לעיל בהלכה ד' כדפליגי בפ"ד דפאה:
א"ר יוסא צ"ל. וכן הוא מקשי בפאה שם אלא ששם נשנית בהיפוך במקצת:
לא דאמר ר"ש בן לקיש אכן. כלומר הא דר"ל לאו בפירוש איתמר אלא דנשמע זה מכלל דבריו ממה דקשיא ליה על הא דר' אושעיה כדמסיק:
דתני ר' הושעיה בתוספתא. השוכר את הפועל לעשות בכל מלאכה מה שירצה בה"ב מציאת הפועל הוא של בה"ב שיכול לומר לו גם זה בכלל מלאכה הוא שבשעה שאתה עוסק ומטפל במציאה בטל אתה ממלאכה:

אמר ר"ל. והשתא מסיק מה שלמדין אנו מכלל דבריו דאמר ר"ל ותמה על הא דר' אושעיה וכי אדם שיש לו רשות לחזור בו כדין פועל שהוא יכול לחזור בו תהא מציאתו לבעה"ב בתמיה הרי הוא יכול לומר חוזר אני משכירות שלך וא"כ לא יהא אלא אחר ואין מציאתו לבה"ב שמעינן מיהת דס"ל דאין אדם זוכה לחבירו במציאה:

מה בין עבדו וכו'. לפרושי טעמא דמתני' קאי והרי הם עכשיו עבדי אמאי אין מציאתן שלו וקאמר מפני שאינו יכול לשנותו ממלאכתו שהוא ראוי לעשות בה ולא לקח אותם ללקט מציאות אבל בכנענים שהן ברשותו ויכול הוא לשנותן ממלאכתן ולצוות אותם ללקט מציאות והלכך מציאתן שלו:

התיבון הרי אשתו וכו'. דתנינן תמן פ' אע"פ כופה לעשות בצמר דוקא שהיא מלאכ' הנשים אבל לא למלאכה אחרת ואמאי מציאת' לבעלה:

טעם אחר יש באשה. ולא מפני שהוא ברשותו:

מפני הקטטה. משום איבה שהרי מזונותיה עליו ואם תעכב מציאת' לעצמה תהי' קטטה ואיבה ביניהם:

שלא תהא מברחת. ותגנוב מנכסי בעלה ותאמר מציא' מצאתי':

התיבון בעדים. חסר כאן ובכתובות ריש פ' מציאות האשה גרסינן להאי סוגיא ופריך הגע עצמך שנתן לה אחר מתנה כלומר דאכתי אי חיישת למברחת א"כ תאמר זה נתן לי פלוני במתנה ומה הועילו חכמים בתקנתן ומשני קול יוצא למתנה אם היה אחד נותן לה מתנה היה מפורסם אבל אין קול למציאה הלכך למציאה לבד הוא דאיכא למיחש שלא תהא מברחת. ועלה קאמר התיבון בעדים דהגע עצמך שיש עדים במציאה שמצאת וכמה היא המציאה והרי אין כאן לחוש במידי ואמאי תקנו חכמים אפי' במציאה בעדים שהיא של בעלה:

לא אסרו זה. במציאה בעדים אלא מפני זה משום מציאה שלא בעדים דלא פלוג רבנן:

עד שיתן לה פרוטה אחרונה. כל זמן שלא שילם לה כל כתובתה ואפי' פרוטה אחרונה חייב במזונותי':

מתניתא אמרה כן. תנינן נמי במתני' כן וכדדייק ר' הושעיא:

מציאת אשתו שגירשה. אע"פ שלא נתן לה כתובתה ולמאי איצטריך לאשמעינן דמציאת' שלה אם גירשה ועוד מאי אע"פ שלא נתן לה כתובתה דקתני:

שלא תאמר וכו'. וכלו' אלא ה"ק אע"פ שלא סילק לה עדיין כל כתובתה וכל זמן שלא סילק לה חייב במזונותיה ושלא תאמר הואיל וחייב במזונותי' א"כ בדין הוא שתהא

מציאתה שלו לפום כן צריך מתניתא לאשמעינן דאפ"ה שלה הוא מכיון דהשתא לא חיישינן לאיבה וש"מ דחייב במזונותיה הוא:

הלכה ו

מתני' **אחריות נכסים**. שעבוד קרקעות שיגבה מהם:

לא יחזיר. ואפילו חייב מודה דחיישינן לפרעון ולקנוניא שמא שטר פרוע הוא ומן הלוה נפל והא דמודה לא פרעתי עצה של רמאות הוא ביניהם לטרוף את הלקוחות שלקחו ממנו קרקע שלא באחריות ויחלקוה ביניהם:

בין כך ובין כך לא יחזיר. דשטר שאין בו אחריות גבי נמי ממשעבדי דאחריות טעות סופר הוא וחיישינן לפרעון ולקנוניא ודוקא בשטר סתם ושלא פירש בו מאחריות נכסים וגבי ממשעבדי כאלו הוה כתוב בו האחריות אבל אם פירש בשטר שאינו רוצה לקבל עליו אחריות נכסים מודים חכמים דיחזיר דהשתא ליכא למיחש לקנוניא והלכה כחכמים:

גמ' **תני בשם ר' מאיר בין שטר וכו'**. א"א לפרש לברייתא זו בשם ר"מ לפי הגי' שלפנינו אא"כ נאמר דמדין תורה קאמר וכהאי מ"ד בסוף ג"פ ד"ת אחד מלוה בשטר וא' מלוה ע"פ אינו גובה אלא מנכסים ב"ח דשעבודא לאו דאורייתא ומ"ט אמרו מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים כדי שלא תנעול דלת בפני לווין. ולפ"ז היה אפשר לדחוק ולומר דה"נ מדין תורה קאמר וכלומר דמן התורה מלוה בשטר נמי מנכסים ב"ח הוא דגובה ולא מנכסי' משועבדים וא"כ לא איכפת לן בין שכתוב בו אחריות נכסים בין שאין בו אחריות נכסים דין אחד הוא למלוה שבשטר ואינו גובה אלא מנכסים ב"ח ואם דלענין הברייתא היה לנו לסבול פי' זה מ"מ היה צריך לדחוק ולפרש לטעמא דר"מ במתני' לפ"ז וגם לענין מה דנאמר לקמן בהסוגיא. וטרחתי וחפשתי בכל התוספתא ובכל שיטת התלמוד הזה ולא מצאתי עוד במקום אחר לדיעה זו בשם ר"מ ולא לשום מ"ד כ"א הא מאי דאמרן. ואם נאמר דטעות נפל בהעתקת הספר היה צריך לשבש כל הברייתא שהיא בספרים אשר לפנינו ולגרוס הכי שטר שיש בו אחריות נכסים גובה מנכסים משועבדים ושאין בו אחריות נכסים אינו גובה בין מנכסים משועבדים ובין מנכסים ב"ח והוי כדברי שמואל אליבא דר"מ בבבלי פרקין דף י"ג ע"א אומר היה ר"מ שטר שאין בו אחריו' נכסים אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים ב"ח וטעמא דשטר זה גרע ממלוה בעדים הוא דכיון דמדרך השטר לשעבד לנכסים של לוה וליכא א"כ חיישינן שמא שקר ומזויף הוא וכן מוכח מהכא לקמן ולפ"ז ריש הסוגיא דהכא מתפרשת שפיר כמו התם אליבא דשמואל דאיהו מוקי למתני' בשאין חייב מודה ואם יש בו אחריות נכסים לא

יחזיר דאתי למיגבי מלקוחות שלא כדין ואם אין בו אחריות נכסים יחזיר דליכא למיחש למידי דהא אינו גובה בו כלל ויחזיר לו וכדמפרש ואזיל:

לאיזה דבר הוא מחזיר. בשאין בו אחריות נכסים דהא אמרת אינו גובה בו כלל וקאמר לצור ע"פ צלוחיתו של מלוה וללוה א"א לאהדוריה לצור ע"פ צלוחיתו דהא איהו קטעין מזוייף הוא וליתיה לשטרא כלל:

רב אמר יורש כמשועבד. פלוגתא דרב ושמואל לענין אם מלוה ע"פ גובה מן היורשין או לא. וגרסינן להאי פלוגתא בפ' הגוזל בתרא הלכה א' ואיידי דמקשי לה לקמן בדין מלוה בעדים מייתי לה הכא:

יורש כמשועבד. דין יורש כדין לוקח כמו שהוא משועבד לו ואין מלוה בעדים גובה ממנו:

שמואל אמר דאיקני. כלו' לא כדבריך אלא הכי דייקינא אנא ממתני' דתנן בשלהי גט פשוט המלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים ע"י עדים גובה מנכסים ב"ח ומדקתני ע"י עדים גובה וכו' דמשמע מהאי משועבדים דקתני ברישא הוא דאינו גובה ומן הלקוחות דוקא הוא הא מבני חרי גבי ואפי' מן היורשין דאין יורש כמשועבד ולאו בכלל משועבדים דקתני במתני' הוא:

הכא את מר גובה. השתא פריך אליבא דשמואל דדייק ממתני' דהתם דמלוה בעדים לעולם גובה מב"ח הוא ולדידיה אפי' מן היורשין הוא וא"כ מתני' בדוקא קתני דמלוה בעדים גובה מב"ח עכ"פ ובכל מקום והכא את אמר אינו גובה בשטר שאין בו אחריות אפי' מב"ח לר"מ בתמיה וכי גרע שטר שאין בו אחריות נכסים ממלוה בעדים בלא שטר כלל וא"כ מי נימא ההיא מתני' דלא כר"מ:

לא דמי. ומשני אין דודאי מיגרע גרע דלא דמי מי ששיעבד מקצת וכלומר שכתב לו שטר ושיעבד עצמו במקצת אבל לא שיעבד לו אחריות נכסים למי שלא שיעבד לו כל עיקר בשטר כ"א ע"י עדים הלוה לו דזה הלואה בעדים מיהת הואי אבל בשטר שאין בו אחריות לאו שטרא הוא כלל כדלעיל ולא כדאיכא עדים בהלואה אלא דהוה במלוה ע"פ בלא עדים ולא גבי אפי' מב"ח לר"מ:

א"ר לעזר. טעמיה דר"מ ביש בו אחריות נכסים מפרש דהיינו טעמא דחיישינן שמא כתב ללות בו ולא לוה עדיין ועתה הוא שרוצה ללות בשטר זה ואתי למיטרף לקוחות מיום הכתובה שלא כדין:

אמר ר' לעזר. ועוד אמר ר' לעזר אם היה הלוה מודה ה"ז יחזיר ולקמן מקשי עלה:

ואמר ר' לעזר אם הוחזק השטר ביד המלוה. שנתקיים בב"ד ה"ז יחזיר וקאמר הש"ס על דברי ר' לעזר:

ותליתהון מתברן. אלו השלשה דברים שאמר מתברין הן וסותרין זה את זה שהרי לדעתו דחיישינן הכא שמא כתב ללות ולא לוה א"כ כי חייב מודה אמאי יחזיר ואפי' נפרש דבריו דהא ל"ק דהכי קאמר אם הוא בענין דליכא למיחש לשמא כתב ללות ולא לוה כגון בשטרי הקנאה דמשעבד ליה נכסיה בין ילוה ממנו בין לא ילוה ושפיר הוא גובה מיום הכתיבה ומיהו חייב מודה בעינן דאי לאו הכי חיישינן לפרעון. ומתני' מוקי לה ר' לעזר בשטרי דלאו הקנאה והלכך לא יחזיר ואפי' חייב מודה דחיישינן שמא כתב ללות ולא לוה ונהי דאלו ב' דברים של ר' לעזר שפיר הוה מתרצינן מכל מקום אכתי קשה מאי דקאמר עוד אם היה השטר מוחזק יחזיר הא לדידיה דחייש לפרעון א"כ כי הוי השטר מקוים מאי הוי הא אכתי לפרעון ניחוש לה והיינו דקאמר ותליתהון מתברן דע"י שסיים בדבריו אם הוחזק וכו' א"כ כל השלש דברים שאמר הם נסתרין דהשתא לא ידעינן לפרושי טעם דבריו ולא לפרש המתני' אליביה:

וחכ"א וכו' מפני קינוניא. ר' יוחנן מפרש לה למתני' הכי דלשמא כתב ללות ולא לוה לא חיישינן כלל דהא תנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין מלוה עמו ולא חיישינן להא ומתני' ה"ט דחיישינן לפרעון ולקנוניא שעושה המלוה עם הלוה שיודה לו ולטרוף מן הלקוחות ויחלוקו ביניהן ופליגי ר"מ וחכמים בשטר שאין בו אחריות נכסים אם טורף ממשעבדי או לא דר"מ סבר דאינו טורף וא"כ כי חייב מודה יחזיר דליכא למיחש למידי וחכמי' סברי דטורף ממשעבדי אע"פ שלא כתוב בו אחריות דאחריות ט"ס הוא והלכך לא יחזיר דחיישינן לקנוניא. ודייק לה ר' יוחנן דפלוגתייהו בהכי הויא משום דקתני בדברי חכמים בין כך וכו' מפני שב"ד נפרעין מהן וקמ"ל בהאי לישנא יתירה דעיקר פלוגתייהו משום ה"ט דב"ד נפרעין מהן או לא וכדפרישית. והיינו דמציין ר' יוחנן בדברי חכמים בין כך ובין כך וכו' דנלמד דחכמים ס"ל דדין אין בו אחריות הוי לדידהו כיש בו אחריות לר"מ ובהא דפליגי:

אם היה זמנו יוצא לבו ביום. בו ביום שנכתב הוא נמצא יחזיר למלוה דלפריעה בת יומא לא חיישינן:

הלכה ז

מתני' **דייתיקי**. צוואת שכיב מרע ונוטריקון הוא דא תהי למיקם ולהיות:

ושוברין. שעושה מלוה ללוה שנפרע ממנו שטר חוב:

גמ' **מצא גיטין וכתובות**. שמצא הגט והכתובה שלה עמו ומיירי שהכתובה נקרעת בקרע ב"ד ה"ז יחזיר כדמפרש ואזיל:

וכתובה לא היא חזקה. טעמא קמפרש כלומר וכי לא הוי הכתובה שנמצא עמו חזקה לזה דהא טעמא דמתני' דלא יחזיר שאני אומר כתובים היו ונמלך עליהם שלא ליתנן והכא כיון דנמצא הכתובה עמו ונראין הדברים שכבר קבלה הגט ממנו והוא פרע לה הכתובה ונקרעת בקרע ב"ד והיא הניחתה עם הגט וממנה נפל לפיכך יחזיר הגט לאשה להיות בידה לראיה שנתגרשה:

שטר שלוה בו וקרעו. והוא רוצה לחזור וללות ממנו על זה השטר:

לא יחזיר ויגבה בו. כלומר אינו חוזר ולוה ממנו על מנת לגבות בו מן הלקוחות כדמפרש טעמא:

מפני מרע כוחן של לקוחות. מפני שהוא רוצה להרע כחן של לקוחות ולטרוף מהן בכח שטר זה ושלא כדין הוא דכשפרע לו חוב הראשון כבר נמחל שיעבודו של השטר ואין בו כח לגבות מהן:

ואפי' לבו ביום. בו ביום שנכתב ולוה ופרע בו ביום אינו יכול לחזור וללות ממנו באותו יום עצמו על סמך זה השטר:

הכא את אמר אפי' בו ביום. אלמא עביד אינש דפרע ביומיה דלוה והכא את אמר לעיל דקאמר בשם ר' יוחנן אם היה זמנו יוצא לבו ביום יחזיר ולא חיישינן דפרעיה ביומיה וקשיא דר"י אדר' יוחנן:

א"ל אדם מצוי ללות ולפרוע בו ביום. בתמיה בודאי אין דבר זה מצוי ושכיח שילוה ויפרע בו ביום הלכך קאמר לעיל דלא חיישינן מסתמא להא לפי שאינו דבר מצוי:

ואין אדם עשוי וכו'. אבל וכי אין אדם עשוי לפעמים כשהוא פורע ובו ביום אם יזדמן לו אחר כך איזה סחורה חוזר ולוה בו ביום הלכך איצטריך ליה לר' יוחנן למימר דאי איתרמי הכי אינו חוזר ולוה על אותו השטר בעצמו:

ר' חגיי בעא קומי ר' יסא. על עיקר דיניה דר' יוחנן הקשה לו והלא הוא הזמן בעצמו והן העדים והוא המלוה ומהו מפני מרע כחן של לקוחות איכא הכא ולא יהא אלא החוב הראשון דג"כ מאותו הזמן בעצמו הי' טורף מהן ואין כאן הורע כחן דהא בדין טורף מהלקוחות:

בשלא נשתעבדו נכסים. בפעם השנייה לא התנה עמו בפירוש שישתעבדו לו נכסיו והשתא מרע הוא כחן של הלקוחות דטורף מהן בכח שיעבוד שנכתב ממלוה ראשונה וזה כבר נמחל:

ויש אומרים. דהכא מיירי בשלא חתמו עדים עדיין על אותה המלוה ראשונה שלא הספיקו לחתום עד שפרעו בו ביום ועכשיו כשחוזר ולוה ממנו מצוה הוא להעדים לחתום ואין זה מלוה בעצמה שראו העדים ולפיכך לא יחזור ללות על אותו השטר:

הלכה ח

מתני' **אגרות שום**. ששמו ב"ד נכסי לוה למלוה ברובו:

ואגרת מזון. שקבל עליו לזון את בת אשתו א"נ שכתבו ב"ד הורדה בקרקע שימכור למזון האשה והבנות:

ומיאונין. קטנה יתומה שהשיאוה אמה ואחיה מדעתה ויוצאת במיאון ואינה צריכה גט וכותבין בשטר בפנינו מיאנה פלונית בפלוני בעלה:

שטרי בירורין. זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד שידונו להם ומשכתבו אינן יכולין לחזור בהן:

מצא. שטרו' בחפיסה חמת של עור קטנה:

בגלוסקמא. כלי עור שהזקנים מצניעים בה כלי תשמישם שלא יצטרכו לחפש אחריהן:

תכריך של שטרות. שלשה שטרות או יותר כרוכין זה בתוך זה:

ואגודה. מושכבי' זה על זה ארכו של זה על ארכו של זה ואח"כ כורכן ביד:

הרי זה יחזיר. דדבר שיש בו סימן הוא שהכלי סימן הוא כשיאמרו הבעלי' בכלי פלוני מצאת אותם וכן תכריך ואגודה סימן הוא:

אחד הלוה משלשה. אם שלשה שטרות של לוה א' הן שלוה משלשה בני אדם:

יחזיר. המוצא ללוה דודאי הוא פרעם ומידו נפלו שאם מידם נפלו מי קבצם למקום אחד ודוקא שהשטרות כבר מקויימים בב"ד אבל אם אינם מקויימים חיישינן דילמא שלשה המלוים לקיומינהו הוליכום אצל סופר הדיינים ונפלו מיד הסופר אבל לאחר שקיימו אותם אין לחוש שמא נפלו מיד הסופר דלא משהי אינש קיומיה בידא דספרא:

שלשה הלווי'. ממלוה אחד יחזיר המוצא למלוה שהדבר ידוע שממנו נפל ואם הוה שלשתן כתיבת יד סופר אחד חיישינן שמא מיד הסופר נפלו ולא לוו מעולם ולפיכך לא יחזיר:

ואינו יודע מה טיבו אצלו. אם הלוה הפקודו אצלו או המלוה או שמא מקצתו פרוע ומסרוהו לו להיות שליש ביניהם:

יהא מונח. בידו עד שיבא אליהו ולא יחזיר לא לזה ולא לזה:

ואם יש עמהן סימפון. המוצא בין שטרות שלו סימפון והוא שובר שנכתב על א' משטרותיו:

יעשה מה שבסימפון. והשטר בחזקת פרוע הוא ואע"פ שהיה ראוי לשובר הזה להיות מונח ביד הלוה ולא ביד המלוה אמרינן האמינו הלוה להמלוה ושכח המלוה מליתנו לו והוא שמצא המלוה השטר הזה שנכתב עליו השובר בין השטרות קרועים שלו אע"פ שלא נקרע שטר הזה:

גמ' **אם היה אישר הדיינין**. לפרש המתני' קאי הא דקתני וכל מעשה ב"ד היינו אישר הדיינים קיום השטר וע"ש שכותבין ואשרנוהו וקיימנוהו נקרא אשרתא דדייני כדאמרינן פ' הכותב דף פ"ה ע"א וסבר ר' ירמיה דכל היכא דשטר מקוים לא חיישינן מידי ויחזיר למלוה:

אשלי דיינים שבגליות. איידי דאירי באישר הדיינין והוא לשון חיזוק ותוקף נקט נמי להא דר' חמא דהי' רגיל לומר אשלי דיינין החזקים והגדולים שבגולה ומלשון אשלי רברבי הוא הם הגוזלי דיינין שבארץ ישראל מלשון גוזליו ירחף גוזלים ובני יונה וכלומר תקיפי דייני דגולה הם הקטנים שבא"י וכעין דאמר בפ"ו דנדרים חביבה עלי כת קטנה שבארץ ישראל מסנהדרי גדולה שבח"ל:

נכתבה אונו בא' בניסן. שטר שכתבוהו בא' בניסן וכסף הלואה לא ניתן עד עשרה בניסן צריכין לכתוב כך בשטר אע"פ שנכתב הוא בא' בניסן כן נגמר והותנה ביניהם שיתן לו הכסף בעשרה בניסן כדי שלא יהיה מוקדם:

סימפון שיצא מתחת ידי מלוה. שנמצא בין שטרות המלוה שובר על א' משט"ח שלו והוא בכתב ידי מלוה פסול ואין הולכין אחריו שאני אומר למתעסק בעלמא כתבו שראה שטרותיו והכין לו שובר שאם יפרע לו הלוה יהא מוכן בידו ליתן לו:

הא מתחת ידי אחר כשר. לשון בעיא הוא אם דוקא קאמר שיצא מתחת ידי מלוה אבל אם הוא יוצא מתחת ידי אחר כשר הוא או לא וקאמר ר' יצחק דלעולם אין סימפון כשר עד שיצא מתחת ידי המלוה בכתב ידי הלוה וכלומר אם הוא בכתב ידי הלוה אע"פ שיוצא מידי המלוה כשר הוא ודקאמר בכתב ידי מלוה פסול ה"ט דחיישינן דלמתעסק בעלמא כתבו וא"כ אפילו יוצא מידי אחר לאו כלום הוא שאני אומר זה האחר מצאו אבל אם הוא בכתב ידי הלוה ומונח בין שטרות המלוה כשר הוא דנראין הדברים שלאחר שפרעו כולו או מקצתו כתבו והאמינו להמלוה שיהא מונח תחת ידו:

והתנינן. בסוף פרק כל הנשבעין גבי שבועת יתומין שנשבעין שלא פיקדנו אבא ושלא מצינו וכו' דמשמע הא אם נמצא פרוע הוא וסמכינן עליו:

תיפתר. להההיא מתני' כגון הדא דייתיקי ושלא מצינו דקאמרי בשטר צוואה הוא שאם מצאו בשטר צוואה כן היינו סומכין עליו אע"פ שלא ציוה להם בפירוש לפי שאין אדם מצוי לפגום בדייתיקין שלו ובודאי אמת הוא:

הדרן עלך שנים אוחזין

פרק ב

הלכה א

מתני' **אלו מציאות**. מצא פירות מפוזרין. דמסתמא ידעו הבעלים מהן שנפלו ממנו וכיון שאין בהם סימן ודאי נתייאשו והפקר הן וכן במעות מפוזרות והיינו טעמא דכולהו דחשיב במתני':

כריכות. עמרים קטנים. מאלמים אלומים מתרגם בירושלמי מכרכן כריכן:

ברשות הרבים. שהכל דשין עליהן ואפי' היה בהן סימן נפסד:

ועגולי דבילה. אין בהם סימן:

וככרות של נחתום. כל ככרות הנחתומין שוין הן אבל של בעל הבית יש להם סימן:

וחתיכות של בשר. כשנוהגין לעשות החתיכות שוין במשקל:

הבאות ממדינתן. כמות שהן גזוזות כשאר כל גיזות המדינה ולאפוקי הבאות מבית האומן כדקתני סיפא:

ואניצי פשתן. רישט"א בלשון אשכנז ובלע"ז פופי"ר:

ולשונות של ארגמן. צמר צבוע ארגמן וסרוק ומשוך כמין לשון:

גמ' **מנין ליאוש בעלין מן התורה**. יאוש בעלים שקונה באבידה מנין:

כן תעשה לחמורו וגו'. מסיפיה דקרא קדריש וכן תעשה לכל וגו' ואשר תאבד ממנו קרא יתירא הוא אלא לומר לך:

את שאבוד לו ומצוי לך. אינו אבוד אלא ממנו אבל מצוי הוא לך ולכל אדם שחוזר אחריה ומוצאה:

את חייב להכריז. ולהחזיר למי שיתן סימן לפי שלא נתייאשו הבעלים שהרי יכול לחזר אחריה עד שימצא:

ואת שאינו אבוד לו וכו'. כלומר שאינו אבוד ממנו לבדו אלא שאבוד ממנו ולכל האדם וכגון אבדה ששטפה נהר שאין אדם מצוי לחזר אחריה ומסתמא נתייאשו הבעלים הימנה ואם מצאה אחד אינו חייב להכריז והרי היא שלו:

תני. בתוספתא פ"ב:

כריכות בר"ה אינו חייב להכריז. דמכיון דקטנות הן מתגלגלין ברגלי העוברין בר"ה ממקום למקום ואין זה יכול ליתן סימן במקום שנפלו תחלה:
ברה". יכול הוא ליתן סימן המקום שנפלו שם:
והאלומות. עומרים גדולים וכבדים ואינם נדים כל כך מחמת רגלי העוברים אפי' בר"ה חייב להכריז:
עגולי דבילה. דקתני במתני' הרי אלו שלו:
הדא דתימר באילין עיגוליא רברביא. עיגולין הגדולים שהם נעשים בכל מקום ומצוין הן ואין בהם סימן:
ברם באילין זעירייא דאתיין מבצרה. ניכרות הן כמו שעושין אותן בבצרה וקטנות הן:
חייב להכריז משום סימני מקום. לפי שיש בהן סימנים כמו שבאים ממקום בצרה ויכול זה ליתן בהם סימן ולפיכך חייב להכריז:
חתיכות של בשר ובתוכן כבד א' או כוליא אחת. סימן הוא וחייב להכריז:
ובתוכן ירק אחד או לכיס אחד. שמות מיני דגים שבים הם ובפ"ק דכלאים הלכה ו' גבי מרביע מיני חיות שבים קאמר מייתי חוט וקשר באודניה דלכיסא ובאודניה דיריקא ואינון שייפין דין עם דין ומזרעין והכא כיון שאינם מצוין הן וכשישנן בתוך מחרוזות של דגים אחרים כבר יכול ליתן בהם סימן וחייב להכריז:

הלכה ב

מתני' **מצא עיגול**. של דבילה ובתוכו חרס שאינו דרך ליתנה בתוכו וקסבר ר' יהודה דהוי סימן:
כל כלי אנפוריא. כלים חדשים שלא שבעתן העין כדמפרש בגמרא ולשון אנפוריא נוטריקון אין פה ראיה:
גמ' **תני במשוקע בו**. שנינו בברייתא אחת דמפרשה להמתני' דהא דקאמר ר' יהודה עיגול ובתוכו חרס ככר ובתוכו מעות הוי סימן דוקא במשוקע בו וקא ס"ד דה"ט משום שאני אומר לדעת נתנו בתוכו ולפיכך חייב להכריז שהנותן בתוכו ישים אל לבו ויאמר כך וכך נתון בתוכו אבל אם הי' עליו דרך הינוח בעלמא אפשר שמאליו נפל ואין זה משים אל לבו לומר סימן כזה לפי שהוא בעצמו אינו יודע כלום מזה ומתיאש ממנו והלכך אינו חייב להכריז ובתוספתא שלפנינו בפ"ב תניא איפכא דגריס התם כתוב בחרס ונתון ע"פ חבית בנייר ונתון ע"פ עיגול חייב להכריז. והיינו דמקשי הש"ס הברייתות אהדדי הכא את אמר וכו' והכא את אמר בנתון דרך הינוח. ולפי שהיו הברייתות מורגלין בפיהם קיצר הש"ס ולא העתיקה:

הן דתימר. ומשני לא כדקס"ד אלא אפי' הוא בדרך הינוח עליו לפעמים משים אל לבו לזכור שהוא בתוכו ואומר לסימן והא דקתני דוקא במשוקע בו בשנפל בר"ה ובשאינו משוקע בו מתיאש הימנו לפי שחושב שהסימן לא יהא מונח במקומו ויפול ממנו מחמת רגלי העוברין עליו והא דקאמר אפי' בנתון בו דרך הינוח בשנפל ברשות היחיד:

ואפי' ברשות הרבים. וקאמר הש"ס דלא היא אלא אפי' ברשות הרבים בנתון בו דרך הינוח ואני אומר דרך נפילה נפלה עליו בתמיה וכלומר שאפי' בר"ה הוא אם אנחנו רואין שנתון בו דרך הינוח ובמתכוין מהיכי תיתי אני אומר עליו שדרך נפילה נפלה עליו דודאי נראין הדברים שבמתכוין הניח זה החרס הכתוב עליו להיות לו לסימן:

אמרה ר' יוחנן ותני לה. אמרה להא דרשב"א ופירש לה משמיה ואלו הן כלי אנפוריא:

כגון בדי מחטין. שתולין בו המחטין והצינוריות והן מזלגות קטנות וכן מחרוזות של קרדומות שיש הרבה כיוצא בהן ואין להם סימן:

אשכח עזיל כריך במקטורה. מצא מטוה אחד שכרוך במקטורן ובמלבוש אחד. בידיה טוו ויביאו מטוה תרגומו בידהא מעזלא ומייתן כד עזל:

כהדא דרשב"א דמתני'. כסתם דבריו של רשב"א במתני' דכל שמצוי כמותו שוב אין לו סימן ואין חילוק בין מצאו ברה"י או בר"ה ולפיכך לא שאל לו באיזה מקום מצאת כדשאל ר' יוחנן לאמוריה לקמיה:

אמר לו הן אשכחתיניה. באיזה מקום מצאת לזה אם בסימטא והוא שביל היחיד או בפלטיא בר"ה:

דהוא בעי מיפתריניה וכו'. כלומר ר' יוחנן לטעמיה אזיל כדמפרש לה לעיל לרשב"א דמתני' דלאו כל הדברים שוין בענין כלי אנפוריא דקאמר אלא כגון אלו שפירש בדין מחטין וכו' אבל מטוה זה אע"פ שאין בו סימן יש למקומו סי' ואם ברה"י מצא המקום סימן וחייב להכריז:

הלכה ג

מתני' **פירות בכלי**. סתם כלי יש בו סימן:

כמות שהוא. ריקן:

כיס. יש בו סימן לבעלים:

ציבורי פירות. סימנן מנין או מקום:

שלשה מטביעות זה ע"ג זה. או יותר והמכריז אומר מטבעות מצאתי וזה בא ואומר כך וכך היו או כך וכך היו מונחים זה על זה:

כדי יין וכו'. הנמצא בספרי הדפוס כאן נמחק:

גמ' **שלשה מטביעות של שלשה מלכים**. הא דקתני שלשה מטביעות הוי סימן דוקא אם הם משונות בצורתן זה מזה כגון של שלשה מלכים:

ואפי' שלשתן של מלך אחד וכו'. ר' אלעזר פליג וס"ל דלאו בשלשה מלכים תליא מילתא דאומור דהכי מיתרמי ונפלו בהדדי ולא הוי סימן אלא דוקא שעשוין גודלין כמו מגדלין זה על גב זה התחתון רחב והאמצעי קצר ממנו והעליון הקצר שבכולן כמגדל הזה שהוא רחב מלמטה והולך ומקצר ועולה:

של ג' מלכים וכו'. מסקנת מילתיה דר' אלעזר היא דבין של ג' מלכים ובין של מלך אחד והוא שעשוין כמגדלין דבהכי הוי סימן דלא איתרמי דנפל הכי:

אין הוה כגון אהן מצובה. אם היה כעין מצובה והוא מלשון חצובה כג' רגלי הקנקן ולדמיון בעלמא נאמר כאן כדמפרש ואזיל:

כגון אהן קרפיפא. כעין הקרפיף של דירת ג' בני אדם שהוא בנוי כל אחד כנגד אוירו של השתים וכלומר אם יש כאן הספק משל מי הן מכיון דלא ידע למי מהם יחזיר ובשביל כך הם בעצמם ג"כ מתייאשים הלכך אינו חייב להכריז:

את שמע מינה. מהא דר' חלפתא דלקמן דלאו דוקא מג' בני אדם שהרי לטעמיה דאמר דלא ידע למאן מחזרה אפי' בשני בני אדם נמי שייכא וכדשמעינן ג"כ מהאי דאזל אחרי ר' חלפתא שאמר לו מכיון דלא ידע המוצאו למי יחזיר הרי זה שלו:

אושטי ליה. שמצאו והושיט לו הדינר להחזירו וא"ל כבר נתייאשתי ממנו לפני כל מי שימצא שלא ידע למי יחזיר והשתא הרי הוא שלך שהגבהת אותו אחר יאוש:

אמרי. אמרו דבאמת לא היה טעמו של ר"א אלא כדי לעשות זה במתכוין ולזכות לר' שמעון בר ווה שהי' איש עני ורצה לזכות בכבוד:

הלכה ד

מתני' **אחר הגפה**. סתימת כותל של עץ או של קנים:

גדר. של אבנים:

ה"ז לא יגע בהן. דאמרינן איש א' הצניע אותם שם ואם יקח אין לבעלים סימן בהן הילכך יניחם שם עד שיבאו הבעלים ויקחו להם:

מכוסה לא יגע בו. ואפי' יש בו סימן שאין זה אבידה שיהא מוזהר עליה בלא תוכל להתעלם דמשתמר הוא:

בגל ובכותל ישן הרי אלו שלו. בגל של אבנים מחומה שנפלה וכדמפרש טעמא בגמ' שאני אומר של אמוריים היו ובלבד שהעלו חלודה רבה וניכר שמזמן רב טמון שם:

מחציה ולחוץ שלו. באחד מחורי הכותל הסמוכין לרשות הרבים אם מצאה מחצי עביו של הכותל ולחוץ ה"ז שלו דאמרינן אחד מבני רשות הרבים נתנו שם ושכח וכגון שהעלה חלודה וניכר שהוא מזמן הרבה ובודאי נתייאשו הבעלים. ודין זה דוקא בלשון של זהב ושל כסף וכיוצא בזה אבל אם היה כלי ובתוכו מעות אם פי הכלי לחוץ הרי הוא שלו ואם פי הכלי לפנים הרי הוא של בעל הבית:

אם היה. בעל הבית משכיר ביתו לאחרים אפי' מצא בתוך הבית הרי אלו שלו דלא ידע דמאן נינהו ובעליו נתייאשו:

גמ' **מקושרות בכנפיהן**. דכולי עלמא מקשרי להו הכי דאי לאו הכי הוי הקשר סימן:

מכסי בחפיסה. בנוד של עור שהי' עליו ולקחו:

לא עבדת טבות. לא עשית בטוב דשמא הבעלים הניחוהו שם ואין זה אבידה:

א"ל חזריה. א"ל ר' בא א"כ אחזירנו למקומו וא"ל רב לא תעשה כן:

דנימר וכו'. לפי שחוששין אנו שמא בתוך כך יבאו הבעלים ולא ימצאו אותו ויתייאשו הימנו אלא תכריז ויבאו הבעלים ויקחו את שלהם:

תני. בתוספתא פ"ב:

שדרך האשפה להיטלטל. ממקומו ולהפנות ואם לא יקח שמא לכשתפנה האשפה ימצאנה עכו"ם או ישראל חשוד והילכך הוי אבידה ומוזהר עליה:

של אמוריים. שהורישו אבותינו היו:

תני. בתוספתא שם:

בין פסים לפסים. בין פנימין שעל גבי הפתח:

מן האגף ולפנים. מקום שהדלת מוגף עליה קרוי אגוף ומשם ולפנים הרי הוא של בעל הבית:

כלחוץ. והרי הוא שלו שא' מבני רשות הרבים היניחו ושכחו וכבר נתייאש:

אם היה מפולש לפנים. שניכר שהחור והחלל מפולש מלפנים הוא לעולם הרי הוא של בעל הבית:

הי' משכירו לאחרים וכו'. אמר ר' ירמיה בפונדק איתפלגון. הך דר' ירמיה אפלוגתא דר' שמעון בן אלעזר ורבנן קאי ושייכא לדינא דמתני' והפלוגתא היא בתוספתא ריש פ"ב דגרסי' שם מודה רשב"א בכלי אנפריא שמשתמשין בהן חייב להכריז וכו' וכן הי' ר' שמעון בן אלעזר אומר המציל מפי הארי וכו' והמוצא באסרטיא ופלטיא גדולה שלו מפני שהבעלים מתייאשין מהן. ומדקתני מודה רשב"א מכלל דרבנן פליגי עליה בעלמא וכן פליגי בסיפא אהא דקתני והמוצא באסרטיא וכו' דרשב"א סבר דבכל מקום שרוב העם מצוין הרי אלו שלו דמסתמא הבעלים מתייאשין. ומפרש ר' ירמיה פלוגתייהו דנדע

מתני' מני וקאמר דבפונדק פליגי וכלומר דמתני' דקתני אם היה משכיר לאחרים הרי אלו שלו בשעשאו פונדק להרבה בני אדם מיירי וס"ל לרשב"א דאפי' בשעשאו פונדק לישראל הרי אלו שלו דמאן דנפל מיניה מייאש דלא ידע ממאן ליבעי:

אבל בחצר. סתם חצר בשלא עשאו פונדק אפי' הי' משכירו לאחרים חייב להכריז ומתני' רשב"א היא אבל חכמים פליגי דס"ל ברוב ישראל אפי' בפונדק חייב להכריז:

ר' יוסי. אמר בחצר איתפלגון אבל בפונדק כולי עלמא מודו שהוא שלו ומתני' דבשעשאו פונדק מיירי דברי הכל היא:

הלכה ה

מתני' **מצא בחנות הרי אלו שלו**. בדבר שאין בו סימן מיירי דההוא דנפל מיניה מייאש שהכל נכנסים לשם:

בין התיבה. שהחנווני יושב לפניה ותמיד נוטל ממנה ונותן לפניו ומוכר ומעות שנותנין לו נותן לתיבה ולא נפל שום דבר אלא מיד חנוני:

שלחני. מחליף מעות ונותן מטבעותיו בשלחן שלפניו והבאין להחליף אף הן נותנין שם מעותיהן:

הרי אלו שלו. דאמרינן מן הבאין נפלו שהרי השלחן מפסיק בין השולחני להמעות שנמצאו ואם מן השולחני נפלו היה להם להמצא בינו ולכסא שהשלחן מונח עליו:

לקח פירות מחבירו וכו'. וכגון שחבירו זה תגר הוא שלוקח תבואה זו או פירות הללו מאנשי' הרבה ולא ידיע דמאן נינהו וכיון דלית בהו סימן נתייאשו הבעלים אבל אם זה שמכר את הפירות לקטן הוא עצמו מן הקרקע שלו ודשן הוא שודאי המעות שלו הן חייב להחזיר:

ואם היו צרורין. הקשר או המנין שלהם הוי סימן:

אף השמלה היתה בכלל כל אילו. בכלל כל אבדת אחיך:

ולמה יצאת. שפרט הכתוב וכן תעשה לשמלתו:

מה שמלה מיוחדת. סתם שמלה יש בה סימן וכן יש לה בעלים תובעין אותה שהרי נעשית בידי אדם ולא באה מן ההפקר:

אף כל שיש לו סימנין ותובעין. למעוטי דידעינן ביה דמייאש ושמעיניה דאמר וי ליה לחסרון כיס:

גמ' **כיני מתניתא על גבי כסא שלו**. הא דקתני בין הכסא ולשלחני הוא דדייק דמשמע דוקא שנמצאו בין הכסא ולשלחני אבל נמצא ע"ג כסא שהשלחן מונח עליו הרי אלו

שלו וכן אם נמצא ע"ג השלחן דאל"כ ליתני רבותא טפי על השלחן או על הכסא הרי אלו של שלחני:

ע"ג תיבה שלו. וכן דייקינן ברישא דדוקא בין התיבה ולחנוני הא ע"ג תיבה שלו:

בהדא כיתנא. היה מתעסק בפשתן להרויח:

ארפי מינך. עזוב סחורה זו ואנחנו נקנה לך חמור אחד ולא תצטרך להטריח עצמך כל כך הרבה:

מחד סירקאי. מישמעאל א' והיה תולה בו אבן טובה א' שמצאו בו:

מן כדון לית את צריך לעי תובן. מעכשיו לא תצטרך להטריח עצמך עוד:

וידע בה מרה. אם הבעל החמור יודע מזה והשיבו לא ואמר להם א"כ תלכו ותחזירו לו:

לא כן וכו' התיבון. שהשיבו לפני רבי והעלו דאפי' למ"ד גזל עכו"ם אסור אבידתו מותרת ומפני מה אתה מצוה להחזיר אבידתו:

מה אתון סברין. השיב להם וכי אתם חושבין שמעון בן שטח ברברין הוה שנעשה חטפן ואץ להעשיר הוא:

בעי הוה שמעון בן שטח משמע. לא כן אלא רוצה הוא שיתקדש שם שמים על ידו ולשמוע שיאמרו בריך אלההון דיהודאי וזה נוח לו יותר מכל שכר וריוח ממון שבעולם:

ויידא אמרה. ואיזה דבר הי' ומאיזו מעשה למד שמעון בן שטח כן:

דא. זה המעשה דמשתעי ר' חנינא:

רבנין סבייא. הזקנים לקחו כרי של חטים מאלו אנשי הצבא ומצאו בו צרור של דינרים והחזירו להן ושבחן ואמרו בריך אלההון דיהודאי שציוה להם להחזיר אבדה ובוטחים בו ומקיימים מצותיו:

אבא אושעיא איש טרייא. חסר כאן ובמדרש יש שאבא אושעיא זה כובס היה ובאה המלכה לרחוץ שם ואבדה תכשיטין וכלי זהב שלה ומצאם והחזירן לה:

אמרה אהין להן. הרי אלו שלכם שזכיתם בם:

לי אהן מהו חשוב עלי. אלו מה הם חשובים בעיני יש לי הרבה ויותר טובים ואמר לה אורייתא גזרת הכי דנחזיר אבדה:

אובדת מלכתא דילניא דידה. אבדה החפצים והתכשיטין שלה והוא מצאן:

יסב אכן ואכן. יקח סך כך וכך בעד החזרתו ואם יעכב עד לאחר ל' יום ירימו ראשו ממנו והוא שמע הכרוז ועשה במתכוין ועיכב עד לאחר ל' יום להראות לה שלא מחמת פחד הכרוז הוא מחזיר אלא מחמת יראה שמים:

מלכא קצייא. ממלכי הודו ובמ"ר פ' אמור לגביא מלכא קצייא לאחורי הרי החשך:

חמא ליה. הראה לו האי מלכא קציא דהב וכו' וא"ל אני לא באתי אלא לראות פרוכסין המנהג שלכם והדין והמשפט היאך אתם נוהגים לדון ובעוד שהיו עסוקים בדברים באו שנים לדין:

דזבן חדא חלקה. שקנה מאחד חלקת שדה אחת עם האשפה והחורבה בתוכה:

אהן דזבן. זה שקנה טען ואמר האשפה היא שקניתי אבל לא האוצר שבתוכה ושלך הוא וזה שמכרו טען הרי מכרתי לך הכל האשפה וכל מה שבתוכה ושלך הוא:

עד. בעוד שהן טוענין ועוסקין זה עם זה אמר להן המלך לאחד יש לך בן זכר ולהאחר יש לך בת והשיבו הן וא"ל א"כ תשיאו אותם זה לזה וישאר האוצר בין שניכם והאבנים שלכם:

שרי. התחיל אלכסנדרוס לצחק וא"ל מפני אתה מצחק וכי לא יפה דנתי ואם הי' המשפט הזה ביניכם היאך הייתם דנים לזה והשיבו אנחנו היו הורגים לשניהם והאוצר לבית המלך:

א"ל כל כך אתם אוהבים זהב וכסף וצוה לעשות לו סעודה ולהכין ככרות זהב ושל כסף ובשר של זהב ותרנגולין זהב וא"ל אלכסנדרוס וכי זהב אני אוכל וא"ל תיפח רוחיה אם אין אתם אוכלים זהב ומפני מה אתם מרדפין אחריו ואוהבים אותו כל כך ושאל לו דנחא עליכון שמשא אם השמש זורחת עליכם במדינתכם ואם הגשם יורד עליכם וא"ל הן וא"ל אפשר זה הוא בזכות בהמה דקה אשר היא מצויה ביניכם ואין אתם חיים בזכותכם לפי המנהג והמשפט אשר ביניכם אלא בזכות בהמה אתם נושעים וכדכתיב:

הלכה ו

מתני' **שכיניים**. שכיני המקום שנמצאת בו האבדה שמא שלהן היא:

ואחר הרגל האחרון. הוא ממתין עוד ז' ימים:

כדי שילך. כל אחד לביתו בשלשה ימים משישמע ההכרזה וידע אם אבד לו כלום ואם יראה שנאבד לו יחזיר שלשה ויכריז יום אחד אני הוא שאבדתי ואלו סימניה והלכה כר' יהודה:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ב:

מן הסכנה ואילך. שהיו אומרי' אבדתא למלכא:

הלכה ז

מתני' **ולא אמר את סימניה**. סימנין מובהקין שלה:

ה"ז לא יתן לו. עד שיביא עדים שהיא שלו:

גמ' **איזהו רמאי**. שצריך לדרוש ולחקור אחריו:

עביד גרמיה. עושה עצמו מחזיר מציאותו לבני אדם ומתוך כך הוא עושה לו עושר הרבה וכדמפרש ואזיל:

היך הוא עביד וכו'. שמתוך שהוא מוציא קול עליו שאיש כשר ונאמן הוא והבריות רואין אותו ומפקידין אצלו פקדונות והוא לוקח הכל והולך לו ובכגון זה צריך לדרוש אחריו אם הוא מחזיר מציאות ולבדוק אחריו אם אין כונתו כדי לרמות בני אדם בזה:

ואית דאמרין. דמשום רמאי כפשוטו חוששין אנו שיש ששומע קול הכרוז בבית הכנסת זו ומרגיש בסימנין והולך ואומר בבה"כ אחרת אבדה זו שלי ואלו סימניה:

הלכה ח

מתני' **כל דבר שהוא עושה ואוכל**. אם האבדה זו דבר שיכולין להאכילו את שכר מעשיו כגון שור וחמור:

יעשה ויאכל. ולא ימכור אותו המוצא אם שהו בעליו מלדרשו לפי שכל אדם נוח לו בבהמתו שהכירה בו כבר ולימדה לרצונו:

ראה היאך תשיבנו לו. שלא תאכילנו חצי דמיו שא"כ אין זו השבה:

לפיכך. מכיון דשרו ליה רבנן לאשתמושי בהו אע"ג דלא אשתמש בהו כמאן דאשתמש דמי ואם אבדו חייב באחריותן ואפי' באונסין דכשואל הוי:

גמ' שלא יאכיל עגל לעגלים מן העגלים שמצא לא יאכיל לו דמי עגל וכלומר שלא יאכילו עד כדי שוין וכדמייתי האי עובדא שזה הי' צריך למכור להאחרים בשביל להאכיל להאחד אלא אם אינו עושה ואוכל מיטפל בהן כמה ימים כל א' כדינו ומכאן ואילך מוכרן בב"ד:

הלכה כר' טרפון בדבר שיש בו סימן. דכיון שיש בו סימן ודאי יבאו הבעלים לחזור אחריו דלא מייאשי מיניה והלכך אם מכרו ברשות הבעלים הוא וחייב באחריותן:

תלמידי חכמים אין צריך ליתן סימן. דבטביעות העין סגי להו ומהימני:

הכל מודין וכו'. כלו' לא נחלקו ר"ט ור"ע אלא בדמי אבדה שמכר אבל אם מצא צרור מעות ויש בהן סימן הקשר וכיוצא בו וצריך להחזיר הכל מודים שלא יגע בהן ולא ישתמש בהן כלל:

ואזלין. נגנבו ואמר אילו לא הלכתי לבית הכנסת לא היו הולכין ממנו סנדליי ולמדך בזה שלא לסמוך על אלו שהולכין תמיד לבה"כ ועושין עצמם כמתפללין ואינם אלא צבועין ורמאים וצריך להזהר מהן:

ר' יוסי הוה יתיב וכו'. לא שייך הכא מידי אלא אגב דאיירי בבי כנישתא מייתי לה הכא ובברכות פ"ג וכן בפ"ז דנזיר הלכה א' גרסינן להא והכי איתא התם מהו שיטמא כהן

לתלמוד תורה אם צריך לעבור במקום טומאה כדי לילך וללמוד תורה אם מותר וקאמר עלה ר' יוסי הוה יתיב ומתני. היה יושב בבה"מ ושונה:

ועל מיתה. ונכנס טומאת המת לשם ומי שישב לו ולא יצא מפני הטומאה לא מיחה בידו וכן מי שיצא משם לא א"ל ולא מידי וטעמיה משום דמספקא ליה אם מותר להטמאות בשביל ללמוד תורה:

הלכה ט

מתני' **אחת לשלשים יום**. שמתעפשין כששוהין מלפתחן וכל ספריהן היו עשוין בגליון:

גוללן. מתחלתן לסופן שיכנס בהן האויר:

בתחלה. מה שלא למד מעולם לפי שצריך להשהותן לפניו:

ולא יקרא אחר עמו. לפי שזה מושך אצלו וזה מושך אצלו ונקרע:

מנערה. מפני האבק:

ושוטחה לצורכה. לשלוט ביה אויר שלא תאכלנה עש:

אבל לא לכבודו. להתנאות בה:

לצרכן. לפי שצריך לתתם בקרקע שזו היא שמירתן והן מתעפשין ולפיכך משתמש בהן לפרקים:

אבל לא לשחקן. שלא ישתמש בהן זמן ארוך עד שישחקן:

לא יגע בהן. זהב אינו מתעפש בארץ וכן זכוכית ועוד שהן נוחין להשבר:

אם אין דרכו ליטול. דבר שגנאי הוא לו שאדם חשוב הוא ואין דרכו ליטול קופה שלו להכניסה מן החוץ לבית שמור לא יטול ופטור הוא מהשבת אבידה והתורה אמרה והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ב:

ויתרגם. לפי שצריך שהות ועיון:

בכרך אחד. בבת אחת ובענין אחד:

בחדשים. ממהרין להתעפש מן הישנין וצריך לפותחן אחת לשלשים יום:

מפני שמשחירן. מן העשן א"נ חמין גופם משחירין הכסף:

מפני שמפחיתן. משחקן:

אבל לא בקשה. מפני שהוא פוגמן:

צינים. עצים הבאים מסינ"א וקשים הן וצריך לגור אותן במגירה וכן עצי זית קשין הן הרבה. ובתוספתא גריס אבל לא יבקע בהן לא צנון ולא זית. וצ"ל מפני שמעלין חלודה כדרך הדברים החריפים:

כך אתה אומר במפקיד. שצריך הנפקד ליזהר שלא יתקלקלו וכגון שהלכו בעלים למדינת הים ואין מי שיטפל בו:
ואם היתה מרובה. שהי' טרחתה מרובה שגדולה וכבידה היא שוכר לפועלים וגובה שכרה ממנה:

הלכה י

מתני' **איזו היא אבדה**. שניכר בה שאין הבעלים יודעין שהוא שם:
רועין בדרך אין זו אבדה. ואינו חייב להחזיר שמדעת הניחוה שם:
רצה בין הכרמים. שמתקלקלים רגליה ואם היה הכרם של ישראל אפי' רועה שם צריך להחזירה מפני אבידת הכרם:
השב תשיבם. אפי' מאה פעמים במשמע. השב הוא מקור ונופל על המעט ועל הרוב:
לא יאמר תן לי סלע. לפי שזה אומר לו אם עשית מלאכתך הי' לך טורח הרבה עכשיו טול לפי מה שטרחת:
כפועל בטל. כמה אדם רוצה ליטול ולפחות משכרו ליבטל ממלאכ' כבידה שהוא עוסק בה ולהתעסק במלאכה קלה כזו:
אם יש שם בית דין. אם אינו רוצה לבטל ממלאכתו ששכרה מריבה מה יעשה אם יש שלשה בני אדם מתנה בפניהם ואומר ראו שאני משתכר כך וכך ואי איפשי ליבטל לטול שכר מועט אם תאמרו שאטול שכרי מושלם אבטל בהשבת אבידה זו:
שלו קודם. ומניח את האבדה:
מצאה ברפת. אע"פ שאינה משתמרת בה כגון שאינה נעולה אלא שג"כ אינה מתעה להרגילה לברוח כגון שאין לה ד' פתחים לארבע רוחותיה:
היתה בין הקברות. והוא כהן אל יטמא לה שהשבת אבדה עשה השב תשיבם וטומאת כהן עשה דקדושים יהיו ולא תעשה דלנפש לא יטמא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה או שאמר לו אל תחזור. והאבדה היא במקום שמצוה להחזיר ה"ז לא ישמע לו דכתיב איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו שאם אביך אומר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות:
עזוב תעזוב. אפי' מאה פעמים:
הלך וישב לו. בעל החמור:
אם היה. בעל החמור זקן או חולה חייב זה:
מצוה מן התורה לפרוק. בחנם:
אבל לא לטעון. בחנם אלא בשכר:
ר"ש אומר אף לטעון. בחנם ואין הלכה כר' שמעון:

משאוי שהוא יכול לעמוד בו. אבל לא יותר על משאוי שאינו ראוי לו ואין הלכה כר' יוסי הגלילי:

גמ' **בכל אתר את אמר וכו'**. אם אמר לו אביו אל תחזיר פריך אמאי אין עשה דכיבוד דוחה ל"ת דלא תוכל להתעלם דאבידה:

שנייא היא. הכא שהוא ואביו חייבין בכבוד המקום והתורה גילתה שאם אמר לו אביו עבור על ד"ת אל ישמע לו:

תני. בתוספתא פ"ב גרסינן כאידך ברייתא אם היה חמורו נפלן פורק עמו אפי' מאה פעמים:

ולא רבצן. שרגיל הוא לרבוץ תחת משאוי:

וחזר ותני. ותניא אידך אפי' נפלן פורק וכו' קשיין אהדדי ומשני הן דתימר וכו' בההוא דמפיל גרמיה שניכר שמעצמו עושה זאת ואידך ברייתא מיירי שניכר הוא שבאונס נופל הוא שהטעין עליו יותר מדאי:

פגיעה ממש. בסמוך לו:

שיערו חכמים וכו'. וזהו ראיה שיש בה פגיעה:

עזוב תעזוב וכו'. ולמאי הלכתא כתביה רחמנא לפריקה והא צער ב"ח הוי וק"ו מטעינה אלא ללמדך פריקה בחנם וטעינה בשכר:

כשם שפורקו מן התור'. בחנם כך טוענו בחנם דאי לא כתב רחמנא אלא חדא ה"א לפריקה הוא דאתא:

ד"ה פורק וטוען. דהחמור של ישראל הוא וכתיב גבי טעינה חמור אחיך ומכ"ש לענין פריקא דאיכא נמי צער בעלי חיים:

חמור של עכו"ם והמשאוי של ישראל. תליא בפלוגתא דכדברי חכמים דסברי טעינה בשכר ולהכי כתבי' רחמנא ומשום דס"ל דאי לא כתבי' לפריקה הוי אתי בק"ו מטעינה השתא דכתבה לפריקה ילפינן נמי פריקה מטעינה לענין זה דדוקא של אחיך אבל לר"ש דס"ל תרווייהו צריכי ולא ילפינן מהדדי א"כ מטעינה פטור הוא דאחיך כתיב אבל בפריקה חייב דהאיכא צער ב"ח ומטעינה לא ילפינן:

הלכה יא

מתני' **שלו קודמת**. דאמר קרא אפס כי לא יהי' בך אביון הזהר שלא תהי' אתה אביון:

של רבו קודמת. והוא שיהי' רבו מובהק שלמד רוב חכמתו ממנו וכן כל הנך רבו דאמרינן במתניתין שקודמין לאביו דוקא ברבו מובהק:

גמ' **תני**. בתוספתא שם סוף פרקין:

כל שפתח לו תחלה. בתורה ללמוד עמו:
כל שהאיר עיניו במשנתו. אפי' האיר עיניו במשנה אחת רבו מקרי וכן פליגי במ"ק פ"ג הלכ' ז' לענין קריעה וכן בהוריות פ"ג הלכה ז' להחיותו קודם:
רב כר"מ. שמענו ממילתיה דרב דלקמן שפוסק כר"מ וכן מדר"י לקמן כר' יודה ומדשמואל כר' יוסי:
פתח פומי' דרב. בקטנותו פתח עמו ללמדו תורה ושמע רב שנפטר וקרע עליו כדין רבו:
נחת מן תמן. מצפורי ומשום שצפורי יושבת בראש ההר קרי ליה נחית:
חד רבן דמך. רב א' נפטר וכל העם רצים להטפל בו וידע ר' יוחנן שהוא ר' חנינא שהי' ראש ישיבה בצפורי:
מאנין טבין דשובתא. הבגדים החשובים שלו שלובש בשבת וקרע אותם עליו:
ולא כן תני כל קרע שאינו של בהלה. בשעת מעשה וחימום אינו קרע ואמאי המתן ר' יוחנן עד ששלח להביאן לו בגדי שבת ובין כך עבר שעת החימום ובהלה ומשני ר' יוחנן בעי מיעבד דרבה הי' רוצה לעשות דבר גדול וחידוש ומוקריתיה בשביל לכבדו והלכך שלח אחר בגדי שבת החשובין שלו ולקרוע עליו:
ולא ידעינן. וקאמר הש"ס דאפ"ה לא ידעינן אם טעמי דר' יוחנן כר' יהודה ומשום דהוה רביה מובהק ר' חנינא או משום שמועות הרעות דצריך לקרוע על אב"ד שמת משום שמועות רעות ואע"פ שלא הי' רבו:
מילתיה דר' חייא בר ווא בצפורי. וממלתי' דר' חייא שמענו שלא הי' ר' חנינא רבו מובהק של ר' יוחנן. והא דר' חייא מבואר ביותר בהוריות דגרסי' התם ר' חנינא הוה מיסתמיך בר' חייא בר' בא בציפורן חמא כל עמא פריי. ראה ר' חנינא כל העם היו רצין ושאל לר' חייה על מה זה כל העם רצין כל כך והשיב דר' יוחנן יושב ודורש בבית מדרשו של ר' בנאה וכל העם רצין לשמוע הדרשה:
אמר. ר' חנינא בריך רחמנא דחמי לו פורין. שהראה לעיני הפירות שעשיתי עם תלמידי והראני בעוד שאני בחיים:
וכל אגדתא פשטת לי'. מה שלמד ר' יוחנן ממני הוא שפשטתי לו כל דברי הגדה חוץ מעל משלי וקהלת:
הדא אמרה כל תלמיד ותלמיד. השתא מסיק לה דמילתיה דר' חייה בר בא שמעינן דלאו רבו מובהק הי' ר' חנינא שהרי א"ל שלא למד עם ר' יוחנן אלא מלתא דאגדתא ואפ"ה קרע עליו ש"מ דלאו דוקא רבו מובהק כדאמרינן מעיקרא אליבא דר' יוחנן אלא דס"ל כל תלמיד אע"פ שלא הי' רוב חכמתו ממנו חייב לקרוע עליו:

שמואל כר' יוסי אמר. אמרו על שמואל דחד בר נש אסבריה ליה האי מתני' דפ"ג דתמיד וב' מפתחות היו לו א' יורד לאמת השחי וא' פותח כיון ופירש לו אמת השחי שהיה מוריד ידו בחור שבכותל עד בית השחי שלו והיה פותח בידו מבפנים. והשני הי' פותח כיון מיד בלא טורח וכדרכו וכששמע שמואל שנפטר קרע עליו כדין רבו וכר' יוסי שאפי' האיר עינו במשנה אחת רבו מיקרי:

הדרן עלך אלו מציאות

פרק ג

הלכה א

מתני' **המפקיד שילם ולא רצה לישבע**. שבועת השומרין שהי' יכול לפטור בשבועה שלא פשע בה ושלא שלח בה יד כדין ש"ח שהרי אמרו וכו':

למי שהפקדון אצלו. דכיון ששילם ואפי' עדיין לא שילם ממש אלא מכיון שאמר לפני הב"ד הריני משלם קנה כל תשלומיה לא שנא תשלומי כפל ולא שנא תשלומי ארבעה וחמשה:

גמ' מנן תיתי לי'. מנא לי' להתנא דין זה מן התור' דהיכא דשילם השומר דקני לי' כפילא:

אם המצא תמצא וכו'. דכתיב בפ' כי יגנוב איש שור או שה וגו' אם המצא תמצא בידו הגנבה וגו' שנים ישלם ודרשינן להאי קרא בפ' מרובה דבגנב עצמו הכתוב מדבר:

וכי אין אנו יודעין וכו'. שהרי כתב קרא אם ימצא הגנב ישלם שנים ומה ת"ל כאן שנים ישלם:

אם אינו ענין לו. לגנב עצמו שישלם כפל למי שגנב ממנו:

תניהו ענין לשלפניו. כלומר לפרשה שכתובה לפנינו לקמן כי יתן איש אל רעהו וגו' דבש"ח מישתעי ובטוען טענת גנב בפקדון כדמוקמינן במרובה ולמדנו הכתוב שם דברוצ' לפטור עצמו בטענת גנב דאם ימצא שהוא הגנב ישלם שנים וכאן למדנו דאם טען טענת גנב ושילם לו להמפקיד דאם נמצא הגנב אח"כ שנים ישלם להנפקד:

רבי נכנס לשמוע דרשה דר' יודא ואמר לפניו דרשה זו מן הכתוב:

א"ל אמור דבתרה. אם כדבריך דמן התורה למדנו דמקני לי' כפילא להשומר א"כ אימא סיפא נשבע וכו' דמשלם לבעל הפקדון אמאי וישלם למי שהפקדון אצלו אפי' בסיפא דכיון דאמרת דמקרא יתירה דרשינן להאי מילתא היכא רמיזא בהאי קרא דדוקא בשילם ואימא אפי' בנשבע שלא פשע בה דג"כ פוטר עצמו מן המפקיד ושוב אין עליו כלום

ואם אח"כ נמצא הגנב נהי דהקרן ודאי דמשלם להבעלים הכפל מיהת ישלם להשומר שהרי התורה זכתה לו:

רבי נסא וכו'. משני לעולם אימא לך דמן התורה הוא דקני כפל כששילם ושאני הוא בנשבע שהכתוב גילה לנו במקרא הזה דכתיב חיים שנים ישלם וחיים לשון קרן הוא דכל דבר שהוא משלם כמו שגנב או גזל קרוי חיים כלומר התשלומין שלם מבלתי חסרון וכעין דדרשינן במרובה אחייה לקרן וכו' וה"נ דרשי' למקום שהקרן מהלך שם הכפל מהלך והלכך בסיפא ישלם לבעל הפקדון:

ר' יוחנן ור' לעזר. אמרי תרווייהו דר' נסא מוסיף בשם ריב"ח אמתני' דקתני שילם וקאמר דלא סוף דבר שכבר שילם אלא מכיון שקיבל עליו לשלם ולא הטריחו לבא לב"ד ולדון עמו כמי ששילם הוא וקני לי' כפילא:

אמר משלם אני. מילתא אחריתא היא דאם הנפקד אומר משלם אני אעפ"כ חוששין אנו שמא שלח בו יד וכלומר שעיניו נתן בו לשלוח בו יד ולהסתירו וצריך לישבע שאינו ברשותו:

וחזר ואמר משלם אני חוששין. שמא לפטור עצמו משבועה על הגילגול הוא מתכוין אלא או ישבע על הכל או ישלם את הכל:

הי' לו עדים שנגנבה באונס. ולא בפשיעה ופטור הוא מלשלם מן הדין ואפ"ה אמר לו לשלם ואם אח"כ נמצא הגנב אם משלם לו הכפל דהוי כמו ששילם או לא:

הדא היא דאמר ר' לעזר. על דין זה דלא קני לה כפילה דהמוכר קנסו לאחר מאחר שמתחייב הגנב כבר ליתן להמפקיד הכפל והוא מוכר עכשיו הקנס לאחר כשיבא לידו לא עשה כלום דלא מצי המפקיד למקני ליה אלא בתחל' בשעה שהפקידו אצלו דלכשיגנב ממנו וירצ' לשלם לו אבל השתא לא מצי למקני לי' ובכה"ג לא אסיק המפקיד אדעתי' מעיקרא:

היו לו עדים שנגנבה בפשיעה. ובכה"ג ודאי אסיק אדעתיה מעיקרא דכשיתברר שיגנבו ממנו ע"י פשיעה צריך לשלם לו והילכך הרי הוא בכלל ישלם ומן הסברא הוא דמקני ליה כפילא ואם ימצא הגנב למי הוא משלם תשלומי כפל להמפקיד או להנפקד או לשניהן כלומר שיחלוקו בהכפל ולא איפשיטא:

הלכה ב

מתני' **השוכר פרה מחבירו**. ועמד השוכר והשאילה לאחר ומסקינן בגמרא שנתן לו המשכיר רשות דאי לאו הכי אין השואל רשאי להשאיל וכן כל שומר:

ישבע השוכר. להמשכיר שמתה כדרכה ופטור שהשוכר פטור מן האונסין:

והשואל. שהוא חייב באונסין משלם להשוכר:

א"ר יוסי כיצד וכו'. והלכה כר' יוסי:

גמ' **ויש לו רשות להשאיל**. פרתו של חבירו שלא מדעתו בתמיה ולא כן תני ר"ח וכו' בתוספתא פ"ג. וגרסינן להאי סוגיא בפ' הכותב הלכה ה' על המתני' כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך וכו'. ושם עיקר הסוגיא וכאן מביא הש"ס בקצרה וברמז כדרכו ומה שצריך למשנתינו והיינו דקאמר ר' לא לקמיה והוא שנתן וכו' וכא והוא שנתן וכו' ומשום דהתם מקשי הש"ס אמתני' וכי היאך בניה נאמנים בשבועה הלא יכול הוא לומר לה לך האמנתי ולא לבניך. ומשני כי היכי דמוקמי למתני' דהמפקיד והוא שנתן לו המשכי' רשות להשכיר או להשאיל לאחרים וה"נ במתני' דהתם והוא שנתן לה רשות לעשות בניה אפיטרופין:

ר' אבהו שאל. אם דוקא השאילוה לאחר קתני במתני' או נימא דאפי' חזרו ושאלוהו הבעלים מהשוכר ומתה כדרכה דהשתא איהו חייב ובכה"ג אם צריכין הבעלים לשלם להשוכר. ותיבות ישבע השוכר שמתה כדרכה. מיותרין הן ואגב ריהט' לישנא דמתני' כתוב' כאן וכן לא גריס לה התם שהרי בבית הבעלים מתה ולא ידע זה ומה שבועה שייך לו:

ואין כיני. חסר כאן התשובה וסמיך על סוגיא דהתם שהשיב הנשאל שם וא"ל כן אנן אומרין. שאפי' הבעלים עצמן משלמין:

ואין כיני. חזר ושאל לו ואם כן אפי' אכלוה הבעלים נמי נימא שישלמו להשוכר:

אכלו שלהן אכלו. שאני אכלו דשלהן הוא שאכלו דלא אמרי' אלא כל זמן שהיא אצלו עדיין ברשות השוכר היא כל ימי שכירתו לעשות בה מלאכה ולפיכך חייבין בעלים באונסין אבל אם אכלו אין להשוכר עליהם כלום מהפרה אלא שאינו משלם לו שכירות כ"א אותן הימים שעמדה אצלו:

הלכה ג

מתני' **אמר לשנים גזלתי את אחד מכם מנה**. והם אינם תובעים לו כלום אלא הוא בא לצאת ידי שמים:

נותן לזה מנה ולזה מנה. אבל שנים שתבעוהו והודה שגזל לאחד מהן ישבע כל אחד מהן שאותו הוא גזל ונותן מנה לזה ומנה לזה וקנס חכמים הוא שקנסוהו לפי שעבר על לאו לא תגזול. וכן בדין דסיפא אם שנים תובעין לאחד וכל א' אומר אבי הפקיד אצלך מנה והוא אומר אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואינו יודע איזהו הרי כל אחד מהם נשבע שאביו הניח אצלו מנה ונותן מנה לזה ומנה לזה דאיהו פשע בנפשיה דהוה

לי' למידק ולזכור מי הניח אצלו. ודוקא באביו של א' מכם הפקיד וכו' אבל במפקיד גופי' אמרי' דהמפקיד עצמו הוה לי' למידק:

שנים שהפקידו וכו'. כגון דאפקידו תרוייהו כי הדדי זה בפני זה:

נותן לזה מנה ולזה מנה וכו'. דאומר להו אתון לא קפדיתו אהדדי ולא חשדתם זה את זה שמא חבירו יתבע המאתים אנא נמי לא רמאי אנפשאי למידק המאתים של מי הן ונעשה כאלו הניחו כל הג' מאות בצרור אחד דלא הוה ליה למידק מה יש לכל א' מהן בתוכו:

מה הפסיד הרמאי. ולעולם לא יודה על האמת אלא הכל וכו':

וכן שני כלים. לרבנן איצטריך ולא זו אף זו קתני לא מיבעיא במנה ומאתים דליכא שום פסידא אמרו רבנן נותן לזה מנה ולזה מנה אלא אפי' בשני כלים דאיכא פסידא שצריך לשבר כלי הגדול כדי לתת ממנו דמי הקטן ולכשיבא אליהו ויאמר של מי הוא נמצא מפסיד בשבירתו וסד"א דבהא מודו רבנן שהכל יהא מונח עד שיבא אליהו קמ"ל והלכה כחכמים:

אמר ר' יוסי וכו'. כמו במתני' ואין מוסיף הש"ס כלום ע"ז כ"א לשנות לדברי ר' יוסי לפי שהן עיקר להלכה:

גמ' **כאן בעוררין כאן בשותקין**. התם ביבמות קאי וסוגיא זו כתובה שם פט"ו הלכה ט' על המתני' דתנינן גזל א' מחמש' ואין ידוע איזה מהן גזל וכל א' וא' אומר אותי גזל מנית את הגזלה ביניהם ומסתלק דברי ר' טרפון ר"ע אומר אין זו דרך מוציאתו מידי עבירה עד שישלם גזילה לכל א' א' וגרסינן התם ברישׁ הסוגיא א"ר אסי מתני' דר"ע דלא כר' טרפון דתנינן תמן אמר לשנים גזלתי את א' מכם וכו' וכלומר מתני' דהכא דקתני נותן לזה מנה ולזה מנה לא אתי' אלא כר"ע דהתם דאלו לר"ט הא קסבר מספיקא לא מפקינן ממונא וקאמר התם עלה ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן דברי הכל היא וכדמתרצין כל הני אמוראי דלקמן והגי' שם מסורסת במקצת ודרך הש"ס הזה להביא בקצרה כמה שנאמרה ונשנית בבית המדרש במקום אחר:

כאן בעוררין וכו' אפי' תימא ר"ט היא והתם מיירי כשהבעלים עוררין ותובעין אותו והוא לא הודה להם בתחלה והלכך אמרינן דכיון דספיקא הוא אינם יכולים כל א' להוציא מידו ומניח גזלה ביניהן ומסתלק ומתני' דהכא מיירי כשהבעלים שותקין וכדקתני שהודה מפי עצמו שלא הי' אדם תובעו כלום אלא שהוא בא לימלך ולצאת ידי שמים אומרים לו לא יצאת עד שתשלם לשניהן:

כאן בשיש עדים יודעין. הכא במתני' איירי בשיש עדים מהגזילה או מהפקדון שאצלו אבל אינם יודעים משל מי והלכך אפי' ר"ט מודה שצריך ליתן לכל א' וא' לפי שכל א' וא' יכול לתובעו בעדים:

כאן בנשבע וכו'. וכדמפרש ואזיל דברי ר' ירמיה בשם רב דסתם דבריו:

תמן אמרין. בבבל פירשו הא דרב שם בשנשבע ועל מתני' דהכא קאי ודרך הש"ס הזה כשהוא מעתיק סוגיא הנשנית נקט בלישניה כדהתם דתירצו דמתני' דשם בהמפקיד כשנשבע על הגזילה ואח"כ הודה ומודה ר"ט היכא דמשתבע דצריך לשלם לכל א' ומתני' דיבמות בשלא נשבע:

ר' ירמי' בעי. על האי אוקמתא בשם רב אם בשנשבע הי' לו לשתוק ומפרש הש"ס ואזיל להקושיא דר' ירמיה:

ר' ירמי' סבר מימר. כלומר הכי פירושא דהבעיא הי' לו לשתוק ולא להודות וכלומר דאם שנשבע מאי שהודה מפי עצמו דקתני ולענין מאי הי' לו להודות ואם לצאת ידי שמים היא רוצה ונמלך על שנשבע א"כ מאי אריא שנשבע הכא הא עיקר חיובו הודאתו גורם ואפי' לא נשבע והודה לצאת ידי שמים נמי דינא הכי:

ר' ייסא סבר מימר. דהכי מפרשינן לכוונת ר' ירמי' דהי' לו לישתק ולא לישבע שהרי ע"כ הכא איירי שלא הי' אדם תובעו כדקתני שהודה מפי עצמו והיאך שייך כאן נשבע דאם לכפור היה רוצה בתחלה א"כ היה לו לשתוק והרי אין כאן תובע:

אם בשנשבע. ר' יוחנן מקשה ג"כ על האי אוקמתא דאם כשנשבע מיירי אמאי צריך ליתן לכל א' וא' כשהודה אח"כ הי' לו לעשות שליח ב"ד ולמסור בידו הגזילה והוא יודע שלא גזל אלא מנה וכשיתן לשליח ב"ד כבר יצא י"ח כדתנן פ' הגוזל קמא אבל הוא נותן לשליח ב"ד ובשאינו יכול למסור להנגזל מיירי התם וה"נ כן:

ר' יוחנן סבר מימר. ומפרש הש"ס דר' יוחנן דפריך הכי משום דסבר מימר הוא שליח ב"ד דתנן דעבדי רבנן תקנת השבים כדי לצאת י"ח שעשאו גוזל אפי' שעשאו הגזלן ולא הנגזל יוצא י"ח כשימסור לידו:

תניי חורן תני. תניא אחר לא תני הכי אלא שליח ב"ד שעשאו נגזל דוקא ולא שעשאו גוזל ופליגא על ר' יוחנן:

אוף אנן תנינא ואמרי. התם ביבמות קאי דקאמר ר' יודן דמחלקינן בין גזל לפקדון אלא דמלתא דר' יודן נשנית התם בענין אחר במקצת ור' אילא קאמר אף אנן נמי תנינן דר' טרפון חולק ואדלעיל קאי דקאמר שם דמתני' בדין הגזילה דלא כר"ט:

היא גזילה היא בעילה היא מלוה. כלומר בכל אלו הדינים חולק ר"ט עם ר"ע גזילה הא דאמרן בעילה בדין קידש א' מב' נשים ואינו יודע איזו קידש וכדמוקי התם דקידש ע"י בעילה קאמר וקסבר ר"ט נותן גט לכל א' ומניח כתובה ביניהן ומסתלק וכן במלוה אם לוה מא' משנים ואינו יודע ממי לוה:

הכל מודין בפקדון דמתניתא. אפי' ר"ט:

מהדא אמר לשנים וכו'. ואסיפא קאי אביו של א' מכם הפקיד וכו' וטעמא דפשע בנפשיה הוא דהוה לי' למידק:

הלכה ד

מתני' **אפי' הן אובדין**. ע"י עכברים או רקבון:

לא יגע בהן. למכרן לפי שאדם רוצה בקב שלו ע"י שעמל בו חביב עליו ביותר מתשעה קבין של חבירו שיקח בדמיהן אם ימכרם זה. והני מילי בשלא אבדו אלא עד כדי חסרונן המפורש במשנה דלקמן לחטין ולאורז ט' חצאי קבין לכור וכו' אבל אם אבדו יותר מכדי חסרונן מודים חכמים לרשב"ג שמוכרן בבית דין. והלכה כחכמים:

גמ' **אם אומר את אבודין הן וכו'**. טעמיה דרשב"ג מפרש דאם אתה אומר אל יגע בהן חוששין אנו שאף הוא ממציא להן חסרון כלומר שיגרום שיבאו לידי רקבון וכיוצא בזה ויאמר שהכל נפסד ונרקב ומה הי' לו לעשות שהרי אסור ליגע בהן למכרן:

הלכה כרשב"ג כהדא וכו'. מזה המעשה למדנו דהורה רבי כרשב"ג שאמר לו לימכר קודם שיבא זמן איסורו ויאבד מהבעלים וכן הורה רב בהדא גרבא דכותח שיש בו חמץ:

דיסקיא. שק. והאי דר' יוחנן חקוקה גריס לי' בפ"ק דפסחים על מתני' ר"מ אוכלין כל חמש:

הלכה ה

מתני' **המפקיד פירות אצל חבירו ה"ז יוציא לו חסרונות**. מוקמינן התם בגמרא כגון שערבן הנפקד עם פורותיו והי' מסתפק מהן ואינו יודע כמה איסתפק והלכך כשבא להחזירן יוציא לו חסרונות כמה שהן רגילין לחסר יפחות לפי החשבון:

תשעת חצאי קבין לכור. הכור שלשים סאין והסאה ששה קבין:

הכל לפי המידה. כן לכל כור וכור:

הכל לפי הזמן. לכל שנה ושנה שהניחן בידו יוציא לו כך:

ר' יוחנן בן נורי. אהכל לפי המידה פליג:

וכי מה איכפת לו. לעכבר הלא כך הוא אוכל בין מהרבה בין מקימעא הלכך לעול' אינו מוציא לו חסרונות אלא לשיעור כור בלבד לכל שנה בין מכור אחד בין מעשרה כורין:

ר' יהודה אומר אם היתה מידה מרובה. שהפקיד אצלו עשרה כורין וזה קרוי מדה מרובה אינו מוציא לו חסרונות:

מפני שהן מותירות. שבימות הגורן כשמפקידין החטים הן יבשין ובימות הגשמים כשמחזיר הן נופחות מחמת לחות הזמן ובאכילת עכברים אינן נחסרין כל כך לכל כור וכור דכולי האי לא אכלי עכברין מעשרה כורין ונפיחתו משלמת למה שעכברין אוכלין. והלכה כר' יהודה ואין הלכה כר' יוחנן בן נורי וכל שיעורים הללו בארץ ישראל ובימי התנאים נאמרו אבל בשאר ארצות ובזמנים הללו הכל כפי מה שרגילים הזרעים לחסר באותה מדינה ובאותו זמן:

יוציא לו שתות ליין. אם הפקיד אצלו יין וערבו עם יינו מוציא לו מה שהקנקנים בולעים והוא שתות:

ר' יהודה אומר חומש. באתריה דר' יהודה הקנקנים שהיו עושין מהקרקע אשר שם היו בולעין חומש והכל לפי המקום:

ר' יהודה אומר אף המוכר וכו'. כשם שאמרו שמרי' במפקיד כך אמרו במוכר שהמוכר שמן מזוקק לחבירו אעפ"כ מקבל הלוקח עליו לוג ומחצה שמרים למאה לוג ואם נותן לו שמן מזוקק תמיד מנכה לו בעד השמרים לוג ומחצה לכל מאה לוג ואין הלכה כר' יהודה בשמן מזוקק:

גמ' **בשעת הגורן שנו**. שהפקיד לו בימות הגורן והחזיר לו בימות הגורן אבל אם החזיר לו בימות הגשמים אינו מוציא לו חסרונות מפני שהן מותירות:

תמן. בבבל אמרין היינו טעמייהו דרבנן דלא ס"ל הא דר' יוחנן בן נורי דאילין עכבירייא רשיעי' אינון וכשהן רואין הרבה פירות באוצר קורין לחביריהן לאכול עמהן והלכך הכל לפי המידה:

ר' יוחנן. דהכא אמר טעמא אחרינא דכשהן רואין פירות הרבה מאבדין ומפזרין הרבה:

ר' יהודה אומר חומש וכו'. א"ר אושעיא בשלא אמר לו שמן מזוקק וכו' כלומר דאף לרבנן דפליגי עליה דר' יהודה היינו דוקא אם אמר לו בפירוש שמן מזוקק אני מעמיד לך והלכך אינו מקבל עליו שמרים אבל בשלא אמר לו שמן מזוקק אלא שמן סתם הכל מודים דמקבל עליו לוג ומחצה שמרים למאה. והיינו דקאמר רב אושעיא בשלא אמר לו שמן מזוקק דכ"ע ס"ל דמקבל שמרים אבל אם אמר לו שמן מזוקק כדמיירי ר' יהודה במתני' חייב וכו' לרבנן ובהא הוא דפליגי:

הלכה ו

מתני' **המפקיד חבית אצל חבירו**. בבבלי מסיק דרישא ר' ישמעאל דאמר בגונב טלה מן העדר והחזירו למקומו פטור דלא בעינן דעת בעלים וסיפא ר"ע היא דאמר בעינן דעת בעלים:

ולא ייחדו לה הבעלים מקום. בבית השומר לומר לו השאילני זויות זו וטילטלה ונשברה מתוך ידו אם לצורכו נטלה להשתמש בה חייב:

לצרכה. שהיתה במקום שהיא קרובה להשתבר פטור:

אם משהניחה. לאחר שכילה תשמישו החזירה למקומה והיה מקום המשתמר ונשברה אפילו טילטלה מתחלה לצורכו פטור דמשהחזירה הרי היא ברשות הבעלים כבתחלה ואינו עליו אלא ש"ח ופטור על אונסה ואע"פ שלא הודיע לבעלים מנטילה וחזרה והא דקתני לא ייחדו לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא יחדו לה הבעלים מקום והחזירה למקומה לאחר שנשתמש בה לצורכו שהוא פטור שהרי החזירה למקום שהיתה והמיוחד לה אלא אפי' לא ייחדו לה הבעלים המקום דלאו למקום מיוחד לה החזירה פטור הואיל והחזירה למקום המשתמר דלא בעינן דעת בעלים:

ייחדו לה הבעלים מקום. לעולם הוא חייב אם טלטלה לצורכו והך סיפא ר' עקיבא היא וה"נ לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא לא ייחדו שהוא חייב אם טלטלה בתחלה לצורכו אפי' נשברה לאחר שהניחה דהא לא הניחה במקום המיוחד ואע"פ שמקום משתמר הוא הרי מקום זה אינו מיוחד לה אלא אפי' ייחדו לה הבעלים והחזירה למקום המיוחד לה חייב מאחר שלא הודיע לבעלים ואין דעת בעלים בעינן:

גמ' **לא כן אמר ר' לעזר וכו'**. מילתיה דר' לעזר נלמד מן התוספתא דב"ק פ"י דגריס התם הגונב טלה מן הדיר והחזירו ואח"כ נגנב כל הדיר כולו אם הודיעו בו לבעלים פטור ואם לאו חייב גונב חבית מן המרתף והחזירה למרתף ואח"כ נגנב כל המרתף כולו אם הודיעו בו לבעלים פטור ואם לאו חייב. והשתא פריך הש"ס דאמאי ברישא אם משהניחה נשברה אפילו הטלטול לצורכו הי' פטור והא דעת בעלים בעינן וכר' לעזר דמדמי האי דינא לגונב חבית מהמרתף דלעולם צריך להודיע לבעלים בחזרה והכא לא הודיע לבעלי':

אמר. וחוזר ומתמה הש"ס על מילתיה דר' לעזר גופיה דקאמר למה הדבר דומה אמרי שנייא היא הכא בנפקד שיש רשות עליה כלומר עדיין יש רשות בעלים עליה לפי שכשהחזירה למקומה הרי הוא ברשותם כבתחילה שהרי לא יחדו לה מקום וכל מקום

המשתמר מקומה מיקרי ושאני גבי גנב דכשגנב משם ברשותו היתה ולפיכך צריך הוא להודיע להבעלים שהחזירה וקשיא לר' לעזר דמדמי להו להדדי:

אמר ר' לעזר אית אמר. כלומר אמר לך ר' אלעזר אנא דאמרי כהאי איכא דאמרי דסבירא להו שיש רשות לשומר עלי' כלומר לאו עומדת ברשות בעלים מיקרי אלא מכיון שטלטלה לצורכו נעשה כגזלן עליה וברשותו היא עומדת ודמיא לגונב חבית ממרתף וצריך להודיע לבעלים ואנא כהאי תנא סבירא לי ומתני' אתיא כמ"ד דלא בעינן דעת בעלים בשומר והיינו טעמא דרישא:

מהו לצורכה בשייחדו לה הבעלים. השתא מפרש סתמא דהש"ס להסיפא וכלומר לדידך דאמרת דרישא בשלא יחדו דמשהניחה לעולם פטור הוא משום דתנא דמתני' ס"ל דבשומר לא צריך דעת בעלים ובלבד שיחזירנה למקומה וברישא בכל מקום המשתמר מקומה הוי א"כ בסיפא דיחדו לה הבעלים מקום וקתני לצורכה פטור וטעמא בעי מהו לצורכה בשייחדו לה הבעלים כלומר מ"ט דפטור בלצורכה אם יחדו לה הבעלים מקום:

באותו מקום. כלומר על כרחך בשהחזירה באותו מקום שיחדו לה מיירי:

אבל במקום אחר בין לצורכו בין לצורכה חייב כצ"ל. ופטור הכתוב כאן בספרי דפוס טעות הוא ואגב שיטפא דלקמן הוא דכיון דתלי טעמא ברישא דפטור משהניחה דמכיון שהחזירה למקומה א"צ דעת בעלים לפ"ז בסיפא לעולם חייב הוא אם החזירה למקום שאינו מיוחד לה ואע"ג דלצורכה טילטלה דמכיון דקפדי הבעלים לייחד לה מקום צריך שיחזירנה למקומו ולצורכו' ה"ט דמיחייב בסיפא ואע"ג שהחזירה למקומה משום דביחדו לה מקום אין לו רשות לשומר לטלטל לצורכו והוי כגונב מרשות הבעלים דבהא צריך דעת בעלים אלא דלצורכה יש לו רשות ובלבד שיחזירנה למקומה. ובאמת הדבר קשה דמאי בעי לן טעמא בפטורא דלצורכה ואם באנו להגיה ולגרוס מהו לצורכו וכו' א"כ צריך ג"כ להפוך כל הגי' והכי מיבעי לגרוס במקום אחר אבל באותו מקום בין לצורכו בין לצרכה פטור:

אית אינון אמרין. ואיכא דאמרי דלעולם אין רשות לשומר עליה לטלטלה לצורכו ביחדו ומכיון שטלטלה כלתה לו שמירתו וברשותו עומדת ולא שנייא לן בסיפא בין שהחזיר' באותו מקום בין למקום אחר לעולם לצורכו חייב ולצורכה פטור ואין חילוק אלא כדמחלק במתני' בין רישא לסיפא דבלא יחדו לה מקום הוי כגונב מרשותו ולא צריך דעת בעלים והלכך משהניח' אפילו לצורכו פטור אבל בסיפא דיחדו לה מקום הוי כגונב מרשות הבעלים והלכך בעינן דעת בעלים ולצורכו לעולם חייב ואפי' הניחה במקומה ולצורכה לעולם פטור ואפילו הניחה במקום אחר:

הלכה ז

מתני' **צררן**. בסודרו והפשילן לאחוריו אע"פ ששמירה מעולה היא חייב שהמוליך מעות של פקדון ממקום למקום אין לו שמירה אלא בידו דכתיב וצרת הכסף בידך אע"פ שצרורים הם יהיו בידך ואם בבית אין להם שמירה אלא בקרקע ובכותל בטפח הסמוך לתקרה או בטפח הסמוך לארץ שאין דרך הגנבים לחפש שם ואם לא שמרן בענין זה פושע הוא וחייב והכל לפי מקומו ושעתו ואם נתנן במקום שנוהג ליתן את שלו כגון בתיבה נעולה וכיוצא בזה אמרינן בגמרא דפטור:

לבנו ובתו הקטנים. אבל לגדולים נשבעין הם ששמרו כדרך השומרים ופטור ולא אמרינן בכי הא שומר שמסר לשומר חייב שכל המפקיד על דעת שיתנם הנפקד ביד אשתו ובניו הוא מפקיד:

גמ' **ותשמע מינה**. ש"מ ממתני' מדקתני שמסרן לבנו ולבתו הקטנים ונעל בפניהם שלא כראוי חייב וטעמא שהי' לו לנעול כראוי וזה מסרו לו בביתו הלכך הי' לו לשומרו כראוי והשתא ש"מ בר נש וכו':

פליטורין. מיני תכשיטין ומסרו לו בשוק והוא מסרן לבנו ולבתו הקטנים וכו' פטור. ועדית עדי. יחזקאל י"ו ותרגומו ומנית פליטורין:

לא על דעת פליטורין בשוק. כלומר דאמרינן שלא על דעת כן הוא נתן לו שיחזיק הפליטורין בשוק ומכיון שמסרן לבנו ולבתו הקטנים פטור. א"נ דלא עלתה על דעת שיחזיק זה פליטורין שלו בשוק:

נשבע ויוצא. שכשנשבע ששמר כדרך שמירה זו כדמפרש ואזיל פטור בשבועה זו:

באפונדתו. באזור רחב שלו:

לפניו. שמירה מעולה היא:

חייב בשבועה. שעשה כן ופטור:

אם הי' ראוי לשמירה. שדרך הוא שנותנים שם את שלהם ומקום המשומר הוא:

הלכה ח

מתני' **אם צרורין**. מסקינן התם צרורין וחתומין או שהן קשורין בקשר משונה לא ישתמש בהן אבל אם אינם חתומין ולא קשורין בקשר משונה אע"פ שצרורין הרי הן כמותרים ואינם קשורין כלל ומותר להשתמש בהן:

חייב באחריותן. ואפי' לא נשתמש בהן חייב בגניבה ואבדה דהוי כשומר שכר מפני שיכול להשתמש בהן ואם נשתמש בהן הוי מלוה גביה וחייב אף באונסין:

בעל הבית. אין דרכו להשתמש במעות כמו השלחני לפיכך אפי' מותרין לא ישתמש שלא ע"מ להשתמש הי' דעתו להפקיד אצלו שאין דרכו בכך:

כשלחני. והלכה כר' יהודה:
גמ' **מה צרורין**. מהו הפירוש של צרורין אם דוקא בחותם או אפי' שלא בחותם אלא שהן צרורין בקשר משונה ג"כ לא ישתמש:
אין תימר בחותם. דוקא בחותם אבל שלא בחותם אע"פ שקשורין בקשר משונה מותר:
אין תימר. או דילמא אפילו שלא בחותם אלא שהן בקשר משונה אסור וכ"ש בחותם ואפי' בלא קשר. ולא איפשיטא:

הלכה ט

מתני' **השולח יד בפקדון**. שדינו להתחייב אף באונסין:
ילקה בחסר וביתר. במה שחסר הפקדון ובמה שהותיר כגון שהפקיד אצלו רחל טעונה צמר או מעוברת ונגנזה או ילדה לאחר ששלח בה יד משלם אותה ואת גיזותיה וולדותיה ונמצא שהוא לוקה במה שחסר אצלו:
וביתר. שאם נתעבר' או נטענ' אצלו משלם אותה טעונה ומעובר' כמות שהוא עכשיו והרי לוקה ביתר:
כשעת הוצאה. מבית הבעלים אם טעונה טעונה אם רקנית רקנית:
כשעת התביעה. כמו שהפקדון הוא בשעת העמדה בדין דכתיב לאשר הוא לו יתננה ביום אשמתו יתן כמו שהוא ביום אשמתו ביום שמתחייב בדין והלכה כב"ה:
החושב לשלוח יד. אמר בפני עדים אטול פקדונו של פלוני לעצמי:
ב"ש מחייבין וב"ה פוטרין. כדמפרש טעמא בגמרא:
כיצד. השתא מפרש למילתייהו דב"ה:
ונשברה. לאחר זמן דשליחות יד אינו מתחייב באונסין עד שימשוך או יגביה דהוי קנייה:
הגביה. על מנת ליטול דכי אגבהה ע"מ כן חייב באונסין אפי' לא נטל ממנה כלום. ואם נטל רביעית מן החבית והחמיץ היין הנשאר בחבית אחר כן אע"פ שלא הגביה החבית משלם כל היין שהוא גרם ליין שהחמיץ וגירי דידי' הוא דאהנו לו:
גמ' **כיני מתניתא**. הא דאמר ר"ע כשעת התביעה כשעת תביעתו בב"ד הוא דלא תימא כשעת התביעה שתבע המפקיד הפקדון ממנו ואע"פ שעדיין לא נתחייב בדין קמ"ל:
בשאין עדים. כמה הי' שוה בשעה ששלח בו יד אבל אם יש עדים כ"ע מודיי על הדא דר"ע דמההוא שעתא הוא דאיכא עדים מיחייב עלה:
על כל דבר פשע. משעה שדבר לשלות בו יד הוי פושע:
יכול אין לי אלא הוא. עבדו ושלוחו מנין ת"ל על כל דבר פשע אפי' ע"י שלוחו מתחייב הוא ואע"ג דאין שליח לדבר עבירה כאן רבתה התורה בהדיא:
הדרן עלך המפקיד

פרק ד

הלכה א

מתני' **הכסף קונה את הזהב**. קסבר האי תנא דדהבא דחשיב טבעא הוי וכספא דלא חשיב פירא הוי ובמטבע אין קונין אבל בפירות קונין בענין שכשימשוך זה הפירות הוא קיום דבר ומתחייב זה במטבע שהתנה עמו ולפיכך הכסף קונה את הזהב ואין הזהב שהוא המטבע קונה את הכסף דפירי הוו לגבי דהבא:

הנחשת קונה את הכסף. דפרוטות של נתשת שאין טיבען חבוב כל כך הוו פירי לגבי דינרי כסף והכסף שהיא טיבעא לגבי נחשת אינו קונה את הנחשת:

מעות הרעות. שאינן יוצאות אלא בדוחק פירי הוו לגבי היפות:

אסימון. שנעשה במידת מטבע היוצא אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה:

המטלטלין קונין את המטבע. אפי' למעות הרעות ואסימון דמטבע הוו לגבי מטלטלין:

כל המטלטלין קונין זה את זה. אם החליף אלו באלו כיון שמשך האחד קנה חבירו והאי כל לאתוי אפי' כיס מלא מעות בכיס מלא מעות:

גמ' **זהו כללו של דבר**. לכל דיני דמתני' כל הירוד מחבירו הוי כפירי לגבי החשוב ממנו וקונה אותו במשיכתו של הירוד:

מאן תניתא. מאן תנא להמתני' הכסף קונה את הזהב ר"ש בר' היא שלא רצה לחזור בו כמו שחזר ר':

ותני כהדא. כמו שאנחנו שונים הזהב קונה את הכף:

א"ל לינא חזור בי. איני רוצה לחזור שעד שהיית בחילך בתוקפך ובילדותך שנית לי הכסף וכו' ותופס אני זה לעיקר:

מילתיה דר' אמרה. שמעינן ממילתיה דר' שחזר בו בזקנותו וסבר דזהב כפירות הוו לגבי כסף דאע"ג דחשיב מ"מ הכסף שהוא יותר חריף להוצאה ועובר לסוחר הוי טיבעא לגבי דהבא:

מתני' אמרה. מברייתא דר' חייה רבה שמענו דס"ל כמו ששנה ר' בילדותו דכסף הוו כפירות לגבי זהב וכדמפרש ואזיל מהאי עובדא:

ברת. בתו של ר' חייה רבו הלויתה לרב דינרין זהובים ובאת ושאלה לר' חייה אביה מפני שנתייקר הזהב אח"כ ועמדו ביותר ממה שהיו בשעת הלואה ולפיכך שאלה אם מותרת לקבלן עכשיו משום רבית וכיצד תתנהג:

א"ל שקילי. מותר לך לקבל ממנו דינרי זהב טבין ותקילין וש"מ דדהבא טבעא הוו ואין היוקר והזול תלוי בהן אלא במעות הכסף דהן שהוזלו להנתן הרבה בדינר זהב ודינר

זהב כדקאי קאי ומטבע הלוית' ומטבע יתקבל דאי אמרת פירא הוי א"כ הוה לי' כדין סאה בסאה שאסור להלות סאה פירות בשעת הזול וזה ישלם לו סאה בעת היוקר:

מברת ר' חייה ילפין. ומתמה הש"ס וכי אנחנו לומדין לדינא דר"ח ס"ל הכי ממעשה דברתיה הא בהדיא לא קאמר דדהבא טבעא הוי וטעמיה דשרי לה אפשר מטעם אחר שהי' לו:

אוף אבה שהוא אבי דשמואל היה לו ג"כ כמעשה זה ושאל לר' והתיר לו:

אף ר"י ור"ל תרווייהו אמרין. הכי דמותר וכדמפרש ואזיל:

קרט בקרט ולקן. קרט לשון משקל הוא מלשון קורט וכלומר שהוא מכוון בלתי חסרון ודוגמתו תמצא בפ"ד ממעשר שני הל' א'. גבי מטבעות דאמר התם מילה מקרטטא וטבא מכוונת במשקלה וטובה. לקן הוא מין משקלת קטנה שהי' בימיהם כמו שעכשיו אומרים הזהב משקלו כך וכך במשקלות קטנות לפי מנהג המדינה. וכן תמצא דוגמתו שם. דינרא הכא בתרין אלפין ובארבאל בתרין אלפין ולקן. והכא נמי הכונה שאם הדינר זהב משקל במשקל הוא וכלומר שלא מחמת שהוסיפו במשקלו נתייקר אלא שהמשקל הוא בעצמו כמו שהי' בשעת הלואה מותר ואין אנו חוששין על שנתייקר דהמעות של כסף הן שהוזלו:

לקן בלקן אסור. אבל אם אנו רואין שההפרש הוא לקן בלקן בתחלה הי' משקל הדינר זהב לקן א' פחות ממה שהוסיפו עליו עכשיו וא"כ מחמת משקלו שניתוסף בו נתייקר אסור דהוי רבית וקמ"ל שצריך לחקור אחר זה:

תמן תנינן. בפ"ק דקידושין הלכה ו'. וסוגיא זו כתובה שם וביותר ביאור בכמה דברים:

כל הנעשה דמים באחר. ה"ק כל הנישום דמים באחר כל דבר שאם בא לתת אותו בדבר אחר צריך לשומו כמה שוה והיינו כל המטלטלין חוץ מן המטבע:

כיון שזכה זה. כיון שמשך האחד זה נתחייב זה בחליפיו בכל מקום שהם לפי שבמשיכת האחד את החפץ בתורת חליפין נקנה המקח לאחר בכל מקום שהוא:

הא ציבור בציבור לא קנה. דכיון דקרי למטלטלין נעשה ונישום בדמים ש"מ דבעינן שומא בשעת חליפין שצריך לשום זה כנגד זה ולידע כמה הן שוין אבל צבור בצבור דאין כאן שומא אינן נקנין בתורת חליפין:

ר' ירמיה בשם רב. קאמר דאפילו צבור בצבור קנה דלא ממעט התנא אלא מטבע דאין דרך לשומו ואינו נקנה בחליפין אבל כל המטלטלין שדרכן לשומן נקנין אע"פ שלא שמו עכשיו לידע ערכו של כל אחד ואחד דצבור בציבור החליפו ואינו ידוע כמה הן שוין נקנין הן בתורת חליפין:

ר' אבא. וכן אמר ר' אבא בשם רב:
אמברוקלין. אוצר ובפ' הנזקין דף נ"ו קמו וקלינהו להנהו אמברי דחיטי ושערי:
המחליף. שהחליף אוצר באוצר בלתי לדעת כמה ערכן קנה:
ומשך בעל החמור את הפרה. ובמשיכתו נקנה החמור שהוא בבית בעליו לבעל הפרה כדתנן כיון שזכה זה נתחייב זה בחליפיו בכל מקום שהוא:
ובא בעל הפרה למשוך החמור. לביתו ומצאה שבורה או מתה ונולד לנו הספק בעל הפרה אומר עד שלא משכת את הפרה שלי מת חמורך או נשבר וברשותך מת ובעל החמור אומר משמשכתי נשבר או מת וכבר היה קנוי לך ולך מת:
בעל החמור עליו להביא ראיה וכו'. דאע"ג דבעל החמור מוחזק הוא וקי"ל כל המוציא מחבירו והוא בעל הפרה עליו להביא ראיה שאני הכא בחליפין דכיון דנולד הספק בעיקר הקנייה לאו מוחזק מיקרי ועליו להביא ראיה:
מאן דלא סבר להא מילתא. ואינו יודע לחלק כן לא סבר במילי דנזיקין כלום:
לינא סבר הדא מלתא. אנא לית סבר כן ולית אנא סבר לחלק בניזיקין כלום ומכח קושיא דמתני' דכתובות והש"ס קיצר כאן וסמיך על השנוי התם:
תמן תנינן. בפ' המדיר הלכה ז':
היו בה מומין ועודה בבית אביה האב צריך להביא ראיה שמשנתארסה נולדו בה מומין אלו ונסתחפה שדהו. אם בא האב לתבוע כתובתה מן האירוסין מזה שממאן לקחתה צריך שיביא ראיה שלאחר שנתארסה נולדו לה אלו המומין ואע"ג דאית לה חזקה דגופה מ"מ הואיל ונמצאו המומין ברשות האב יש לומר כאן נמצאו כאן היו קודם האירוסין ולפיכך צריך האב להביא ראיה ואם לא הביא הבעל מהימן. ומהכא אין כאן קושיא לכאורה על דיניה דשמואל שהרי גם כאן נולד הספק ברשות בעל החמור אלא דלא אמרי' התם האי טעמא עד למסקנא דהתם וכמו דמייתי הש"ס הכא בקצרה לקמן. והתם מסיק להקושיא הכי דקאמר מתני' פליגא על שמואל דקתני האב צריך להביא ראיה ולא הבעל צריך להביא ראיה בתמיה דקס"ד דלשמואל לעולם על המחזיק להביא ראיה בכה"ג שיש כאן ספק זה אם נקנה לו או לא ולדידיה גם כאן על הבעל היה לו להביא ראיה:
סלקון גבי ר' יוסי לגדפה. והתם גריס למילף וכן הכא יש לפרשו דעלו קמיה לגדף ולהקשות להא דשמואל ואמר לון על קושיא זו שהקשו לשמואל מרישא דמתני' הא אפי' לטעמא דידכו אמור דבתרה אימא סיפא נכנסה לרשות הבעל וכו' ותקשי נמי ולא האב שהוא צריך להביא להוציא הכתובה מן הבעל וא"כ סיפא מסייעא ליה לשמואל דבכה"ג על המחזיק להביא ראיה:

ותימר. קיצר הש"ס כאן למסקנא דהתם דהכי מסיק לה דאמר לון לא מודה שמואל שאם משך בעל הפרה את החמור שהוא צריך להביא ראיה וזה כיון שכנס כמי שמשך צריך להביא ראיה שהיו בה מומין אלו עד שלא תיכנס לרשותו. וכלומר לא כדקסלקא אדעתייכו לא בקושיא ולא בטעמא דידכו לדשמואל דהא מי לא מודה שמואל שאם כבר משך בעל הפרה את החמור וכלומר שהיה החמור בתחלה בביתו של בעל הפרה כגון שהכניסו בעליו לשמרו שם ואח"כ הסכימו להחליף זה עם זה והואיל שמת או נשבר החמור בביתו של בעל הפרה ונולד הספק ברשותו עליו להביא ראיה וה"נ מכיון שכנסה דינו כמו שמשך שם בעל הפרה דמכיון שנולד הספק ברשות הבעל על הבעל להביא ראיה והיינו טעמא נמי דרישא דהספק נולד ברשות האב על האב להבי' ראיה והיינו דשמואל:

מן ר' בא רב יהודה וכו' עד משך בעל החמור את הפרה. ל"ג ומשובשת בכאן הגירסא בזה ואגב ריהטא דדינא דלעיל נכתבה. והכי גרסינן בקידושין ר' בא רב המנונא רב אדא בר אחווה בשם רב מכר לו פרה בדמים דחקיה א"ל הב לי אינון פריטייא א"ל מה את בעי מינהון א"ל מיזבין ליה חמור משך בעל הפרה את החמור לא נקנית הפרה חמור מהו שיקנה. וזהו דין אחר וה"פ מכר לו פרה בדמים ונשאר לו חייב הדמים. דחקיה. דחקו בשביל החוב וא"ל תן לי המעות שאתה חייב לי וא"ל מה אתה רוצה לעשות בהן והשיבו שרוצה לקנות חמור ונתרצה זה ליתן לו חמור א' בשביל חוב הדמים אשר עליו. משך בעל הפרה את החמור לא נקנית הפרה. כלומר בדין הזה אפילו כשמשך בעל הפרה את החמור עכשיו ממנו לא נקנית הפרה לא שייך כאן קניית הפרה בשביל חליפי החמור שהרי כבר היא קנויה לו מאז ודמים הוא שנתחייב לו והילכך מיבעיא לן חמור מהו שתקנה חוב המכר הזה אם לא משך עדיין את החמור מי אמרינן דהוו כחליפין בשעת המקח וקונין או דילמא הדמים כחוב בעלמא והוי כמלוה דאינה קונה במכר:

ר' בא אומר קנה. דהוו כחליפין:

ר' יסא אמר לא קנה. דחוב המכר אינו קונה בחליפין כמו חוב המלוה:

א"ר מנא אית הכא מילי דיודי ר' בא לר' יוסי צ"ל. וכן מוכח משם דהתם גרסי'ר' מנא בשם ר' יוסי אמרה. והכי מוכרח דהא בהאי דינא ודאי לא קנה כדמסיק אדם וכו':

אזל סמכיה גבי טרפוניטיה. אצל השלחני ושס גריס סמכיה גבי חדא פריטייא והיינו הך שסמכו אצל השלחני לפרוע לו בשביל זה ונתרצו במעמד שלשתן:

ואשכחיה תמן קאים. לפני השלחני ליקח מעותו:

א"ל חמורך אצלי. אם חמור אתה רוצה לקנות הרי יש לי חמור ותקח לך בשביל חוב הפרה שהייתי חייב לך:

משך זה לא קנה זה וכו'. כלו' דכמו דבמשיכת מעות מזה לא קנה עכשיו זה החמור כן נמי לא קנה במשך מזה וטעמא דמכיון שסמכו אצל זה השלחני כבר נסתלק ממנו ואין לו שום חוב עליו שהרי במעמד שלשתן הוא ואינו יכול לחזור וא"כ במה יקנה עכשיו הא ודאי אין כאן חליפין:

אלא כל אחד ואחד נקנה בגופו. כל א' צריך קנין בגופו ובעצמו הקנין דשייך ביה והרי כאן לא שייכא קנין חליפין ואינו קונה החמור אלא במשיכה וכיוצא בו מדרכי הקניה:

הלכה ב

מתני' **כיצד**. לפרושי מתני' דלעיל קאי דקתני מטלטלי' וכן הפירות קונות את המעות ואין המעות קונה אותם ומפרש דין הקנייה:

משך ממנו פירות. הנקנין במשיכה אין יכול לחזור בו אע"פ שלא נתן לו המעות:

נתן לו מעות ולא משך הימנו הפירות יכול לחזור בו. זה וזה ומדין תורה מעות קונות שהרי הן בכלל קנין דכתיב או קנה מיד עמיתך ותקנת חכמים הוא דמשיכה דוקא קונה ולא מעות גזירה שמא יתן לו הלוקח דמי החפץ ויניח מקחו בבית המוכר ובתוך כך תפול הדליקה בבית המוכר או אונס אחר שיבאו לסטים עליו ואם יהיה ברשות לוקח יתמהמה המוכר ולא יחוש להציל ולפיכך העמידוהו חכמים ברשות המוכר כדי שיטריח וישתדל להציל שהרי אם יאבד יהיה חייב לשלם:

אבל אמרו. חכמים מי שפרע וכו' ואע"פ שיכול לחזור בו אוררין אותו בב"ד ואומרים לפניו מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים הוא עתיד להפרע ממי שאינו עומד בדיבורו ואח"כ יחזיר לו את מעותיו:

ר"ש אומר וכו'. ר"ש פליג אמילתי' דת"ק דקאמר נתן לו מעות ולא משך הפירות יכול לחזור בו בין מוכר בין לוקח וקאמר ר"ש דלא תקנו חזרה אלא במוכר דכל שהכסף בידו ידו על העליונה והוא יכול לחזור בו ולא הלוקח וטעמא דעיקר תקנת החזרה כדי שיטרח להציל אם תפול דליקה בביתו וכשהעמידו חכמים ברשות המוכר כבר יטריח עצמו להציל שהרי אם יתייקר ברשותו נתייקר ובשביל כך ימסור עצמו להציל שחושב אם יתייקר אחזור בי ואין הלוקח בחזרה ואין הלכה כר"ש ואם היתה עלייתו של הלוקח שיש בו חפץ הנמכר מושכרת להמוכר לכ"ע משנתן את המעות אין א' משניהם יכולין לחזור בהן דטעמא מאי אמור רבנן משיכה קונה ולא מעות גזירה שמא יאמר מוכר

ללוקח נשרפו חטיך בעליה הכא דעליה דלוקח הוא איהו בעצמו טרח ומציל ליה ובכה"ג לא תקנו חכמים משיכה:

גמ' **ומה היה חמסין**. דחמס משמע לאו גזל ממש וכדאמרינן חמסן דיהיב דמי והן היו גוזלין ממש והלכך מפרש לה שהיו מתכוונין ליטול פחות משוה פרוטה שאינו יוצא בדיינין ואע"פ שהיו גוזלין ממש כחמס הוא:

רבה רבה. לג"ש כתיב וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ וכתיב באנשי סדום זעקת סדום ועמורה כי רבה:

כמעשה אלו. של דור המבול כך של אנשי סדום שהיו עושין כן וכדדריש באגדת חלק רעים אילו לאילו וחטאים בג"ע וכו':

ולא אמרין לה לכל אפין. לאו כל אפין שוין בהא דאיכא דלא אמרו הלכה כר"ש:

למלחא. על קניית מלח מאיש אחד וחזר ביה ההוא גברא שנתייקר המלח:

אמר לא ידע. וכי אין אתה יודע שיבא מגל להכרית שוקו וכלומר שצריך אתה לקבל עליך מי שפרע:

יהב דינרין למטכסה. על בגדי משי שקנה ממנו נתן לו מקצת הדמים וחזר בו המוכר:

או יתן לו כדי עירבונו. כנגד מקצת דמים שיש בידו ליתן לו כל סחורה או יקבל עליו מי שפרע:

או יתן לו כל מקחו. דס"ל לר' יוחנן במקצת דמים שקיבל קנה זה כל הסחורה לענין שצריך לקבל עליו מי שפרע אם חוזר בו:

ר' אילא אמר. עירבון ממש הוה שנתן לו משכון על המקח ופליגי ר' חייה ור' יוחנן אם קנה כל המקח לענין זה:

מקצת דמים נתן לו. ופליגי כדלעיל במקח שאין דרכו לקנות חציין. אלא שדרכן למכור כמו שהן שלימין כגון פרה וטלית בזה מודה לר' יוחנן דבמקצת דמים קנה כל המקח:

טבעת אין בה משום עירבון. אם נותן טבעת לערבון על המקח לאו כלום הוא וכן אמר בהאי תלמודא סוף מסכת שביעית וכדמפרש התם טעמא מה בין זהוב ומה בין טבעת זהוב דרכו להשתנות טבעת בעינה הוא וכלומר אם נתן לו דינר זהוב לערבון דרכו להוציא ולשנות וליתן לו זהוב אחר כשיביא לו מעות כסף בעד מקחו אבל טבעת נשארת בעינה שהרי זה אינו יכול להוציאה ומתחלה לא לקחה אלא לסימן בעלמא ולא הקנה לזה המקח בשביל הטבעת שאין לו בה הנאה של כלום:

בדברים. ולא קיבל ממנו מעות אין מוסרין אותו למי שפרע אם חוזר בו שאין בהם אלא משום מחוסרי אמנה:

חוזר. ואין בו משום מחוסר אמנה. וחסר כאן ובשביעית גריס לה הקושיא שהקשה ר' יוסי לר' יעקב וההן לאו צדק והן צדק. וכי זה ההן צדק שלו שדרשו חכמים שיהא לאו שלך צדק והן שלך צדק ומשני בשעה שאמר הין של צדק הוה. וכדהכא. אמרי. בשעה שאמר לו ליתן צריך שיהא בדעת גמורה שלא יאמר לו דרך כיזוב והיתול אבל מבתר כן אם חזר ביה חזר ביה כצ"ל ול"ג לא א"נ ה"ק לא איכפת בדבר אם חזר ביה או לא חזר:

הדא דתימר בעני. שאמר ליתן מתנה דלא סמכה דעתו של המקבל אבל בעשיר שאמר ליתן מתנה לעני נעשה נדר וצריך לקיים נדרו:

רב. היה מצוה למשרתו כשאומר לך תן מתנה לעני תתן לו מיד ולא תשאל אותי עוד לפי שאיני יכול לחזור בו ואם הוא עשיר המלך בי שנית אם לא החזרתי בו:

יקר משח. נתייקר השמן ורצו קרוביו לחזור בהן:

א"ל מד"ת. הוא דמעות קונין אבל כבר אמרו חכמים אין קונין שלא יאמר המוכר ללוקח נשרפו חיטיך בעליה ומדברי חכמים יכולין לחזור בהן:

נחמן. ומקשי ר' יצחק עלה לענין מאי נאמן הוא דקאמרת שהרי אחר שתקנו חכמים דאין מעות קונות לא שייך נאמן כאן וכדמסיק הקושיא:

מהו אנן קיימין אם בשקנו לו מעותיו. האי קנו לאו לשון קנין הוא שהרי אין מעות קונות אלא הגיעו קאמר וכלומר אם כבר הגיעו לידו מעותיו ואומר נשרפו חטיך בעלייה ואמרת נאמן הא לא מצית אמרת דשלו נשרפו דכיון דמעות אינן קונות המקח ברשות המוכר הוא וההפסד שלו היא וצריך להחזיר לו מעותיו:

ואי בשלא קנו לו מעותיו. שעדיין לא קבל ממנו המעות והלה תובע תן לי המקח ואשלם לך והוא אומר לו נשרפו חטיך:

של זה נשרפו. בתמיה וכי החטים של לוקח הוא דצריך זה לטעון נשרפו הלא לא קנה כלל ואפי' מי שפרע אין כאן ולא שייך הכא לומר נאמן כלל. ויש לפרש נמי בלשון קנין ממש:

אית לי גבך מאה דינרין מהדין ביתא. כגון שהשכיר לו ביתו לדור בו והקדים המשכיר ונתן לשוכר עשרה דינרין להוציא על הבית לתקנו וליפותו וכיוצא בזה והתנה עמו שיוסיף בדמי שכירותו בכל שנה בשביל העשרה דינרים שהקדים לו עד שיעלו לסך מאה דינרין:

שרי. ואין כאן משום רבית דמכיון שהמעות שהקדים לו בגוף הבית הוא דמפיק להו תוספות השכירות שמוסיף לו לאו בשביל שכר המעות הוו ומותר:

מהדין כרמא. ואם הקדים לו מעות על הכרם שלו ויוסיף לו כך וכך בכל שנה אסור וכדמפרש ואזיל:

בית אינו מצוי ליפול. שהבית קבוע הוא ולא שכיח שיפול ומפני כך מה שהוא מוסיף לו דמי שכירות הבית בשביל שהקדים לו עשרה דינרין לתקן את הבית ולצור בו צורות וכיוצא בו מה שיוציא על גוף הבית דבר קביעות הוא ונמצא שלאו בשביל שכר המעות שהקדי' הוא מוסיף לו:

כרם מצוי ליפול. שהכרם בעצמו אינו דבר קבוע ומצוי הוא ליפול ולא שייך בזה לומר שמה שמקדים לו להוציא על גוף הכרם הוא לפי שאינו עומד וקבוע הוא הלכך מה שהוא מוסיף לו בשביל שכר המעות שהקדים לו ואסור:

את שמע מינה בר נש וכו'. מדין רבית שזכר ר' סימון כאן שמענו ג"כ דין בקניית המקח:

במנת דתיקום לי בהון מאה גרבין. על מנת שתעמוד לי מאה גרבין של יין וכיוצא בהן מכיון ששלח ידו במעותיו להשתמש בהן:

צריך להעמיד לו מקחו. ואינו יכול לחזור בו ושייך לומר כאן מעות אינן קונות דלא אמרו אלא על איזה סחורה ומטלטלין וכה"ג שמכר לו ששייך בהן קניה אחרת ואין מעות קונות לו עד שימשוך וכיוצא בו מדרכי הקניה אבל במעות שנותן לו ע"מ להרויח מכיון ששלח בו יד אינו יכול לחזור בו וזה שמעינן מהאי דינא דלעיל דלא חילק אלא בגווני דאית ביה איסורא משום רבית או לא אבל מכל מקום המקח קיים ואינו חוזר:

או קנה מיד עמיתך. ומכאן למד דקנין משיכה מן התורה הוא דמיד כתיב דבר הנקנה מיד אל יד וכתוב בו עמיתך לומר מיד עמיתך את צריך לקנות במשיכה ולא במעות אבל מן יד העכו"ם אין את צריך משיכה אלא מעות קונות בו:

על דעתיה דר"ל דאמר מעות אינן קונות מד"ת קשיא לאיזה דבר מוסרין וכו' דמכיון דאין כאן קנין כלל אמאי אמרו חכמים דצריך לקבל עליו מי שפרע:

אמר ר' יוסי בר בון ואתייא כהן תנא דתני וכו'. כלומר טעמא דמתני' אליבא דר"ל דהואיל דאיכא נתינת מעות בהדי דברים קאי עלייהו במי שפרע וכהאי ברייתא דתני בתוספתא פ"ג הנושא והנותן בדברים לבד ולא נתן מעות בהא הוא דאין מוסרין אותו למי שפרע אבל כי איכא מעות בהדי דברים דבאו לכלל מעשה לד"ה מוסרין אותו למי שפרע:

הלכה ג

מתני' **ההונאה ארבעה כסף**. ארבעה מעות כסף שהן שש בדינר והסלע ד' דינרין:

מעשרים וארבעה כסף לסלע. אם היה המקח שוה בדמי סלע שהן כ"ד מעות דהשתא הוי אונא' ד' מעות שתות למקח חייב להשיב לו כל אונאתו ד' כסף:

עד אימתי מותר להחזיר. מי שנתאנה במקח או שיתן לו אונאתו והא דנקט לשון מותר לאשמועינן דאפי' מי שפרע ליכא:

עד כדי שיראה. המקח לתגר או לאחד מקרוביו ואם שהה יותר מחל על אונאתו והמוכר לעולם חוזר שהרי אין המקח בידו שיוכל להראות לתגר או לקרובו אם נתאנה ואם נודע שבא לידו דבר כיוצא בממכרו וידע טעה ושתק ולא תבע אינו יכול לחזור ולתבוע שהרי מחל. וכן אם הוא דבר הנמכר כיוצא בו בשוק ואין במינו שינוי אין המוכר חוזר אלא עד כדי שישאל על השער שבשוק בלבד:

ושמחו תגרי לוד. שהיו בקיאין בסחורה ומוכרין ביוקר ואין הלכה כר' טרפון:

אין לתגר הונייה. מפני שהוא בקי ומסתמא אחולי אוחיל גביה והאי דזבנה הכי משום דאיתרמי ליה זבינתא אחריתא והשתא הוא דקבעי למיהדר ביה ואין הלכה כר' יהודה:

מי שהוטל עליו. מי שנתאנה:

ידו על העליונה. ואם נתאנה לוקח אומר לו תן לי מעותי ואני חוזר במקח או תן לי מה שהוניתני ומסיק בבבלי דר' יהודה הנשיא היא ולית הלכתא כוותיה אלא אם האונאה שתות קנה המקח ומחזיר אונאה יותר משתות בטל מקח:

מתני' **עד אימתי מותר להחזיר**. הסלע חסרה שיש בה אונאה דלא דמי לטלית דכל אינש קים ליה בגויה אבל סלע לאו כל אינש קים ליה בגוה:

גמ' **רב אמר שיעור הוא**. שתות למקח דקתני במתני' בדוקא קתני וזהו שיעור של אונאה הוא דאחר שתות של שיווי המקח אזלינן אבל אם אין כאן שתות לשיוי המקת אע"פ שיש שתות למעות שנתן זה וכגון שמכר לו שוה חמשה בששה ונתאנה לוקח בזוז שהוא שתות המעות שנתן ויותר משתות הוא לשווי המקח אין לו דין אונאה אלא בטל המקח וכן אם מכר לו שוה שבעה בששה ונתאנה המוכר בזוז שהוא שתות המעות ולשווי המקח הוא פחות משתות אין לו דין אונאה אלא מחילה הוי כדין כל פחות משתות דמחילה היא:

ר' יוחנן אמר לית היא שיעורא. בדוקא והוא הדין כמי לשתות מעות ואע"ג דליכא שתות למקח דין אונאה יש לו:

במנת. על מנת שאין לו עליו אונאה והמקח בסתם הוא שזה אינו יודע כמה אונאה יש בו כדי שימחול והלכך יש לו טענת אונאה:

האונאה פרוטה. וקס"ד לדין פרוטה קאמר דיש אונאה והיינו דמתמה הש"ס ואונאה לפרוטה אלא הונאה עצמה מהו כיון דהמקח בפרוטה א"כ מהו האונאה דשייכא בה והכי ה"ל למימר האונאה לפרוטו' כגון אם מכר לו שוה שש פרוטות בחמש:

תני. בתוספתא פ"ג. והש"ס קיצר בהעתקה והכי איתא התם מי שהוטל עליו ידו על העליונה כיצד מכר לו חלוק שוה ה' בשש יד לוקח על העליונה רצה אומר לו תן לי סלע רצה אומר לו הילך חלוקך ותן לי מעותי אבל אם מכר לו שוה שש בחמש יד המוכר על העליונה רצה אומר תן לי סלעי רצה אומר לו הילך מעותיו ותן לי חלוקי ורבי אומר לעולם יד המוכר על העליונה. והיינו דקאמר הכא דר' יהודה הנשיא סבר דלעולם נקנה המקח אם המוכר רוצה ואע"פ שמכר לו שוה חמש בשש ונתאנה הלוקח מחזיר לו הונייתו והמקח קיים:

ר' יוחנן. פליג דבכה"ג בטל מקחו דהונייה בחומש הוא:

כהנא בעא קומי רב. על הא דתנינן בתוספת' דבסיפא בשעה שהמוכר מתאונה שמכר לו שוה שש בחמש מתאונה עד חומש המעות שקיבל ובריש בשעה שהלוקח מתאונה שמכר לו שוה חמש בשש הוא מתאנה עד שתות של המעות וכיצד מפרשינן להאי ברייתא דאם בתר המעות אזלינן בריש הוי שתות ובסיפא חומש ואי בתר המקח אזלינן א"כ הניחא בסיפא דנתאנה המוכר בזוז והוא שתות המקח אלא רישא קשיא דאי בתר מקח אזלינן חומש הוא ואמאי קרי לה אונאה:

א"ל. לעולם בתר המקח אזלינן ורישא הכי פירושא הוא והונייתו מצטרפין עד שתות דכשתצרף הזוז שאינה אותו עם שיווי המקח הוי שתות ושתות מלבר הוא אבל בסיפא בלאו הכי איכא שתות מלגיו. וכללא דמילת' דכל היכא דתמצא שתות בין מלבר בין מלגיו הוי אונאה ובלבד מן המקח:

מכר לו שוה חמשה בששה. השתא מפרש טעמא להאי מ"ד שוה חמשה בששה ביד הלוקח הוא לחזור בו ופריך הש"ס ואמאי הא יכיל המוכר מימר ליה. חד דינר איגרבת. נפסדת הא לך דינרך בחזרה והמקח יהא מקח השוה:

אמר ר' זירא. היינו טעמא דיכיל מימר ליה הלוקח לית איקרי אין זה כבוד שלי שיהו הבריות אומרין פלוני נתאנה ושחקו על מקחו שלקח ביוקר עד שהחזיר לו זה את הזוז:

ואית דבעי מימר. דלאו היינו טעמא שהרי מכל מקום ישחקו עליו שיאמרו נתאנה זה ובשביל זוז אחד חזר בו אלא היינו טעמא דיכיל מימר ליה. לית הוא יקרי. אין זה כבודי לילך במלבוש שאינו שוה אלא חמשה דינרין ואני רוצה בחשוב ממנו:

רבי יוחנן וכו'. אמרי טעמא אחרינא שהוא יכול לומר לו יודע הייתי בתחלה שאין הסחורה זו שוה אלא חמשה דינרין ועל שהייתי דחוק ונצרך לסחורה כזו נתתי לך ששה עתה קח הסחורה שלך ותן לי מעותי:

חמשה בששה. והוי ביטול מקח אליבא דרב ולא הספיק לישא וליתן עמו בטענות ובחזירת הסחורה עד שנתייקר ועמד על שבע ועכשיו רוצה לקיים מקחו מהו:

כשם שבטל מקח וכו'. שזה אומר לו אלמלא לא נתייקר היית חוזר בך עכשיו אני חוזר בו דלעולם יש כאן דין ביטול מקח לשניהם:

תמן תנינן. פ' המוכר את הספינה ארבע מדות דינים חלוקים זה מזה במוכרין:

יפות. התנה עמו שיתן לו חטים יפות ונמצאו רעות וטעות הוא שהטעהו הלוקח יכול לחזור בו:

רעות ונמצאו יפות. הלוקח הטעהו וא"ל חטים אלו רעות הן ונמצאו שליפות נחשבו בכאן המוכר יכול לחזור בו:

ואתייא כהן. תנא דלעיל דהנושא ונותן בדברים וכו' וכלומר דיכול לחזור לכתחלה קאמר ואפילו מי שפרע ליכא דנושא ונותן בדברים הוא:

הלכה ד

מתני' **וכמה תהא הסלע חסרה**. מטבע היוצא ותמיד הוא שוחק וחסר כמה תחסר ואם הוציאה לא תהא הונאה. ובגמרא התם אמור בה טעמא לחילוק פלוגתייהו דלא דמי מטבע לחפץ דכיון דלא סגי לא מחל:

ארבעה איסרות. לסלע:

מאיסר לדינר. והאיסר א' מכ"ד בו דשש מעה כסף הוא דינר מעה ב' פונדיון פונדיון ב' איסורין:

שמנה פונדיונות. שתות כשאר אונאה והלכה כר"ש:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ג והגי' משובשת כאן במקצת וכן שם צריך קצת תיקון:

יותר מכאן. משיעור האמור במתני':

מוציאה בשוויה. כפי שהוא שוה ושלא יוציאה בסלע:

סלע עד שקל. הסלע מותר לקיימה ולהוציאה בשוויה עד שתחסר עד שקל שהוא חצי סלע אבל משחסרה פחות משקל אסור לקיימה מפני שקלה היא לרמות בה ואינו ניכר בה הפחת משקל לפי שרחבה כסלע:

דינר. מותר לקיימו עד שיעמוד על רובע שקל שהוא חצי דינר:

פחות מכאן אפי' הוא כאיסר אין יכול להוציאה. אפילו בשוויו שנוח לרמות בו:

לא יתנה. מטבע שאסור לקיימה אסור ליתנה לאנס ולרוצח שמחמת יראתן מקבלין אותה מהן ומרמין בה לבריות:

נוקבה. באמצע:

בדינרין ובסלעין. של כסף:

אבל בדינר זהב ובמטבעות נחשת. צ"ל וכן הוא בתוספתא:
מוציאין בשוויהן. לעולם לפי שדרכן להוציאן במשקל ואינו יכול לרמות בהן:
כך מוציאין למעשר שני. לפדיון מ"ש:
ובלבד שלא יתכוין להוציאן. שלא יתכוין בתחלה להחזיקן בידו עד שיפדה מעשר שני שלו. ובתוספ' גריס בלבד שלא יתכוין להטיל סלע על השני:

הלכה ה

בכרכים. שיש שם שלחני עד כדי שיראה לשלחני:
בכפרים. שאין שם שלחני:
עד ערבי שבתות. שבא להוציא לסעודת שבת אז ידע אם יקבלוה ממנו ויכול להוציאה:
אם היה מכירה. ה"ק אם חסיד הוא ורוצה לעשות לפנים משורת הדין אם מכיר שהיא הסלע שנתן לו מקבלה הימנו אפי' לאחר י"ב חדש:
ואין לו עליו אלא תרעומות. ואחר שאינו חסיד ולא רצה לקבלה ממנו אין לזה עליו אלא תרעומות דאיהו הוא דאפסיד אנפשיה שלא החזירו בזמנו:
ונותנה למעשר שני. בשוויה ואינו חושש משום אסימון דקי"ל אין מחללין מעשר שני על אסימון אלא דוקא על מטבע שיש בו צורה וסלע זו שם מטבע יש עליה דמי שאינו לוקחה בשוויה בתורת מטבע אלא כמו נסכא של כסף אינו אלא נפש רעה:
האונאה ארבעה כסף. למקח שוה סלע שהוא כ"ד מעות כסף וחזרה ושנאה משום דבעי למיתני הא דלקמן:
והטענה שתי כסף. שאין שבועת הדיינין על טענה שהיא פחותה משתי כסף שטענו שתי מעות כסף יש לי בידך וזה יודה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר או יודה לו הכל ויכפור בפרוטה:
וההודיה. להיות הודאה במקצת ויתחייב שבועה צריך שוה פרוטה:
המוציא שוה פרוטה. אבל בציר מהכי אינו חייב להכריז דכתיב אשר תאבד ממנו שתהא קרויה אבדה פרט לאבדה שאין בה שוה פרוטה:
יוליכנו אחריו. אם אח"כ הודה שנשבע לשקר דאז אין לו כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא ליד שלוחו כדתנן פ' הגוזל קמא:
האוכל תרומה. גדולה אם אכלה בשוגג:
ותרומת מעשר. מעשר מן המעשר:
ותרומת מעשר של דמאי. הלוקח תבואה מעם הארץ צריך להפריש תרומת מעשר אבל לא תרומה גדולה לפי שהיו הכל זהירים בה:
והחלה והביכורים. כל הני חמשה חד נינהו דכולהו איקרו תרומה ומשם אחד הן באין:

הפודה נטע רבעי. דגמר קדש קדש ממעשר שני דמוסיף חומש והני תרווייהו נמי חד חשיב להו דמחד קרא נפקי כיון דממעשר יליף:
ומעשר שני שלו דוקא מוסיף חומש דאיש ממעשרו כתיב:
הקדשו. ולא של אחרים המקדיש כתיב:
הנהנה בשוה פרוטה מן ההקדש. בשוגג חייב קרבן מעילה וחומש:
גמ' **חזקיה אמר לצורפה בירושלים**. הא דחזקיה גרסינן לה במסכת מעשר שני פ"ב על מתני' דתנינן התם סלע של מעשר שני ושל חולין שנתערבו והוא רוצה להוציא של חולין חוץ לירושלם. מביא בסלע מעות. של פרוטות נחשת. ואומר סלע של מעשר שני בכל מקום שהוא מחוללת על מעות האלו ובורר את היפה שבהן ומחללן עליה. אחר שחילל הסלע בתחלה על המעות ונמצאו המעות מעשר שני הן חוזר ובורר את היפה שבשני הסלעים ומחללן להמעות האלו עליה ונמצאת היפה הוא מ"ש והסלע השני והמעות חולין הן וכדמפרש התם טעמא מפני שאמרו מחללין כסף על נחושת מדוחק ולא שיתקיים כן אלא חוזר ומחללן על הכסף. וקאמר חזקיה התם כשהוא מחללה עושה אותה ברעה וכשהוא מחלל עליה עושה אותה ביפה. והיינו הך דגריס הכא כשהוא לצורפה בירושלם שהוא מחלל המעות עליה כדי להעלותה לירושלם ולצורפה שם על הפרוטות ולהוציאן בירושלם. וחזקיה טעמא דמתני' מפרש לה:
מצרפה ביפה. כלו' מחלל המעות על סלע היפה מפני שצריך לעשות היפה למעשר ולהעלות היפה לירושלם:
בא לחללה בגבולין מחללה ברעה. בתחלה כשמחללה אחר שנתערבה לא איכפת לן ומחללה ברעה ולפיכך מחלל בתחלה על מעות נחשת שהרי לא יתקיים כן אלא שחוזר ומחללן על היפה ויעלנה לירושלם:
ופריך והא תנינן בורר את היפה שבהן ומחללן עליה ויבור וכו'. כלומר כיון דעיקר קפידא שצריך אח"כ לחללה על היפה שתהיה מעשר א"כ מאי האי דתנינן מחללה על המעות וחוזר ובורר את היפה וכו' למה ליה כולי האי ויבור בתחלה הסלע הרעה שבשתים ויעשה אותה ביפה ויחללה מיד על היפה והיא מעשר שני והרעה חולין ואמאי הצריכו לחללה בתחלה על המעות ולחזור ולחללן על היפה:
אמרי. ומשני שנייא היא הכא שכבר הוכח בו מעשר שני וכן משני התם אני אומר היא היתה מעשר שני מכל מקום לא יצאת לחולין וכלומר דהכא שנתערבו שני הסלעים וכבר הוכח בהן אחת של מעשר שני א"כ אי אפשר לחלל בתחילה אחת על חבירתה דשמא היא של מעשר שני הסלע שרוצה שתחול עליה מעשר דילמא היא גופה מעשר

ונמצא אין כאן חילול ואפי' תימא א"כ הראשונה חולין הוא מכל מקום לא יצאת לחולין דחוזר וחושש אני שמא זו היא של מעשר וא"ת יתנה ויאמר אם זו של מעשר מוטב ואם לאו הרי השנייה שהיא של מעשר מחוללת עליה אין ה"נ דהוי מצי למיעבד הכי אלא דאי שרית ליה להתנות כן חיישינן דילמא אתי למישקל חד מינייהו בלא תנאי לפיכך הצריכו חכמים ליקח מעות ולחלל בתחלה אחת מהן על המעות:

נותנה למעשר שני וכו'. וכלומר היינו נמי דתנן הכא שנותנה להסלע חסרה למעשר ואינו חושש לפי שמותר לחלל מעשר בגבולין אע"פ שאינה יפה כל כך ובלבד שתהיה מטבע של צורה וכדחזקיה דמפרש למתני' דהתם והיינו דנקט לה הכא:

כל מעשר שני שאין בקרן שלו שוה פרוטה אין צריך להוסיף חומש על פדיונו. וגרסינן להך מלתא שם פ"ד הלכה ג':

כל מעשר שני שאין בחומשו. אע"פ שיש בקרן שלו שוה פרוטה ויותר אם אין חומשו עולה לשוה פרוטה אין מוסיף חומש:

ממעשרו פרט וכו'. האי תנא דייק מיעוטא ממעשרו ועל הקרן הוא ותנא אחרינא דייק ממעשרו וחמישיתו דסמיכי להדדי במקרא דמקיש החומש לקרן שצריך ג"כ שיהא בחומשו שוה פרוטה ובהא חמישיתו יוסף עליו ומעשרו איצטריך ליה ללמד על מעשר שלו הוא מוסיף חומש ולא על של חבירו:

הלכה ו

מתני' דהכא דקתני חמש פרוטות הן לא כהדין תנא ולא כאידך דייקא דא"כ למר ליתני שש פרוטות ולמר ליתני שבע פרוטות הן:

מתני' **ואלו דברי' שאין להם הונייה**. דאמר קרא וכי תמכרנו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות יצאו שטרות דכתיב וכי תמכרו ממכר דבר שגופו מכור וגופו קנוי יצאו שטרות שאין גופן ממון ואינן עומדין אלא לראיה שבהן:

הקדישות. אמר קרא אחיו ולא הקדש:

אין להן לא תשלומי כפל וכו'. כדאימעטו מקראי בפ' מרובה:

קדשים שהוא חייב באחריותן. שאמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה יש להן אונאה דכיון דאם מתה או נגנבה ואבדה חייב באחריותה דיליה היא ואל תונו איש את אחיו קרי ביה:

ושאינו חייב באחריותן. דאמר הרי זו ואין הלכה כר"ש:

אף המוכר ספר תורה. לפי שאין קץ לדמיה:

בהמה ומרגלית. מפני שאדם רוצה לזווגן כדמפרש בגמרא ואין הלכה כר' יהודה:
גמ' **צריכין לזווגם**. מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו לצמדו עמו בעול שאם בא להצמיד שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא וכן מרגלית נאה למלאת בזהב עם חברתה יותר מן היחידית:
הכל אדם רוצה לזווג. אין לך דבר שהוא יותר חשוב ומתייקר ערכו כשיש לו עוד זווג כמותו יותר משהוא יחידי וא"כ אין אונאה לדבריך:
במלחמה. שהכל והשעה צריכין לכך:

הלכה ז

מתני' **כך הונייה בדברים**. שנאמר ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך זה נאמר באונאת דברים שאין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של מדבר שיודע אם לרעה מתכוין אם לטובה לכך נאמר ויראת מאלהיך הוי ירא מהיודע מחשבות אם לטובה אם לאונאה:
זכור מה היו מעשה אבותיך. אפילו מעשה אבותיו אל יזכיר לו ומכ"ש מעשה עצמו:
כי גרים הייתם וגו'. וזה נאמר גם לדורות שהאבות הן שהיו גרים:
אין מערבין פירות בפירות. בעה"ב האומר לחבירו פירות שדה פלונית אני מוכר לך כך וכך סאין לא יערבנו בפירות שדה אחרת:
ואין צריך לומר חדשים בישנים. פסק למכור לו ישנים לא יערב עמהם חדשים שהישנים יבישים ועושים קמח יותר מן החדשים:
מפני שהוא משביחו. קשה משביח את הרך. לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה אבל פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך ודוקא בשעת הגתות לפי שתוססין זה עם זה ונעשין טעם אחד אבל לאחר הגתות שכבר קלט כל אחד ריחו וטעמו אין משביחו אלא פוגמו:
אין מערבין שמרי יין. של חבית זו ביין של חבית אחרת:
אבל נותן לו את שמריו. של היין עצמו:
לא ימכרנו בחנות. מעט מעט אא"כ הודיעו לכל אחד ואחד מים מעורבין בו:
ולא לתגר. לא ימכרנו ביחד אע"פ שהוא מודיעו לפי שאינו לוקחו אלא לרמות ולמכרו בחנות:
מקום שנהגו להטיל מים ביין יטילו. ודוקא בין הגתות דכיון שנהגו בהן אינו טעות שכל היינות בחזקת כן והמים קולטות לטעם היין מטילין לתוכו בין הגיתות אבל לאחר הגיתות נחשב כאלו הוא מזוג ואם הוא מקום שנהגו שטועמין תחלה קודם שיקנו מותר להטיל בו מים הניכרין בטעימה לעולם:

התגר נוטל מחמש גרנות וכו'. שהכל יודעין בו שלא גדלו בשדותיו ומבני אדם הרבה לוקח ובחזקת כן לוקחין ממנו:

מגורה. אוצר שאוצרין בו תבואה וגורן הוא שדשין בו את התבואה ודרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו:

פיטם. גיגית גדולה:

ובלבד שלא יתכוין לערב. להוציא קול שקונה הכל מהטוב ולקנות הרוב מהטוב וקונה גם ממקום אחר ומערב עמו:

מפני שהוא מרגילן לבא אצלו. ומקפח מזונות חביריו:

וחכמים מתירין. שאומר לחבירו גם אתה תעשה כן והלכה כחכמים:

ולא יפחות את השער. למכור בזול:

וחכמים אומרים זכור לטוב. שמתוך כך אוצרי פירות מוכרין בזול וכן הלכה:

הגריסין. פולין גרוסות בריחים אחת לשתים לא יבור את הפסולת מהן לפי שמתוך שנראות יפות הוא מעלה בדמיהן הרבה מלפי ערך הפסולת שנוטל מהן:

וחכמים מתירין. לפי שיכול הלוקח לראות ולהבחין כמה דמי הפסולת שנברר מאלו שישנן באחרים וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו שהן מבוררין מפני הטורח והלכה כחכמים:

שלא יבור על פי המגורה. למעלה להראות יפות ואת הפסילות שבתוכו לא בירר לפי שאינו אלא כגונב את העין בברירתו:

אין מפרקסין. מתקנין ומיפין:

האדם. עבד כנעני העומד לימכר:

גמ' **מלחא**. ממקום מלחייא ובב"ר כתיב ממלחייא:

הוה מפתר סרדוותיה. היה מפשר ושורה במים בשר הכחוש שהיה לו למכור כדי שילבין ויראה כשמן:

מלתיה אמרה. ש"מ מדר' יעקב בר אחא שיש פירקוס באוכלין ולאו דוקא כלים תנן וה"ד שאין מפרקסין באוכלין:

מה אנא משפרה עיבידתיה. אם מותר אני לייפות המלאכה שיראה הפשתן יפה והשיבו לך ותעשה כפי שיודע אתה לתקנו ולייפותו לפי שבדבר החדש מותר:

לסוטיא. רדידי הנשים ובפ' במה אשה הרדידים לסוטא כמה דתימר נשאו את רדידי מעלי שומרי החומות:

רבה שקר טהר. סקר בשין השמאלית. טהר. מלשון המטהרת שבמרחץ במסכת מקואות. שסקרה בסיקרא וצבעה לאמבטי אחת כדי שתהא נראית יפה:

תנא ר' יעקב עמסוניא. לפרש מהו אין מפרקסין את האדם דלא יאמר לו צור גרמך צייר את עצמך בצבע ושרק על פניך שתהא נראה בחור ויפה:
הדרן עלך הכסף

פרק ה

הלכה א

מתני' **איזהו נשך**. המלוה סלע בחמשה דינרין וכו'. מפני שהוא נושך. דשקיל מיניה מאי דלא יהיב ליה:
המרבה בפירות. המרבה שכר לעצמו בפירות. ובין בהלואת כסף ובין בהלואת פירות הוי ריבית אלא דבסיפא ריבית דרבנן קמפרש שהיא דרך מקח וממכר:
דינר זהב. כ"ה דינר כסף:
וכן השער. כך היו נמכרין בשער שבשוק וזה מותר לתת מעות מעכשיו על מנת ליתן לו זה חטים כל ימות השנה בדמים הללו כפי שיעור מעותיו ואע"פ שאין לזה חטים עכשיו דתנן לקמן בפרקין יצא השער פוסקין אע"פ שאין לזה יש לזה ויכול המוכר הזה לקנותם עתה בדמים הללו:
עמדו חטים. לאחר זמן בשלשים דינרין ואמר לו תן לי חטים שלי וזה היה מותר אם היה נותן לו חטים אבל הוא פסק עמו על היין ליתן לו בעד החוב שלו אסור שמא יוקיר היין והרי עכשיו אין לו יין וביין לא מהני אע"פ שפוסק עמו כשער שיצא בשוק הואיל ואינו נותן לו דמים עכשיו שנוכל לומר יכול המוכר הזה לקנות יין בדמים שקבל אלא שפוסק עמו ליתן לו יין בעד חוב דמי חטין שעליו ואסור אם אין לו יין דאי הוה ליה יין הוי שרי ואע"ג דלא משך זה היין הוי קנוי לו מעכשיו ואפילו אין לו להמוכר מעות עכשיו מותר כשיש לו יין לפי שקנאו זה כבר בדמי החוב שלו ולענין דאי הוה בעי למיחזור ביה המוכר בעי לקבולי מי שפרע הלכך ברשותי' דלוקח הוא וכי אייקר ברשותיה הוא דאייקר:
ולא ישכור ממנו בפחות. כל זמן שזה חייב לו:
כיצד וכו'. ובתוספתא גרסינן הכי כיצד א"ל הלויני מנה וא"ל אין לי מנה טול לך עשרים סאה של חטים אע"פ שחזר ולקח ממנו עשרים וארבע אינן רבית אבל אסורין משום הערמת רבית. ופירושה שחזר זה ולקח מן הלוה החטין בעשרים וארבע סלע לפי שהיה צריך למעות ולא היה יכול להמתין ליום השוק. ונמצא זה משתכר סלע לפי השער של חטין עכשיו שהוא במנה והוא כ"ה סלעים והוי הערמת רבית. וגי' דהספר נשתבש כאן

שדין קבל הימנו שדה וכו' ברייתא אחרת בתוספת' היא וזהו דרך היתר כמו שכתובה שם ויתבאר לקמן. והכא לא שייך אלא מן אמר תן לי סלע וכו' שביקש להלוות סלע ממנו וא"ל אין לי אלא כור א' חטין טול לך ותמכרנו וחזר ולקח ממנו זה בפחות אין זה רבית אבל אסור וכו'. ומה שכתוב כאן וחזר ולקח ממנו בעשרים וארבע. נלקח מברייתא דלעיל ועירבבו בהעתקה (ועכ"פ נתברר הכוונה והדין של הערמת רבית):

גמ' **זהו רבית שיוצא בדייניו**. אדינא דרישא קאי שהוא דרך הלואה בין שהלוהו מעות בין שהלוהו פירות ופסק עמו להרבות לו בכך וכך ונתן לו הרבית כופין אותו להחזיר להלוה:

אם מזו. אם אנחנו נוהגין כזאת אין אנו מניחין לגדולי א"י כלום מה לעשות ולהגזים הדבר אמר כן דס"ל לר' יוחנן אפי' רבית קצוצה אינו יוצאה בדייניו. א"נ יש לפרש דבדרך תמוה ודחיה השיב להן אם מזו אתם שואלין ומסתפקין בה ואם אשיב אני לכם אין אנו מניחין לגדולי ארץ ישראל כלום מה שיענו בדבר זה וכלומר דמה אתם מסתפקין בדבר ודאי יוצאה בדייניו. והכי מוכח מדלקמן:

מודי ר' יוחנן. אע"ג דס"ל דיוצאה בדייניו מודה הוא שאין שטר זוקק לחבירו ולגבות בו הקרן קאמר דלא מחמיר אלא ברבית שאפילו נתן לו מוציאין מידו ומ"מ הקרן גובה אלא דאין לשטר שיש בו רבית כח השטר והיינו דקאמר דבשטר אין זוקק וכופה אותה לשלם הקרן דלא הוי אלא כמלוה ע"פ וטעמא דהא שטר שיש בו ריבית המוצא אותו צריך שיקרענו כדתני בתוספתא פ"ה והיינו נמי דקאמר מודי ר' יוחנן שאם היה השטר קיים ולא קרעו אותו ובא לפני הב"ד דמגבין ליה הקרן:

תני. בתוספתא שם:

כתיב את כספך לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן את אכלך. והרי כאן שני לאוין והראשון נאמר בהלואת מעות והשני בהלואת פירות:

אין לי. שיהא עובר על לאו דנשך אלא בהלואת כסף ובלאו דמרבית על הלואת אוכל ומנין ליתן את האמור של זה בזה ושל זה בזה:

ת"ל אל תקח מאתו נשך ותרבית. הקיש הכתוב לשניהן בפסוק אחד ולומר דעובר בכל אחד על שני לאוין:

מה נשך כסף אף תרבית כסף. כלומר מה לאו דנשך בכסף אף לאו דמרבית דנאמר במקרא הראשון בכסף וכן מה תרבית וכו' דעובר באוכל אף על לאו דנשך:

לקח ממנו חטים וכו' וקתני וכן השער. ומדייק הש"ס לישנא דמתני' דלא קתני כפי השער לאשמועינן דכן השער הבינוני ויפה הוא לעולם לשניהם ללוקח ולמוכר:

פחות מכאן. מכור חטין בדינר זהב ווי לזבונא ללוקח שהוא ביוקר:
יותר מכאן ווי להמוכר. ומילתא אגב אורחיה קמ"ל התנא דזהו השער בינוני ויפה לכל העולם כשהכור חטין נמכרין בדינר זהב:
אמר לו תן לי חטיי שאני מוכרן וכו'. וקתני ויין אין לו דמשמע הא אי הוי ליה יין מותר ובמה קנה זה הלא אינו מקבל ממנו עכשיו כלום:
רב נחמן בר יעקב סבר מימר. דהיינו טעמא דחייב להעמיד לחבירו כלומר הקונה דבר מחבירו בעד דמי חוב שיש לו עליו חייב להעמיד לו המקח ואם חוזר בו מקבל מי שפרע דהוי כנותן לו מעות לענין מי שפרע וכיון דכן הוא הרי כמו ברשותיה דלוקח הוא ואם היה לו יין מותר דאפי' נתייקר ברשותיה הוא דאייקור:
המלוה את חבירו לא ידור בחצירו וכו'. ומפרש האי ש"ס דאפילו לא התנה עמו בתחלה ע"מ לדור בחצירו אסור כדמוכח מהאי עובדא:
אשרוניה גו ביתיה. הניח הלוה אח"כ להמלוה לשכון ולדור בתוך ביתו ולבסוף תבע ממנו שכר הדירה וא"ל זה א"כ הב לי דינריי שאתה חייב לי ואני הייתי סבר שאינך תובע ממנו שכר דירת ביתך כל זמן שמעותיי בידך:
אמר ליה וקים ליה מה דהוה חמי מישרי. בתמיה וכי לזה המלוה הוה קים ליה מה שהי' נראה בעיניו שמותר לעשות כן ומהיכן למד זה שעלתה על דעתו לדור בחצירו בחנם בשכר המתנת מעותיו דאפי' שלא התנה בתחלה עמו אסור הוא:
תני. בתוספתא פ"ד:
יש דברים שהן רבית. שנראין הן כרבית ומותרין לכתחלה:
שטרות חבירו בפחות. שמקדים לפרוע לו קודם זמן שטרותיו ע"מ שימכרנו לו בפחות מסך השטר וכן במלוה ע"פ שיש לו לחבירו:
ויש דברים שאינן נראין כרבית. ואע"פ כן אסור לעשות כן לכתחלה משום הערמת רבית:
א"ל לית את צריך. סיומא דעובדא דלעיל היא והפסיק האי ברייתא לפי שהן דברי ר' בא בר מנא שהיה תמה על זה שעלה על דעתו שהוא מותר לגמרי לדור בחצרו בחנם והביא הך ברייתא ללמוד ממנה דאפילו בכה"ג אמרו חכמים אסור לעשות כן לכתחלה משום הערמת רבית ומכ"ש בנדון זה שנראה שדר בחצירו של זה בשביל המתנת מעותיו. והשתא מהדר לסיים האי עובדא:
א"ל. השיבו הלוה מאחר שאתה רוצה שאחזיר לך מעותיך אין אתה צריך לדבר הרבה בשביל כך:

והב אגר כלים וכו'. כלומר אין אתה צריך אלא ליתן שכר הכלים לישא המטלטלין שלך או שכר לישא המטלטלין על כתיפן בסלים ולך ותפנה מתוך ביתי והילך מעותיך:

אקולי. בתוך הסל ודוגמתו באתרא דמרי זיינא תלי כולבא רעיא קולתיה תלי ופליגי בה הני אמוראי דלקמיה כל חד לפי טעמי' אם חייב ליתן לו שכר ביתו או דאמרינן דמכיון שלא התנה עמו בתחלה ע"מ שידור בחצירו כ"א אח"כ אשרוניה בתוך ביתו בסתם. והיה זה סבור שלא יתבע ממנו כלום ועכשיו תובע ממנו אם מחייבין אותו לשלם ולנכות שכר דירה על החוב שלו הוי כאלו מוציאין ממנו אבק רבית ודין דאבק רבית הוא שאין מוציאין לא מן המלוה ללוה ולא מן הלוה למלוה:

ר' לא אומר. דלא הוי כאלו מוציאין אבק רבית מיד המלוה אלא כנותן לו שכר רגלו כלומר שהרי אם זה צריך לפנות מן הבית לא יבצר שצריך להוציא על שכר כלים לישא המטלטלין שלו או שכר הכתפין וכפי השכר הזה עכ"פ ינכו לו מן חובו דלא הוי אלא כנותן לו שכר רגלו שלא להטריח עצמו לטלטל מבית לבית ולהוציא הוצאות על זה:

ר' זירא אמר. בה טעמא אחרינא וס"ל ג"כ דמנכין לו מחובו נגד שכר דירתו ולא הוי כמוציאין ממנו אבק רבית אלא דנעשה כמו שמשכיר לו הדירה ביוקר לפי שזה היה סבור שלא יתבע ממנו שכר דירה בשביל החוב שיש לו עליו ועכשיו אינו רוצה כ"א שישלם לו כך וכך א"כ הוי כמשכיר לו דירה ביוקר ממה שהיה נראה בעיניו של המלוה:

הלכה ב

מתני' **מרבין על השכר**. בשכר המתנת מעות השכירות ואין מרבין על המכר בשכר המתנת מעות המקח וטעמא משום דקי"ל שכירות אינה משתלמת אלא בסוף הלכך כי שקיל מיניה סלע בחדש דהוו להו י"ב סלעים אין שכר המתנת המעות שהרי לא נתחייב לו לשלם השכירות עד סוף החדש והאי דא"ל אם מעכשיו תתן לי הרי הוא שלך בעשר סלעים אי הוה מקדים ליה הוה מחול ליה מדמי השכירות ואוזולי הוא דמוזיל גביה דמוגר ליה פחות משווייה אבל גבי מכר משמשך המקח דינו ליתן המעות וכי א"ל אם מעכשיו תתן לי הרי הוא לך באלף זוז הן הן דמי שוויה וכי מטפי עלייהו לגורן שכר המתנת מעות הוא:

השדה. וה"ה מטלטלין וכל סחורה אם מכר לו יותר משוויה בשכר המתנת מעות אסור והוי אבק רבית מדבריהם ודין אבק רבית לכתחילה אסור לו ליתן להמלוה ואם נתן לו אין מוציאין מידו שאינה יוצאה בדיינים:

מכר לו את השדה ונתן לו וכו'. ואמר לו המוכר ללוקח אימתי שתרצה הבא מותר המעות ולכשתביא תהיה השדה קנויה לך מעכשיו אסור לעשות כן שהרי כשא"ל

מעכשיו אם המוכר יאכל פירות בתוך כך ולכשיביא זה המעות נמצאת השדה היתה קנויה לו מיום המכר וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו ואם הלוקח יאכל הפירות בתוך כך שמא לא יביא לו מותר המעות וזה יחזיר לו מה שקבל ממנו ונמצא שלא היתה השדה קנויה לו דהא לכי מייתית קנה מעכשיו אמר ליה והא לא אייתי ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל המוכר וזה אכל פירות בשכר המלוה. ואם מניחים הפירות ביד שליש מותר ואם יביא שאר המעות יתנם ללוקח ואם לא יביא יחזירם להמוכר אבל אם לא א"ל מעכשיו אנא כשתביא מותר המעות תקנה המוכר הוא אוכל הפירות עד שיביא המעות ולא הלוקח:

הלוהו על שדהו וכו' הרי הוא שלו. ודוקא בדא"ל מעכשיו היא קנויה לך אם לא אביא לך המעות מכאן ועד ג' שנים ואי לאו הכי הוי אסמכתא ולא קני ואם א"ל מעכשיו דין הפירות הוא שאם לא ישלם לו תוך ג' שנים הרי הן ללוקח ואם ישלם לו מקודם אין לו ללוקח הפירות ולפיכך יהיו הפירות מונחין ביד שליש שאם יחזיר לו מעותיו תוך ג' שנים יהיו הפירות להלוה והוא המוכר ואם לא יחזיר המעות עד אחר ג' שנים יהיו הפירות להמלוה לפי שהיתה השדה קנויה לו משעת הלואה ואותה הלואה דמי השדה היתה ואוזולי הוא דאוזיל גביה:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ד:

ואמר לו. המוכר ללוקח על מנת שכשתחכור שדה זו לאריסות לא תחכרנה אלא לי:

שאהא בה שותף. בפירות או על מנת שהמעשרות ממנה יהיו שלי אם היה לוי או התרומה אם הוא כהן:

לא תמכרנה אלא לי. בדמי שוויה:

שכל זמן. או שהתנה עמו כל זמן שאני רוצה אני מחזיר לך הדמים ונוטלה:

וכתב לו שדהו במכר. אם איני משלם לך מכאן ועד זמן פלוני הר השדה שלך:

שהמוכר אוכל פירות. בתוך הזמן מותר:

הלוקח אוכל פירות אסור. שמא לא יבא לידי מכר שזה יחזיר לו מעותיו בתוך הזמן ונמצא שבהלואה היו אצלו והלוקח אוכל פירות ברבית:

ר' יודה אומר בין כך ובין כך מותר. דצד אחד ברבית הוא שמא יבא לידי רבית שמא לא יבא צד הפדייה בא לידי רבית צד המכר אינו בא לידי רבית:

מבתי ערי חומה למד ר' יהודה. כדמייתי הא דתנינן בפ"ט דערכין גבי דין דבתי ערי חומה דגואל כל שנים עשר חדש והרי זה כמין רבית שכשמחזיר לו מעותיו בתוך השנה ואינו מנכה לו כלום נמצא מה שדר זה בביתו בשכר המתנת מעותיו הוא:

ואינה רבית. ואעפ"כ אינה רבית גמורה מפני שעל ידי מכר היא ולא על ידי הלואה:
תניי חורן. תניא אידך דתני דבתי ערי חומה הוי רבית אלא שהתורה התירה ומפרש דמ"ד שאינם רבית ר' מאיר היא דהוא חכמים דר"י דלעיל וקסבר דאין למדין מבתי ערי חומה דשם לא הוי על ידי הלואה:
ר' יודה. דס"ל דשם נמי הוי רבית והתורה התירה וגילתה לנו דכל כה"ג דספק הוא שמא יבא לידי רבית שמא לא יבא מותר:
כד סלקית מגלותא. כשהעלתי מן הגולה לארץ ישראל:
אשכחית עובדא. דכה"ג שבאת לפני ר' אמי שהיה אחד חייב לחבירו ועשה לו הבית מכר שאם לא יפדנו תוך זמן פלוני יהא שלו והלוקח היה דר בתוכו ואח"כ החזיר לו מעותיו תוך הזמן ופסק ר' אמי כהך סתמא דה"ז כמין רבית ואינה רבית תנן ומותר ואינה מנכה לו כלום:
אמר חזקיה. הקשה לו הא תניא הרי זה רבית אלא שהתורה התירה ולא אמרו וכו' דגזירת הכתוב הוא והתורה הפקירה והפקיעה מיניה ואין למדין מהתם למקום אחר:
אפי' כן לא אשגח ר' אמי. על האי קושיא והתיר שיחזיר לו מעותיו בלי ניכוי משכר הדירה כדאמר טעמא:
בייתא עם דיירא דאיר. הבית מתקיים עם דירת בני אדם שדרין בתוכו לפי שרואין מה שצריך תיקון ומתקנין אותו:

הלכה ג

מתני' **אין מושיבין חנוני למחצית שכר**. לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים ארבע סאין בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה פרוטה ומשתכר סאה הילך פירות ושב ומכור בחנות והריוח נחלוק וטעמא דמילתא משום דקי"ל הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון סתם המקבל פרגמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא הלכך היא פלגא כיון דמחייב באונסין מלוה היא אצלו שהרי היא שומא אצלו במעות בשער שבשוק ודינו ליטול חצי השכר והשתא מתעסק הוא באידך פלגא שהוא של בה"ב ופקדון אצלו מיקריא בשכר המתנת המלוה לפיכך אסור אא"כ נותן לו שכר עמלו שהוא עמל באותו החצי כפועל בטל:
ולא יתן לו מעות וכו'. קמ"ל דאפי' במעות ליקח בהן פירות דנפיש טירחיה סגי ליה נמי בשכר כפועל בטל:
אין מושיבין תרנגולים למחצה. לשום בצים בדמים לבעל התרנגולת להושיבה עליהם ולגדל אפרוחים למחצית שכר במה שיהיו אפרוחי' שוים יותר על דמי הבצים דהואיל

וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו הוה ליה פלגא מלוה נמצא זה מגדל את חציין השני בשכר המתנת מעותיו:

ומזונו. מזון שהוא מוציא באפרוחין:

ואין שמין עגלים וכו'. עכשיו הם שוין כך וכך קבלם עליך לגדלם שנה ושנתיים למחצית שכר ולמחצית הפסד אם ימותו:

אבל מקבלין. בלא שומא שאם ימותו לא ישלם לו כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם:

עד שיהיו שלישין. שיעמדו על שליש גידולן ואז יחלוקו:

וחמור. מגדלו עד שתהא טוענת משאוי כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה:

גמ' **חד בר נש וכו'**. פירושא דמתני' מפרש דכשנותן לו מעות למחצית שכר צריך שיקצוץ לו איזה סך ליתן לו בעד שכר טרחתו ואח"כ יחלקו הריוח דאי לאו הכי הוי רבית במה שמתעסק בחצי של הנותן והיינו דקאמר כזה שא' הלוה לחבירו ע"מ להתעסק למחצי' שכר והוא א"ל תקח ב' דינרין בעד שכר טרחתך ושאר הריוח שיעשו המעות יהיה שלי ושלך בשוה ובאופן זה שרי:

תני. בתוספתא פ"ד:

אין לו עליו אלא תרעומת. שיהיו מעותיו בטילים אצלו ואם ידוע וכו' שיש עדים שלקח בהן פירות לשותפות ועכשיו הוא רוצה לחזור בו מוציא ממנו בע"כ דמכיון שלקח במעותיו של הנותן זכה בו הנותן בחלקו. ליישנן. כלומר שלא להתעסק בהן עכשיו אלא לאחר זמן:

חבירו מעכב על ידו. שעל מנת להרויח בסחורה נתן לו ולא ליישנן:

ערב שביעית. שאין הפירות מצוין ובפירות שביעית אסור לעשות בהן סחורה:

ע"מ כן לקחום. בתחלה כשנתן זה וקבל זה מסתמא ע"מ כן היה דעתם שיהיו המעות מופקדים אצלו עד לאחר שביעית ואז יתעסק בהן:

אם אמר לו המקבל להנותן הא לך מנה בשביל חלק הריוח שלך שאיני יכול לעמוד בפרוטרוט החשבון ולחשוב כל פעם ופעם כמה ריוח מזה ומזה:

ה"ז אסור. שהרי א"י כמה יעלה הריוח ואם יגיע לחלקו מנה ומיחזי כרבית:

ראה פירות מוקירין. הפירות שלקח בעד מעותיו הן הולכין ומתייקרין ומסתמא יעלו לריוח הרבה ה"ז מותר לקבל ממנו בפעם אחת לפי אומדן הדעת שישתכרו בהן:

מאותו המין. ממה שלקח כבר לשותפות רשאי ליקח עוד לעצמו מאותו המין בעד מעות שלו ואין זה יכול לומר לו אם תקח מדמי עצמך מאותו המין תשתדל יותר בשלך מבשל שותפות:

כשמוכר לא ימכור שניהם כאחת. שלא יערב אותן למכרן כאחת שאפשר מה שקנה לעצמו אינו משובח כל כך כמו של השותפות ונמצא חבירו נפסד בכך:

אלא מוכר זה ראשון. מה שלקח ראשון שלא יתקלקל ומה שלקח אחרון והוא יותר חדש ויכול להשתמר מוכרו אחרון:

כסות ועצים. לפי שההפסד מצוי בהן וכשהן מונחין איזה זמן תאכלם העש ונוחין להתקלקל:

הדא אמרה. אריסא דתוספתא קאי ועד כאן הוא מן התוספתא. מדקאמר הנותן מעו' לחבירו ליקח בהן פירות למחצית ואמר לא לקחתי אין לו עליו אלא תרעומות בעלמא שיהיו המעות בידו לבטלה שמע מינה המבטל כיס חבירו שמונע ממנו ריוח שהיה יכול להשתכרו להרויח בשופי:

אין לו עליו אלא תרעומות. אתה גרמת למנוע ממני ריוח זה ומ"מ אינו חייב לשלם ולפייסו בעד הריוח:

המבטל שדה חבירו. שביטל וקילקל הריוח שלו שהיה לו להרויח מפירותיה:

חייב לשפות לו. לפייסו בעד ההפסד שגרם בידים לעשות לו וטעמא דבפירות השדה הריוח מצוי הוא וידוע והוי כמאבד נכסי חבירו בידים וזהו כדתנן לקמן פ' המקבל שאם קיבל שדה והובירה שמין כמה ראויה לעשות ומשלם וגרסי' להא נמי שם:

ספינת חבירו וחנותו מהו. מי אמרינן דהואיל ועשוין להשתכר ומצוי בהם הריוח כשדה דמיין או דילמא הואיל וגם ההפסד מצוי בהם וביותר מן השדה דהספינה עשויה להשתבר וכיוצא בזה וכן החנות מצוי ההפסד בו למבטל כיס חבירו דמיא דג"כ אינו ידוע אם היה קונה סחורה זו במעותיו מה יהא בה ולפעמים מצוי ההפסד כמו הריוח ופטור מלשלם לו ולא איפשיטא:

ואני נותן לך. בשער היוקר שאתה נותנן הפירות במקום פלוני אם באחריו' הנותן מותר והלוקח אסור כצ"ל וכן הוא בתוספתא שם. וכן צ"ל בסיפא. אם אחריות הדרך על הנותן מותר שהרי עדיין ברשותו הוא ולא הוי מלוה עד שתימכר וכל מה שנמכר ביוקר ברשות של בעלים הראשונים הוא:

והלוקח אסור. ואם האחריות על הלוקח אסור דמהשתא הוי מלוה גביה וכל מה שנותן לו יותר מדמיה שבמקום הזול הוי רבית:

המוליך חבילה ממקום למקום וכו'. סיפא קמ"ל דאפי' לא א"ל בפירוש כן שנותן לו במקום היוקר וגם אין ידוע בודאי ששם הוא יותר ביוקר אלא שאומר לו אני נותן לך כדרך שחושב אתה למכרן שם אפ"ה אם הוא באחריות הלוקח אסור:

אבל החמרין. המוליכין תבואה ממקום הזול למכרן במקום היוקר והן מקבלין מעות מבעלי הבתים של מקום היוקר להעמיד להן פירות מותרין להעמיד הפירות במקום היוקר כשער הזול וטעמא דניחא להו כן שמחמת ששומעין הבעלי בתים של מקום הזול שאין אלו משתכרין גם הם מוכרין להם ביותר בזול כדי שלא ימשכו ידיהם מהן ולהרגילן אצלם. ופליגי בה אמוראי דלקמיה בדין האחריות ובטעמיה:

עד מקום שדרכו ללילך וכו'. כלומר דהא סתמא קתני ומשמע דאפי' אין בעלי בתים מקבלין עליהן אחריות הדרך והלכך מפרש דלא שרי אלא בשאין דרך רחוקה ממקום ההוא לכאן ודרכן ללילך ולבא בו ביום ואין כאן אחריות כל כך דס"ל לר' יודה בן פזי דכשיש אחריות והוא על החמרין אסור:

רב הונא. פליג ואמר דאין חילוק דלעולם צריך שיהיה האחריות על הבעלי בתים ולא על החמרים שהרי נעשה שלוחו כלומר אלו החמרין כשלוחו של ב"ב הן שבשליחותן הולכין ומביאין להן פירות ממקום הזול בעד מעותיהן ואין האחריות עליהן:

ודא מתיבין הונא. וקאמר הש"ס שהשיבו לרב הונא דקאמר בפשיטות דאין האחריות על השליח ותיובתא עליה מהאי ברייתא דתניא שליח שנאנס חייב על האונסין. והמקשה לא מסיים למילתיה עד דפריך הש"ס עלה שנאנס קאמרת בתמיה אם נאנס פטור על האונסין הוא דלא יהא אלא כשומר שכר בעד שכר השליחות שמקבל וכי ש"ש חייב באונסין:

לא פעמים וכו'. כלומר הא לא קשיא דכי לא משכחת לה לפעמים שהתנה עמו שיהא חייב באונסין וכדתנן לקמן בפ"ז מתנה ש"ח להיות כשואל ומתחייב באונסין והך ברייתא בשהתנה עמו בכך מיירי ומ"מ לרב הונא קשיא דקאמר סתמא נעשה כשלוחו ואין אחריות על השליח וכי לא מצינו דהשליח מתחייב באחריות ואפי' באונסין לפעמים וה"נ אע"ג דלא התנה נימא דמסתמא אדעתא דניחייבו באחריות משלחין אותן הב"ב לקנות להן משם דהא עכ"פ מטיא להו הנאה מהשליחות כדלעיל:

והתני. וכן נמי תני רב הושעיא גבי שליח כשם שחייב באחריות כולה כך חייב במקצתה ותיובתא דרב הונא:

מאי כדון מייתה. ומהדר הש"ס ומתמה על כל הני תיובתא וכי מה מביאין עכשיו ראיה מהתם:

תמן משלם כשער היוקר כלומר גבי שליח דעלמא מביא בשליחותו כפי אשר קונה שם במעותיו של המשלח אם ביוקר ביוקר ואם בזול בזול וא"כ לפעמים משלם להבעל הבית כשער היוקר וכלומר לפי המקח אשר לקח משלים הוא שליחותו:

ברם הכא משלם כשער הזול. שלעולם מתנין עם החמרין שיעמידו להן הפירות כשער הזול אשר שם ועל תנאי זה מקדימין להן המעות ובשכר שהחמרין משתכרין במעות האלו באיזה סחורה מתרצין בכך ואם אחריות הדרך בהליכה ובחזרה על החמרין הוי כרבית דבשכר הלואה של הליכה טורחין בשבילן בחזרה:

הלכה ד

מתני' **שמין פרה**. גדולה וחמור גדול ומלאכתן כולה למקבל:

למחצה. לחלוק בשבח שישביחו בדמים ובולדות:

וכל דבר שדרכו לעשות ולאכול. שראוין למלאכה:

לחלק את הולדות מיד. כשתבא כשעת חלוקתן כדאמר התם בדקה שלשים יום ובגסה חמשים יום:

שמין עגל על אמו. אין צריך ליתן לו עמלו ומזון לעגל אלא שמין עם אמו ואין הלכה כרשב"ג:

ומפרין על שדהו. לשון פרה ורבה כלומר שמרבה לו בחכירות שהחוכר אומר להמחכיר אתה רגיל ליקח בחכירות שדך עשרה כורים לשנה הלויני מנה או מאתים שאוציא על שדה זו לזבלה ולזרעה ולחרשה היטב ואני מעלה לך בחכירותה שנים עשר כורים לשנה ואחזיר לך מעותיך וזה מותר הוא דהוי כאלו מעדיף לו שני כורים הללו מפני שחוכר ממנו שדה טובה ומשובחת וחכירתה יותר שוה משדה אחרת:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ה והכי איתא התם השם בהמה מחבירו אין פחות מי"ב חדש. וכן מיתפרשא הכא שעל מנת לעלות לו עכ"פ ולד אחד וגיזה אחת לשנה שם הוא לו ולא פחות מזה:

תרנגולת. לגדל בצים:

השמה תרנגולת מחבירתה לגדל אפרוחין:

ר' יוסי אמר בדקה שלשה חדשים כנ"ל וכן הוא שם:

מפני שטיפולה מרובה. ששיניה דקות וצריכה לאמה ולאדם הרגיל בכך:

יותר מכאן. מהזמן הנזכר לכל א' וא':

חלקו של בעל הבית והשוה עליו. ובתוספתא שם עליו וה"נ והשום עליו צ"ל וכדמפרש ואזיל:

עבדין עשרין דינרין. והרויחו המאה דינרין לעשרים יותר זה המקבל נוטל חצי חלק הריוח וזה הבה"ב החצי:

של בעל הבית איתעבדון עלוי קרן. והיינו מכאן ואילך חלקו של בעל הבית שם עליו שלאחר שהגיע זמן החלוקה ולא חלק בה"ב עמו נוטל המקבל חצי חלק הריוח שלו והחצי חלקו של בעל הבית שם עליו להקרן שאף אותו חצי חלק נחשב לקרן ומאותו הזמן ואילך נוטל המקבל חצי ריוח גם באותו חלק שהרי הוא כקרן:

בני אינש עבדין כן. בתמיה וכי דרך בני אדם לעשות כן אלא נסבין וכו' כלומר כך הוא הדרך לוקחין לעצמן ונותנין לבה"ב כל א' כפי הצורך כל זמן אשר העסק בידו לוקחין מן האמצע ולבסוף חולקין ביניהן הריוח לפי חשבון של כל אחד ואחד מה שנטל מהשותפות:

השם בהמה לחבירו. לטפל בה ולחלוק בה שבח כמה זמן חייב באחריותה לטפל בה: באתונות עשרים וארבע חדש צ"ל:

לעלות שכר כתף למעות מעלין. להמקבל מעות מחבירו להתעסק נוהגין להעלות לו שכר הכתף בשביל שמטריח עצמו לשאת המעות על כתיפו מעלין לו השכר הזה שעל הבעה"ב לשלם שכר הכתף:

ולדות לבהמה מעלין. אם בהמה הוא מקבל לגדלה ולחלק בולדות מעלין לו שכר שהוא מטריח עצמו בולדות להוציאן ולהכניסן על כתיפו והכל לפי המנהג:

רשב"ג אומר וכו'. אפי' במקום שנוהגין להעלות לו שכר כתף למעות אין מעלין לו שכר כתף לולדות אלא שמין עגל עם אמו ואינו חושש משום רבית במה שמטריח המקבל עצמו בחלק ולדות של בעל הבית לפי שהן נחשבין בשומא אחת עם אימן והרי הוא נותן לו שכר עמל ומזונות בשביל אימן:

השם. תניא אידך השם בהמה וכו':

הגודרות. בהמה דקה:

עמד עליו בתוך הזמן. לחלק שמין לו בעל כרחו שבתוך הזמן יכול חבירו לעכב על ידו:

אחר הזמן אין שמין לו. בעל כרחו ואם רוצה המקבל לחלוק אין חבירו מעכב עליו:

לא דומה וכו'. טעמא דרישא מפרש שבתוך הזמן חבירו מעכב לפי שאינו דומה טיפול שנה א' לטיפול של ב' שנים שבשניה היא צריך למזונות מרובים הלכך אם השנה שניה בתוך זמן הוא כפי המנהג חבירו מעכב בחלוקה:

מתה בכוסיא. בפשיעה של המקבל משלם לו כולה שלא בפשיעה משלם לו החצי כדמפרש ואזיל:

והשביחה ושוה מאתים. והרי יש כאן חמשים זוז להמקבל כפי חצי השבח וכשמתה בפשיטתו צריך לשלם כל חלק של הנותן מנה שהיתה שוה וחמשים מחלק השבח שהן ששה של זהב:

דלא בכוסיא. אינו משלם אלא חצי שוויה:

הכחישה. הוכחשה מאליה ואינה שוה כ"א כ' זוז מעתה ההפסד על שניהן ויש להנותן בה ע"ה זהובים ואם אח"כ מתה בפשיעת המקבל נותן להבעה"ב ג' של זהב ושלא בפשיעה לעולם אינו משלם אלא חצי שוויה של שעת הקבלה שכך הוא התנאי:

עשה בה. המקבל מלאכתו בימות החמה ואמר למוכרה בימות הגשמים שאין זמן מלאכה:

האכילה כל ימות הגשמים ואמר. בעל הבית למוכרה בימות החמה כופין אותו וכו' שכל א' מעכב על חבירו כל הי"ב חדש:

תני. בתוספתא שם:

תן לי סלע א'. ושם הגי' תן לי מאתים זוז ולענין דינא חדא הוא וכדפרישי' במתני':

לגורן. כלומר אני מעמיד לך לשעת הגורן שנים עשר כורין בחכירתה:

מפני שהשדה מצויה להתברך. טעמא דהיתירא משום שבשדה הברכה מצויה ביותר ויכול הוא להרבות בחכירתה ואין זה בשכר הלואת מעות:

ריש לקיש אמר. היינו טעמא דכשנותן לו המעות לאו אדעתא שיוסיף לו בחכירות בשביל הלואה אלא דנעשה כמשכיר לו שדה ביוקר יותר ומפני שזה מוציא המעות על גוף השדה ומתעסק בה יפה יפה משתבחת היא וחכירתה יותר שוה ביוקר משארי שדות:

מה ביניהון. לכאורה טעמייהו חדא הוי וקאמר חנות וספינה איכא בינייהו אם שכר ממנו חנות או ספינה וזה נותן לו מעות בתחלה לקנות פרקמטיא ולהרויח ושיוסיף לו בשכירות כך וכך לשנה:

מאן דאמר. מפני שהשדה מצויה להתברך ה"ק יש שנה מתברכת ביותר ויכול זה להרבות בחכירתה ולא מיחזי דבשביל מעותיו מרבה הוא לו וא"כ ס"ל דגם על חנות וספינה מותר להפרין דלפי שהשנה מתברכת שלפעמים משתכר בה הרבה ומרבה לו בשכירות ולאו בשכר מעותיו הוא:

ומ"ד נעשה לו כמשכיר לו שדה ביוקר. טעמיה שמפני שמוציא המעות על גוף השדה ונעשה משובחת וחכירתה שוה ביוקר א"כ דוקא בשדה שייך האי טעמא שמחמת שמוציא בגוף השדה שמזבלה ומעדרה נתרבה חכירתה אבל לא בעסק פרקמטיא

שמתעסק בחנות וספינה תתרבה שכירות החנות והספינה ושכר הלואתו הוא נוטל ואסור:

בפירוש פליגי. אני שמעתי דבהדיא פליגי בה לפי טעמייהו:

מתניתא. תניא כוותיה דר"ל אין מפרין וכו':

ועל דבר שאינו עושה בגופו. שאינו מוציא המעות על גוף הדבר ששכר ממנו:

הלכה ה

מתני' **אין מקבלין צאן ברזל מישראל**. צאן ברזל נקרא אם כל האחריות על המקבל ושם עליו במעות כך וכך ועל שם שזה סומך עליו כברזל וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים בשכרו לפי התנאי שהתנו ואע"ג דמשנה יתירא היא דהא תנא ליה אין מושיבין חנווני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא בהפסד וכ"ש הכא דמקבל כל האחריות עליו נקט ליה משום סיפא אבל מקבלין צאן ברזל מן העכו"ם:

מעותיו של העכו"ם מדעת העכו"ם. כגון ישראל שלוה מעות מן העכו"ם ברבית ובקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר ואמר תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו אם העמידו אצל העכו"ם אע"פ שהישראל הוא שנותן לו במצות העכו"ם מותר ואם לא העמידו אצל העכו"ם אסור דהוא ניהו דקמוזיף ליה ברבית:

אבל לא מדעת ישראל. כגון עכו"ם שלוה מישראל ברבית וביקש להחזירם לו ומצאו ישראל אחר ואמר תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו מותר ואם העמידה אצל הישראל אסור:

גמ' **הרי הן עשויות עליך במאה של זהב וכו'**. כשתקבל כל אחריות עליך בסך מאה של זהב יהיה כל השבח שלך הולדות והגיזות ואיני רוצה ממך אלא שתתן לי באחרונה סלע מכל א' וא' והשאר הוא שלך אסור:

תמן את מר. בפ"ב דבכורות תנן המקבל צאן ברזל מן העכו"ם ולדות פטורין מן הבכורה מפני שהן ברשותו של עכו"ם אלמא ברשותיה דהנותן קיימי והיינו דבעי תמן אתה אומר ברשותו של ראשון הנותן הם והכא את אומר ברשותו של השני המקבל קיימי דהואיל ומתחייב באחריות אסור:

תמן שעיקרן לראשון. שהאמהות של עכו"ם הן והישראל מקבל ממנו לגדל ולחלק בולדות והואיל ואימן ברשות עכו"ם קיימי גם הולדות ברשותו הן אבל הכא דמקבל על עיקרן באחריות שלו והרי הכל באחריותו העיקר והולדות:

ר' ירמיה בעי תמן את מר וכו'. אמתני' דלעיל קאי ורמי אהאי מתני' דלעיל תנן אין מושיבין חנווני למחצית שכר וכו' ואין שמין עגלים וכו' אא"כ נותן לו שכר עמלו ומזונות

אבל אם אין נותן לו שכר עמלו אסור מכיון דהמקבל יש עליו אחריות מפלגא דבעה"ב כדפרישנא התם והכא קאמר דאין מקבלין צאן ברזל משום דכל האחריות עליו ואין להנותן חלק בהפסד כ"א בריוח ומשמע דאם אין להמקבל בריוח מותר ואע"פ שכל האחריות עליו ואפילו אין נותן לו הבעל הבית שכר עמלו אין בכך כלום והיינו דמקשי תמן אמר נושא שכר וכו' כלומר במתני' דהתם כשאינו נותן לו שכר עמלו והוי שומר. שכר כיון דחייב על האונסין שמקבל האחריות עליו אסור וכא את מר כלומר במתני' דהכא דקאמרת אע"ג שאין נותן לו שכר עמלו ואע"פ שחייב על האונסין שמקבל עליו אחריות דבעה"ב מותר:

ומשני לא פעמים וכו'. וכי לא מצינו שמתנה ש"ח להיות כשואל וכלומר בדינא דמתני' שאני דמכיון שאין המקבל נוטל בריוח כלום ואחריות הוא דמקבל עליו מותר דמתנה ש"ח להיות כשואל דלא שקיל ברווחא מידי כי אם דוקא היכא שמקבל עליו כל האחריות ונוטל חלק בריוח בהא הוא דאמרו אע"פ שנותן לו שכר עמלו מ"מ כיון דכל אחריות ההפסד עליו אסור:

תושב האמור בעבד עברי. בפ' כי ימוך אחיך ונמכר לך וגו' וכתיב התם וכי תשיג יד גר ותושב וגו' ונמכר לגר תושב ודריש ליה להאי גר ותושב דרישי' דקרא דבגר שהוא תושב קאמר ולא בגר צדק וכדמוכיח סיפיה דקרא דונמכר לגר תושב כתיב וקאמר רבי דאיני יודע מה טיבו משום דקשיא ליה הא איהו גופיה אינו נמכר בעבד עברי וכיון דאינו נקנה היאך הוא קונה עבד עברי:

גר צדק האמור ברבית. נראה דגר תושב צ"ל דכתיב וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו גר ותושב וגו' אל תקח מאתו נשך ותרבית. וקשיא ליה לרבי הא אנן תנן דלוין לגר תושב ברבית:

מלוה ישראל וכו'. מדעת דקתני במתני' מפרש וכן מפרש לה בתוספתא פ"ה:

א"ר יוסי והוא שהעמידו אצל ישראל. כלומר דר' יוסי מפרש דבדוקא קתני שאם העמידו העכו"ם לישראל זה אצל ישראל שלוה ממנו אסור דלא תימא הא קי"ל אין שליחות לעכו"ם דשלוחו של אדם כמותו מתרומה הוא דגמרינן דכתיב אתם גם אתם ודרשינן מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית והכא שמקבל המעות מיד העכו"ם כיון דאין שליחות לעכו"ם בדין היה דמותר דאף שהעכו"ם בשליחות של ישראל עושה לאו כלום הוא דלא הוי כמותו שהרי אין העכו"ם נעשה שליח וה"א דאינו אסור אלא בשהישראל המלוה קבל המעות מיד העכו"ם ונתנם לישראל זה הלכך קמ"ל ר' יוסי דבשהעמידו לחוד אסור הוא דאע"ג דאין שליחות לעכו"ם לחומרא מיהת יש שליחות לעכו"ם:

ישראל שלווה מעכו"ם וכו' עד ולא הרבית. וחסר כאן ובתוספתא שם ה"ג דברי ר"מ ר' יוסי אומר עכו"ם שלוה מישראל ונתגייר בין שזקפן עליו במלוה עד שלא נתגייר ובין משנתגייר גובה הקרן ואינו גובה את הרבית אבל ישראל הלוה מן העכו"ם ונתגייר וזקפו עליו במלוה עד שלא נתגייר גובה את הקרן וגובה את הרבית משנתגייר גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית:

שזקפן. שחישב הרבית וזקף הכל ביחד עם הקרן במלוה וכתב עליו בשטר. וס"ל לר"מ דכיון שנתגייר לא מהני הזקיפה שמקודם ובין שהעכו"ם הוא הלוה או המלוה גובה את הקרן ולא את הרבית דבתר השתא אזלינן ונתגייר הוא. ור' יוסי סבר דאם הוא הלוה בהא הוא דלא מהני הזקיפה ולעולם אינו נותן להישראל הרבית אבל אם הוא המלוה וזקפו על הישראל במלוה מקודם שנתגייר גובה הקרן והרבית וטעמא דחיישינן שמא יחזור לסורו אם אתה אוסר עליו את הרבית שזקפן בעוד שהיה בגיותו אבל אם זקפן אחר שנתגייר בהא מודה ר' יוסי דאינו גובה הרבית ולא חיישינן למידי דמשנתגייר כישראל הוא לכל דבר:

בר קפרא אמר. לעולם גובה את הקרן והרבית ואפי' שזקפן לאחר שנתגייר וכדמפרש טעמיה דס"ל דלעולם חיישינן דמכיון שאתה מבריחו מן הרבית והוא מורגל בכך אף הוא נעשה גר שקר ושמא יחזור לסורו:

אלא שמחנכן ברבית. כלומר מן הדין ליכא איסורא אלא שמחמת זה מחנכן הוא וגזרינן דילמא אתו למיסרך באיסור רבית:

כגון אנא לרבה בר בר חנה וכו'. שקרובים היו דחנה ואחי ואייבו אבוה דרב אחי הוי וכן יודעים אנו שאסור ולאו מתורת רבית שקילי אלא בדרך מתנה לקרובים:

לוה בשקל ומלוה בסלע. כלומר שלוה ממנו שקל על מנת שזה יחזיר להלותו פעם אחרת סלע אבל לעכו"ם מותר להלותו שקל ע"מ שילוה לו העכו"ם בפעם אחר סלע וקמ"ל דכיון דהתנה עמו בשעת הלואה בכך רבית גמורה היא ואינה מותרת אלא לעכו"ם:

ואינו חושש משום רבית. דס"ל דכיון שלא בא מיד הלוה למלוה אין בערב משום רבית:

אפוטרופא. ממונה בתוך ביתו וכן סנטר פקיד על כל אשר לו:

מותר ללות ממנו ברבית. ואין חוששין שמא מעות של ישראל הן דבתר המלוה אזלינן והלכך בסיפא אסור:

מעות עכו"ם שהיו מופקדין וכו'. דהכל הולך אחר המלוה בעצמו:

כל שהוא באחריות ישראל. אם הוא המלוה והמעות של עכו"ם מופקדין בידו על אחריות שלו אסור והלכך בסיפא דהאחריות על העכו"ם הוא מותר:

הלכה ו

מתני' **אין פוסקין על הפירות**. אין נותנין מעות לחבירו ע"מ ליתן לו להם פירות כך וכך לזמן פלוני דכיון שלא יצא השער שמא יתייקרו אח"כ כשיצא השער ונמצא זה נותן לו פירות בזול בשכר מעותיו שהקדים לו:

היה הוא תחלה לקוצרים. ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער:

פוסק עמו על הגדיש. באיזו שער שירצה לתת לו מאותו גדיש דכיון שיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו ואע"פ שלא משך דכי אין לו נמי אבק רבית מדרבנן הוא וכי יש לו לא גזור:

ועל העבט. כלי גדול שצוברין בו את הענבים לפני דריסתן והם מתחממים להוציא יינם יפה. ושל זיתים קרוי מעטן:

ועל הביציין של יוצר. אם הכניס עפר ועשאו כביצים לעשות מהן קדירות פוסק עמו על הקדרות באיזה שער שירצה ואע"פ שלא יצא השער:

ועל הסיד. פוסק עמו באיזה שער שירצה משישקע העצים והאבנים בכבשן לשרוף ולעשות מהן סיד:

וחכמים מתירין. איכא בינייהו בין חכמי' לת"ק דת"ק כל ימות השנה קאמר ופליג עליה ר' יוסי ואמר לא שנא ימות החמה ול"ש ימות הגשמים אין פוסקין עד שיהא לו למוכר זבל באשפה וחכמים מתירין דוקא בימות החמה שאע"פ שאין לו יש לאחרים שהכל יש להן זבל שכבר נרקב ונישוף בימות הגשמים אבל בימות הגשמים לא והלכה כת"ק:

פוסק עמו כשער הגבוה. היינו בזול שנותנין פירות גבוהים ורבים בדמים מעוטים ופוסק עמו אם יפחת השער ממה שהוא עכשיו תתן לי כשער הזול:

תן לי כזה או תן לי את מעותי. שהרי לא משך ויכול לחזור בו ואפי' מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן ובתוך כך נשתנה השער וסתם דעתיה דאינש כי פסיק אתרעא זילא פסיק ואין הלכה כר' יהודה:

חטין בחטין לזרע. מותר להלוות להאריס סאה בסאה ודוקא כשרוצה לזרעו וטעמא דהכא מיירי באתרא שהאריס הוא נותן את הזרע ואם אין לו זרע לזרוע השדה יסלקנו בעל הבית וכשלוה הוא מהבעל הבית וזורע וכשיוקירו חטין יתן לבעה"ב את שלו אין זו הלואה ברבית אלא הרי הוא כיורד מעכשיו לתוכה על מנת שיטול בעל הבית הזרע תחלה מחלק שיגיע לאריס והאריס יטול השאר שכר טרחו שהרי עליו ליתן את הזרע:

שהיה רבן גמליאל. כלומר לכך הוצרך לשנות משנה זו לפי שהיה ר"ג מחמיר שהיה נוטל מהן לעולם כשער הזול ואשמועינן מתניתין לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו:

גמ' **מהו לפסוק בשער של סירקי**. שוקי דטייעי הם הסוחרים הבאים באקראי ואינו שער הקבוע שכשהולכין פוסק השער ואם אפי' כשיצא השער של הסוחרים האלו מותר לפסוק על הפירות:

בעא. שאל לר' זירא אם לא מסתבר לומר דעד כאן לא פליגי אלא בשאר עיירות אבל בשער סירקי של ציפורי שהיו נוהגין לקבוע כשהשער הזה שעושין הסוחרים והואיל וקבוע הוא והשער אינו פוסק גם ר"ל יודה לר' יוחנן דפוסקין על השער כיוצא בו:

ותימה אנא. כאדם התוהא ומשתומם כלומר מסתפק אני ומחשב לידע:

איך רבנן פליגי. במאי פליגי ר"י ור"ל ובאיזה ענין ואופן:

בין פוסק לפירות וכו'. מי נימא דבכל גווני פליגי בין שהוא פוסק עמו על הפירות שיתן לו פירות לזמן כך וכך לפי השער הזה ובין שמתנה עמו שישלם לו לאותו זמן במעות כפי השער של פירות בזמן פלוני או דילמא דבמעות כ"ע מחמירין דמיחזי כרבית:

בין מלוה לפירות. ומי נימא דדוקא במלוה פירות על הפירות הוא דפליגי דהוי דרך מקח וממכר אבל בהלואת מעות על הפירות שיעמיד לו לזמן פלוני כפי השער שיצא בשוק כיון דדרך הלואה אסור הוא וכ"ע מודים דעל שער שאינו קבוע אין מלוין מעות או דילמא בהלואת מעות נמי פליגי כיון שעכ"פ מצוי הוא כפי זה השער יכול הוא עכשיו לקנות בדמים הללו:

במלוה איתפליגו. האי במלוה ע"כ לאו במלוה מעות הוא דמהיכי תיתי תהא הלואה קילא מדרך מקח וממכר אלא בהלואת סאה בסאה הוא שזה מלוה לו פירות לשלם לו פירות לזמן פלוני כפי השער וקאמר רבי ירמיה דבמלוה פירות בפירות הוא דפליגי דכיון דפירות נותן לו ופירות הוא מחזיר לו בהא ס"ל לר' יוחנן דמותר מכיון שיצא השער של עיירות דהוי כמי שיש לו סאה דמותר להלות סאה בסאה אם יש לו ללוה וה"נ הרי הוא יכול לקנות עכשיו כפי השער הזה:

אבל בפוסק צ"ל כדלקמיה כ"ע מודו שאסור. דכיון דמעות הוא נותן לו אע"ג דדרך מקח וממכר הוא כיון שהשער הזה אינו קבוע ושמא נתייקרו הפירות לזמן פלוני ומיחזי כשכר מעות:

א"ר יוסה בפיסוק הוא דאיתפלגון. אבל במלוה פירות בפירות אפי' ר"ל מודי לר' יוחנן דמותר:

פוסקין על השחת. אם יש למוכר שחת בתוך שדהו פוסק עמו שהרי היא גדילה מאיליה והוי כמי שיש לו:

אף על חלות דבש. אע"פ שלא רדה אותן מן הכורת:

כיון שיצא שער של טבריא. כל העיירות הסמוכין לה נגררות אחריה:
רב אמר מחוסר מעשה אחד. אם אין הפירות מחוסרין אלא מעשה א' שלא נגמרה מלאכתן כגון שעדיין אינה זרויה ברוח פוסק דהוי כמי שיש לו מחוסר כמה מעשים. שצריכה לייבש ולדוש ולזרות אינו פוסק דכיון שמחוסר כמה מלאכות הוי כמי שאין לו:
והא מתניתא פליגא על רב. דקתני היה הוא תחלה לקוצרים פוסק עמו על הגדיש והרי היא מחוסרת כל המלאכות הללו:
לקפילה. לנחתום ולקח ממנו בשער הזול כל השנה ולא הודה לו רב דמיחזי כשכר המתנת טעות:
רבי חייה רובה. הוה ליה כיתנא ואתו החמרין ליקח ממנו וא"ל אין דעתי למכרן עכשיו אלא להמתין עד זמן פורייא שבעת ההיא מתייקר ואמרו לו תמכר לנו עכשיו בזה השער שלאחר זמן ואנו משלמין לך לזמן היוקר:
אסור. דהוי כמרבה על המכר בשכר המתנת מעות:
נפיק. ר' חייא וקבעה במתניתא ותני כן בתוספתא סוף פ"ד:
ובא ליטל ממנו בגורן. חטים בעד חוב שלו וא"ל עשה עלי החטים כשער של עכשיו היוצא בשוק ואני אעלה לך כפי אותו השער עד לאחר י"ב חדש ואפי' יתייקרו אתן לך בדמים הללו אסור:
דלא כאיסרו הבא לידו. שאין זה דומה לנותן לו איסר או איזה מעות בשעת הפיסוק דנוכל לומר שזה יקנה עכשיו בשוק במעות שקיבל ממנו. וחסר כאן העתקת התוספתא דהאי דינא לא שייכא כלל לעובדא דכיתנא דלעיל והכי מסיים התם בסיפא דתוספתא. אמר לו הלויני כור אחד של חטין ואני נותן לך כשער שאתה מוכר בו אסור. והתם גריס מותר וט"ס הוא. והשתא על הסיפא קאי דקבעה ר' חייא במתניתא כמו שלמד הדין מרבי:
מודי ר' חייא חביבי. אע"פ שזה אסר ר' חייא להקדים ולעשות המקח עכשיו כפי השער שלאחר הזמן התם טעמא כדמפרש לקמן אבל מודה הוא בהא:
דאילון יהבין ליה וקנה מן כבר שרי. שהפירות הן כבר ברשות המוכר והוא מוזיל גבייהו השתא שנותנין לו המעות עכשיו מותר:
אגרא מן כבר וקנה בתר כן שרי. וכן אם מקדימין שכר הפירות שנותנין לו מעות לאחר שיצא השער על מנת שיתן להם הפירות לאחר זמן כפי אותו השער שיהיה יותר בזול ג"כ שרי דהיינו מתני' פוסק עמו כשער הגבוה:

קנה מכבר אגרא בתר כן אסור. כלומר דלא אסר ר' חייה אלא כגוונא דהאי עובדא דכיתנא וכדתני בסיפא דתוספתא שהמקח נעשה עכשיו כפי השער שיתייקר אחר זמן ואז ישלמו לו שכר הפירות זהו דאסור שהרי הן מוסיפין במקח בשביל המתנת המעות:
מה דהינון עבדין. מה שיעלה הריוח מכאן ועד חנוכה יהיה שלי ולאחר מכאן אין לי עסק עמך ויהי' הכל על חשבון שלך בין לריוח ובין להפסד:
בעא מיתן ליה. כשבא זה ורצה ליתן לו הריוח של קודם חנוכה חזר בו ר' לעזר ולא קבל כדמסיים הש"ס דהיה חושש שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד:
ותני כן. בתוספתא פ"ד:
כהדא דר' לעזר. ליתן לו הריוח של איזה זמן ואח"כ יהיה הכל עליו ולא קיבל עליה ר' יצחק:
יקרא כיתנא. ומכרו אותו לאחרים:
אתא שאל לרב. היאך להתנהג וא"ל איזיל וכו' תקח ממנו ארבעים מדות גדולות וכלומר שחייב להעמיד לך הפשתן או אם מכר אותו על שמך יתן לך הדמים כפי אשר מכר:
קליטו שלים. כדמפרש לקמיה:
בר נש דיהיב לחבריה מהו דינרין. איזה סך מעות להעמיד לו הסחור' בזול לאחר זמן כדמפרש ואזיל:
דיהבין עבידתא. שעושין משא ומתן עם אלו שמפרשין בספינה למקום ריסים להביא להן סחורה:
מתרתין קסוסטבן. משתי מדות או משלשה ומוזלין לגבייהו בשביל הקדמת המעות:
אין זה רבית אלא הטרשא. כלומר ודאי רבית גמורה לא הוי דלאו דרך הלואה היא ומ"מ אבק רבית הוי כטרשא דדרך מכר הוא ואסור משום אבק רבית:
ר' יוסי. במתניתין דקאמר אין פוסקין על הזבל אא"כ היה לו זבל באשפה דגזר שמא לא יהי' לו זבל ור"א בן עזריה דלקמן שניהן אמרו דבר אחד דס"ל נמי הכי:
דתנינן תמן. בפ"ג דשביעית הלכה ב' גבי עושה אדם את שדהו שלש שלש אשפתות לבית סאה דלא מיחזי כמזבל שדהו בשביעית הואיל ואינו מפזרו היה לו דבר מועט שאין בו כשיעור האשפתות מוציא אותו ומוסיף עליו והולך. ר"א בן עזריה אוסר כדמפרש התם טעמא בהאי תלמודא שמא לא ימצא לו זבל ונמצא מזבל אותו מקום דכשלא יהיה לו יותר נראה כמזבל שדהו עד שיעמיד ג' או עד שיגביה ג' שיהא אותו מקום ניכר ומשונה משאר השדה ולא מיחזי כמזבל או עד שיתן על הסלע שאינו ראוי לזריעה וחכמים לא חיישי להא דזבל שכיח הוא וכן הכא:

הלכה ז

מתני' **ואני נותן לך מן הגורן**. כשיבא זמן הגורן:

עד שיבא בני. דכיון שיש לו שפיר דמי לא גזור רבנן בסאה בסאה אלא כשאין לו ואם יש לו סאה אחת לוה עליה אפי' כמה כורין:

וכך היה הלל אומר וכו'. ואין הלכה כהלל אלא כחכמים שאומרין לווין סתם ופורעין סתם:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ו ושם שנויה קצת בלשון אחר. ומדייק הש"ס מדקתני לגורן דמשמע שהרחיב לו זמן וקבע לו לגורן הא בסתם עד שתים שלש שבתות מותר:

הלכה ח

מתני' **נכש עמי**. עקור עשבים הרעים עמי היום ואנכש עמך למחר:

עדור. חפור:

ולא יאמר לו. עדור עמי ואנכש עמך. שלפעמים זו קשה מזו ויש אגר נטר ליה בשכר שממתין לו על שכר פעולתו עד אותו זמן הוא מקבל עליו מלאכה שהיא קשה מזו:

כל ימי גריד אחד. ולא חיישינן אם יום אחד גדול מחבירו שאין מדקדקין בזה וכן כל ימי רביעה אחד ומותר לומר לו עדור עמי יום זה של גריד ואני אעדור עמך יום אחר של גריד וכן ברביעה. גריד לשון יובש שהארץ יבישה ואין הגשמים יורדין:

רביעה. ימות הגשמים שהגשמי' מרביעין את הארץ:

לא יאמר לו חרוש עמי בגריד ואני אחרוש עמך ברביעה. שימי רביעה קשים הם למלאכה שבשדות:

יש רבית מוקדמת וכו'. ואסור משום אבק רבית:

לא יאמר לו דע אם בא וכו'. המלוה לא יאמר ללוה דע אם בא איש פלוני ותודיעני או שאם יבא זה תעשה לו כבוד:

עוברים על בל תתן וכו'. המלוה עובר על כלן וכל חד וחד מאי דשייך ביה:

גמ' **שכל המלוה ברבית כופר בעיקר**. שאלו היה לו אמונה ובטחון לא היה עושה כן:

אלו היה יודע משה שכך היינו מרויחין. ורצונינו בנתינת רבית לפי שאנו מרויחין במעות יותר ממה שנותנין אנחנו להמלוה:

שאף הטובה רבית. אפי' איזה טובה בעלמא שעושה הלוה עם המלוה מה שלא היה רגיל בכך כגון שאומר לו המלוה ליקח לו הירק מן השוק במעותיו של המלוה או שמקדים לו שלום ולא היה רגיל בזה מקודם אף זה נקרא רבית:

כספו לא נתן בנשך וגו' עושה אלה לא ימוט לעולם ומפרש ר' שמואל מה ענין המיטמוט הזה וממה הוא ניצול ומפסוק זה לא ידענו עד שבא שלמה ופירש הצל לקוחים למות

ומטים להרג אם תחשוך למדנו דלא ימוט דקאמר דוד המלך ע"ה פירושו שינצל מהרג דמטים כתיב בהרג ולומר שניצל ממיתה משונה וחיו יחיה:

פרק ו

הלכה א

מתני' **השוכר את האומנין והטעו זה את זה**. אחד מן האומנין ששלחו בעה"ב להשכיר את חבירו והטעה אותו כגון שא"נ בעל הבית לשכור אומנין כל אחד בד' דינרים ליום והלך הוא והשכירם בשלשה אין להם עליו אלא תרעומות דהא סבור וקביל בג' אלא שאומרים לו לית לך אל תמנע טוב מבעליו ובגמרא מפרש לה עוד בענין אחר:

ואת הקדר. בעל הקרון ועושה גם מלאכות כאלו:

פרייא פרין. עצים משופין לעשות אפריון ושכרו להחמר להביאן ואת הקדר לעשותן:

חלילים לכלה. לשמוח חתן וכלה או למת לקונן:

מן המשרה. מים ששורין בהן פשתן כשהוא בגבעולין:

מקום שאין אדם. שאינו מוצא פועלין אחרים לשכרן והפשתן או איזה דבר שיהיה אבד שוכר בני אדם עליהן לאשר ימצא בשיעור שכרן אבל לא ביותר:

או מטען. אומר להן שיתן להם יותר ואינו נותן להם אלא כפי שהתנה בתחלה:

מתני' **השוכר את האומנין**. בקבלנות לעשות כך מלאכה בכך וכך:

וחזרו בהן. לאחר שעשו מקצת:

גמ' **הטעו זה את זה מהו**. מדלא קתני חזרו זה בזה דהוי משמע דעל בה"ב ופועלים קאי וקתני והטעו זה את זה דמשמע דעל האומנין עצמן נמי קאי והלכך מפרש לה ואזיל מהו האי הטעו זה את זה:

איתי אתון עבדין עמי. כגון שאחד מן האומנין אמר לחבירו באו ועשו עמי מלאכה לבעל הבית:

היך אתון עבדין מן חמש רבן. כלומר והמלאכה שתעשו תהיה כמו ערך חמשה דינרין שוה והלכו ומצאו שהיו צריכין לעשות להמלאכה שהיא שוה עשרה דינרין:

אתון עבדין עמי וכו'. או שאמר להם אתם תעשו עמי מלאכה שהיא לעשרה ימים ותרויחו הרבה והלכו ולא מצאו כי אם מלאכה לחמשה ימים:

הטען בעל הבית מהו. כלומר וכן נמי מצינן לפרושי דהטעה בה"ב את האומנין כדמפרש ואזיל:

אייתי אתון עבדין וכו'. באו לעשות מלאכה עם חבירים אומנין שיש לי לכל יום ויום והמלאכה גדולה וצריכה ימים הרבה שתרויחו בשכרה מעשרה דינרין שוה והלכו ומצאו שאין שכרה כ"א חמשה דינרין שוה למלאכה כזו שאין בה שהות לכמה ימים:

אתיי אתון עבדין וכו'. כלומר אי נמי איפכא שאמר להן באו ותעשו עם חבירים אומנין ששכרתי אותן בקבולת לכל המלאכה בכך וכך והמלאכה היא קלה ובחמשה ימים תוכלו לעשותה והלכו ומצאו שצריכה עבודה לעשרה ימים בכל כה"ג אין להם אלא תרעומות דברים שיאמרו אלו היינו יודעים שאין בה ריוח כל כך לא היינו נשכרין או אם היינו יודעין במלאכה כבידה כזו אם היתה בקבולת:

במה דברים. סיפא דתוספתא היא ריש פ"ז ובריש תני כבמתני' וכדמפרש לה דגם על בה"ב מיתניא. השוכר את הפועלים בין שהטעו את בה"ב בין שהבה"ב הטעה אותן אין להם זה על זה אלא תרעומות בד"א וכו' כדהכא:

בין שהטעו וכו'. האי והטעו וחזרו מיתפרשא דאם חזרו או בה"ב או האומנין אין לא' על חבירו אלא תרעומות דברים בלבד:

בד"א. דאם בה"ב חוזר בו אין להם עליו אלא תרעומות ואינו חייב לשלם:

שלא הלכו החמרים. למקום "המלאכה וכשרואה אותם הבעה"ב אמר חזרני בי:

אבל הלכו. למקום התבואה להביא לו ולא מצאו תבואה:

פועלין. או ששכר פועלין לנכש שדהו והלכו ומצאו שדהו זלחה מטר עליה ואינה ראויה כעת למלאכה:

ולא דומה וכו'. כלומר שאינו נותן להם אלא לפי הערך האומד שבין בא טעון במשא לבין הבא ריקן וכן בין העושה מלאכה ומתייגע בחום לבין היושב בטל ומעונג בצל וכפי אותו האומד שאדם רוצה לפחות משכרו ולא לטעון במשא או להתייגע במלאכה כך יתן להם:

ומצאו לחה. עדיין שרוי הפשתן במים ולא הביאו לו:

דאנא חייא מתרית לכון. מוותרית מלשון ויתור הוא שאני מוותר עמכם שעל פי הדין אינו חייב ליתן לכם כל השכר משלם:

בד"א שלא התחילו. סיפא דתוספתא היא ואירשא קאי בד"א שאם חזרו אין להם זע"ז אלא תרעומות בזמן שלא התחילו כלומר בשכירי יום שלא קבלו עליהן עשיית המלאכה או קבלנים שקבלו עליהן כל המלאכה ועדיין לא התחילו:

אבל אם קבל ממנו וכו'. וכבר התחילו וקצר או ארג חציו והניח חציו וחזר בו שמין לו מה שעשה לפי חשבון התנאי שהיה ביניהם בשכירות כדמפרש ואזיל:

אם היה מה שעשה יפה ששה דינרין. כגון שנתייקרה שכירות המלאכה ואם היה בא לשכור פועל אחר לגמור החציו אינו מוצא בפחות ששה דינרין ונמצא נפסד בה"ב שני דינרין במה שעתיד להעשות אפ"ה הולכין אחר מה שעשה זה ונותן לו סלע כפי שכר החציו לפי התנאי:

או יגמור מלאכתו. בעד הסלע השני ויתן לו שנים ואע"פ שנתייקר השכירות הולכין אחר התנאי:

ואם סלע. אם אין שוה מה שעשה אלא סלע נותן לו סלע ואע"פ שבתחלה לא היה שוה השכירות כ"כ נותן לו כפי תנאו:

ר' דוסא. ס"ל דכל החוזר בו ידו על התחתונה לפיכך הולכין אחר מה שעתיד לעשות ויעכב הבה"ב בידו לפי חשבון כדי לשכור פועלים לגמור מלאכתו כפי התנאי:

אם היה מה שעתיד לעשות יפה ששה דינרים. צ"ל:

נותן לו שקל. שהוא שני דינרים וששה דינרים צריך הוא כדי לשכור פועלים לגמור מלאכתו:

או יגמור מלאכתו. ויטול שני סלעים:

ואם שקל. כגון דזל עבידתא ואינו שוה מה שעשה אלא שקל וכן הוא מה שעתיד להעשות ידו על התחתונה ונותן לו שקל:

במה דברים אמורים. שאינו מפסיד אלא לפי חשבון בדבר שאינו אבוד אם צריך להמתין עד שימצא פועלים לגמור מלאכתו אינו מפסיד הבה"ב דדבר שאינו אבוד הוא:

שוכר עליו ממקום אחר. על חשבון שלו שוכר פועלים אחרים:

ומטעו. או מטעו ואומר לו סלע וכו' ואעפ"כ אינו נותן לו אלא סלע:

נוטל מזה ונותן לזה. אשוכר עליו ממקום אחר קאי כדפרישית ובתוספתא תני הכי בהדיא הולך ושוכר ממקום אחר ובא ונוטל מזה ונותן לזה:

ובלבד עד כדי שכרו. לפי התנאי הוא ששוכר עליו ממקום אחר וכדמפרש ואזיל:

עד כדון ובלבד וכו'. כלומר דלא תימא עד כנגד כל השכר שפסק עמו ואע"פ שאין ביד הבה"ב כלום משכרו כ"כ כגון שלא עשה אלא מקצת מהמלאכה וישלם זה מביתו מה ששוכר עליו פועל אחר קמ"ל דלא היא אלא עד כדון ובלבד עד כדי שכר אותו היום שכבר עשה עמו וחייב לו בה"ב השכר או ובלבד עד כדי שכרו לשעה שלא עשה עמו אלא שעה מועטת וכלומר כפי מה שיש ביד הבה"ב משכרו שכבר עשה כנגד אותו השכר הוא דשוכר עליו אחר ויוסיף לו מה שחייב לזה כדי לגמור מלאכתו:

במה דברים. דשוכר עליהן בדבר האבד:

במקום שאינו מוצא לשכור פועלים. כפי תנאי השכר של הראשון:

שממשמשין ובאין. ורוצין להשכיר עצמן כפי שכר הראשון:
או שפרק ספינתו בלמן. וכן הדין אם השכיר לו ספינה לטעון סחורתו וחזר בו ופרקה והניח הסחורה על שפת הנהר וא"ל צא ושכור לך אחת מכל אלו הספינות המצוין שם בזה אין לו עליו אלא תרעומות דברים בעלמא שאין הבעה"ב מפסיד כלום:

הלכה ב

ידן על התחתונה. אם הקרו פועלים ואינו מוצא מי שיגמרנה בשכר שהיה מגיע לאלו על מה שעתיד לעשות מעכב משכרם ממה שעשו כל מה שיצטרך להוציא עד שתגמור מלאכתו בשכר שפסק עם אלו ואם הוזלו פועלים וימצא מי שיגמרנה בפחות ישומו להן מה שעשו ויתן להם לפי ערך שפסק עשו חציה יתן להם חצי שכרן ואין יכולים לומר לו הרי פועלים אחרים תחתינו לגמור מלאכתך ותן לנו כל שכרנו חוץ ממה שיטלו אלו:
ואם בה"ב חוזר בו ידו על התחתונה. יתן להם מה שעשו ואם הוזלה מלאכת הפועלים על כרחו יתן להם כמו שפסק חוץ ממה שצריך להוציא בהשלמתה:
כל המשנה ידו לתחתונה. כגון נתן צמר לצבע לצבעו אדום וצבעו שחור אם השבח יתר על היציאה אין נותן לו שכרו משלם אלא דמי יציאת עצים וסממנים ואם היציאה יתירה על השבח נותן לו השבח וסתם לן תנא כדר' יהודה בפ' הגוזל קמא:
וכל החוזר בו ידו על התחתונה. לאתויי המוכר שדהו לחבירו באלף זוז ונתן לו מאתים מהן וחזר בו המוכר יד הלוקח על העליונה רצה אומר תן לי מעותי רצה אומר תן לי קרקע כנגד מעותי ואם לוקח חוזר בו יד המוכר על העליונה רצה אומר לו הילך מעותיך רצה אומר לו הילך קרקע כנגד מעותיך:
גמ' **רב אמר כי לי בני ישראל עבדים**. טעמא דהפועל יכול לחזור בו קא מפרש דהכי ס"ל לרב:
אין ישראל קונין זה את זה. כלומר דאין קונה אותו שיהיה משועבד לו ושלא יוכל לחזור בו דלי בני ישראל עבדים ולא עבדים לעבדים:
אמר ר' יוחנן עבד עברי היא מתניתא. ר' יוחנן פליג עליה דרב בענין אוקימתא דמתני' דלרב דס"ל דפועל יכול לחזור בו ופליג על מתני' דאיהו מפרש לה בפועל וקתני ידו על התחתונה וע"כ דמוקי למתני' כמ"ד דאף פועל אינו יכול לחזור בו והלכך אם חזר בו ידו על התחתונה וקאמר ר' יוחנן דלא היא דמתני' לא איירי בפועל כלל אלא בקבלן דדינו כעבד עברי בזה דאינו יכול לחזור בו כמו ע"ש שקנוי הוא גופו לזמן והלכך הוא דידו על התחתונה אבל בפועל מודה הוא תנא דמתני' דיכול לחזור בו:

על דעתיה דרב. ומפרש הש"ס דאפי' אם תמצא לומר דבין לרב ובין לר' יוחנן ס"ל דפועל יכול הוא לחזור בו ול"פ אלא בפירושא דמתני' אפ"ה נ"מ לדינא איכא בינייהו לענין הבעה"ב דעל דעתיה דרב מפרש למתני' בפועל ומוקי לה כמאן דס"ל דאינו יכול לחזור בו והלכך אם התחילו במלאכה כדמיירי במתני' דהא ידן על התחתונה קתני ס"ל להאי מ"ד דאין אחד מהם יכול לחזור בו לא הפועל ולא הבעה"ב וכל החוזר בו ידו על התחתונה והשתא לדידיה דפליג על המתני' דס"ל דפועל יכול לחזור בו לעולם ואפילו התחיל במלאכה ה"נ ס"ל דגם הבעה"ב יכול לחזור בו דמתני' דקתני אם בעה"ב חוזר בו מאחר שהתחילו במלאכה יד בעה"ב על התחתונה אתיא דלא כהלכתא למאי דס"ל לרב:

על דעתיה דר' יוחנן. דמפרש למתני' דבקבלן מיירי וכיון שהתחיל במלאכה אינו יכול לחזור בו ואם חזר ידו על התחתונה וכן הבעה"ב ולדידיה דבפועל מודה הוא דיכול לחזור בו לעולם א"כ שמעינן דס"ל לר' יוחנן דבעה"ב אינו יכול לחזור בו לאחר שהתחילו במלאכה כדקתני במתני' דלר' יוחנן מתני' הלכתא היא ובבעל הבית אין חילוק בין פועל לקבלן לענין שאינו יכול לחזור בו מכיון שהתחילו במלאכה:

הלכה ג

מתני' **השוכר את החמור וכו' בבקעה והוליכה בהר**. בראש ההר ואע"פ שהדרך חלק וישר חייב כדמוקי לה בגמ' שמתה מחמת אויר שלא הוחלקה ולא הוחמה אלא מחמת האויר הואיל ושנה בה יכול הוא לומר לא מתה זו אלא מחמת שלא היתה למודה באויר הר וקשה לה או לא היתה למודה באויר בקעה וקשה לה ומשום ה"נ לא מפליג הכא בין הוחלקה להוחמה כדמפליג בסיפא:

והבריקה. שהתליעו רגליה:

או שנישאת באנגריא. שנלקחה לעבודת המלך:

אומר לו. משכיר לשוכר הרי שלך לפניך שאף מזלך גרם ונפסיד שנינו:

מתה או נשברה. שמפסיד כל שכרו:

חייב. המשכיר למכור העור והנבילה ולהוסיף מעות ולהעמיד לו חמור או ישכור לו אחר בדמי הנבילה או יחזיר לו שכרו:

בהר והוליכה בבקעה אם החליקה פטור. שבהר היא ראויה להחליק יותר לפי שראש ההר חד ומשופע לצדדין ואם הוחמה חייב שמחמת הבקעה הוא לפי שהבקעה מעלה הבל וההרים סביבים לה ואין האויר שולט בה:

ואם מחמת המעלה. שהוחמה מחמת העלותה בהר חייב שהמעלה גרם לה והוא שינה והוליכה בהר:

לחרוש בהר וכו'. וכל כלי המחרישה לבעל הבקר ונעריו הולכין עם בהמתו זה אוחז הדרבן לכוין הפרה לתלמיה וזה הולך אחר המחרישה ומכביד היתד בקרקע שבו הברזל והוא קנקן דמתני':

בבקעה וחרש בהר ונשבר הקנקן חייב. שההרים קשים לחרוש מן הבקעים מפני הסלעי' שיש שם:

ודש בתבואה פטור. אם החליקה:

גמ' **ניחא בהר והוליכה בבקעה**. קס"ד דמדלא מחלק הכא בין הוחלקה להוחמה כדמחלק לקמן ע"כ שלא הוחלקה ולא הוחמה אלא שמתה כדרכה מיירי והלכך פריך ניחא בהאי חלוקה ששכרו להוליכה בהר והוליכה בבקעה שחייב משום דאיכא למימר שמחמת עייפות ויגיעת הדרך עם המשאוי שעליה מתה ואלו הוליכה בהר כמו שהתנה עמו לא היתה מתייגעת לפי שהרוח והאויר שולט שם וס"ל להאי סתמא דתלמודא דסתם בהמה האויר יותר נוח לה ממה שטורח עליית ההר קשה לה ולפיכך אם שינה מהר לבקעה בדין הוא דחייב:

בבקעה והוליכה בהר. בתמיה אמאי חייב:

בשמתה מחמת אויר. מחמת שינוי האויר שלא היתה למודה באויר הזה והלכך לעולם חייב הוא כששינ' דאמרינן זה היה מכיר בבהמתו ובזה האויר שהורגלה התנה עמו וכל היכי ששינה תולין שמחמת שינוי האויר מתה:

שהכישה נחש. ולפעמים מצוין הנחשים בהר יותר מבקעה ולפעמים איפכא והלכך כל ששינה ממה שהתנה עמו חייב:

ר' יוחנן אמר ר' מאיר היא. לעולם שמתה כדרכה ומתני' כר"מ דס"ל כל המשנה על דעת בעל הבית נקרא גזלן וקמה לה ברשותיה להתחייב בכל אונסיה:

והבריקה דבזק. שהתלייעו רגליה וה"נ פי' רבא התם אבזקת. ומלשון סדק הוא כדאמרי' בפ"ב דיומא דהאי בזק לישנא דמיבזק הוא. וכן הבריקה מלשון ברקא חלילה המוזכר בריש פ' המוכר את הבית כן הוא גי' הערוך שם:

אית תניי תני אנגריא כמיתה דחייב להעמיד לו חמור ולא פליג אמתני' כדמפרש ואזיל:

באותו שיכול לפשר. שהיה המשכיר יכול להתפשר עמם שלא יקחו אותה לעבודת המלך ולא רצה להתפשר ולפיכך חייב להעמיד לו חמור ומתני' דקתני אומר לו הרי שלך לפניך מיירי שאינו יכול לפשר עמם ואומר לו מזלך גרם:

תני. בתוספתא פ"ז:

בדרך הליכתה. שהאנגריא מוליך. הבהמה בדרך שהיה זה רוצה להלך:

אין חייב להעמיד לו חמור אחר. שכן דרך האנגריא נוטל חמורו של זה עד שפוגע באחר ונוטלו ומחזיר להראשון את שלו והלכך אומר לו הואיל ואף מזלך גרם שכור לך חמור אחר ותלך אחר האנגריא עד שיפגע בחמור אחר:

בקפנדריא. הא דקאמר ר"ש בן אלעזר שלא בדרך הליכתה חייב להעמיד לו חמור אחר מפרש לה ר"י ב"ח דלטעמיה דרשב"א מחלקינן נמי אפי' שלא בדרך הליכתה ממש דמ"מ לפעמים אין חייב להעמיד לו חמור וכגון שהאנגריא הולך בקפנדריא והוא שביל שמקצר הדרך דבזה ודאי בדרך הליכה מיקרי שהרי אין לזה טורח לילך אחריו ואע"פ שלא היה בדעתו בתחילה לילך בדרך הזה:

בסילקי. בדרך עלייה וסביבה. ויעל משה תרגומו וסליק משה. וכלומר דלפעמים אף שדרך הליכתו הוא מ"מ מכיון שהאנגריא מסבב והולך דרך עליה וסביבות ההרים וכיוצא בזה לאו דרך הליכה מקרי שזה אומר איני יכול לטרוח כ"כ ולעלות ולסבב ולחזור אחריו:

ר' אבהו בשם ר' יוסי ב"ח אגרא מיכא ללוד וכו'. כלומר דכן נמי שמעינן ממילתיה דר"ש ב"א לחלק בכה"ג דאם שכרה לילך מכאן ללוד ונלקחה באנגריא שהולך גם כן עד לליד אין חייב להעמיד לו חמור וכגון שהשוכר הזה א"צ להחמור אלא בחזרה להוליך המשא שיש לו בלוד וא"ל מאי איכפת לך בלוד יקח האנגריא חמור אחר ויחזיר לך חמורך אבל אם השוכר הולך מכאן ללוד ונלקחה באנגריא לצור בזה חייב להעמיד לו חמור אחר דלאו דרך הליכה הוא:

כשאמר לו חמור סתם. וכגון שעדיין לא קבל המשכיר דמי השכר ממנו והלכך מחלק ר' יוחנן דהא דקתני חייב להעמיד לו חמור ומשמע שאם מעמיד לו אחר משלם לו שכרו בשהשכיר לו חמור סתם אבל אם א"ל חמור זה אני משכיר לך יכיל השוכר מימר ליה לדין בעית לזה הוא שהייתי רוצה:

אייתי ליה קומין. הביאהו לפני וכלומר והואיל וזה מת או נשבר איני רוצה בחמור אחר ואין זה יכול לכופו ליקח האחר וליתן לו שכרו:

רב הונא אמר חייב ליטפל בו באותו מקום. ר"ה דין אחר אתא לאשמעינן שאם אמר לו חמור סתם וכדלקמן ומת בחצי הדרך ואין לזה חמור אחר להשלים דרכו חייב ליטפל בנבילה באותו מקום ולמכרה בכדי שיהא בדמיה להשלים דרכו ורב הונא סתמא קאמר ולא מפריש לה באיזה ענין הטיפול הזה עד לקמן. ומשום דפליג עם ר' זירא בהא מקדים מילתיה דר"ז והדר מסיים רב הונא למילתיה:

א"ר זירא אם יש בטפילה וכו' ר"ז ס"ל דאפילו אם לא ימצא בכדי הטפילה של הנבילה ליקח אחר שאין בה חלא כדי לשכור אפילו חמור קטן להשלים דרכו ישכור:

גיידור. בלשון יון חמור גידר"ו. הערוך. ודוגמתו בסוף פ' אין בין המודר גרדנא זוטרא:

אינו חייב להעמיד לו חמור אחר. וכלומר דדין זה בשלא אמר לו חמור סתם שהרי אם אמר לו חמור סתם לעולם חייב להעמיד לו אחר כדקתני במתני' אלא דא"ל חמור זה וכשזה צריך לו ורוצה להשלים דרכו וכשימצא לשכור אחר בדמי הנבילה ישכור ואינו חייב לו יותר מזה וקמ"ל דאע"ג דמכליא קרנא הוא שמוציא הדמים לשכור אין בכך כלום:

אמר ר' הונא. דלא היא דלא כך אמרתי חייב ליטפל בו אלא אם יש בנבילה כדי ליקח גיידור קטן וכו' אבל לשכור אל ישכור דס"ל דלא מכלינן קרנא שכשמוציא הדמים אין לזה הנאה של כלום:

ואם לאו וכו'. וכלומר דהא דקתני במתני' חייב וכו' כשמתה בעודה בביתו ובזה הדבר תלוי דאם מוצא ליקח בדמי הנבילה יקח אחר ואז פטור ממנו ואם לאו יוסיף בדמים עד שיקח ויעמיד לו חמור אחר ולאפוקי להוציא הדמים בשכירות חמור אחר דלא מכלינן קרנא:

הלכה ד

מתני' **להביא חטין**. לתך חטין והביא לתך שעורין אע"פ שהוא באותו משקל חייב אם מתה מחמת המשא מפני שהנפח קשה למשאוי והשעורין יש להן נפח וכן תבואה והביא תבן:

כמה יוסיף על משואו. אם הביא עליה חטין כמו שהתנה חטין אלא שהוסיף עליה במשאוי כמה יוסיף ויהא חייב:

סאה. הוי הוספה לגמל וג' קבין לחמור דס"ל דהכל הולך אחר הבהמה כמה שהיא:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ז:

קב לכתף. לאדם הנושא על הכתף אם הוסיף עליו קב במשאוי מיחייב בקילקולו:

וג' סאין. אם הוסיף במשאוי העגלה ונשבר' חייב:

וספינה לפי מה שהיא. אם גדולה הויא התוספת לפי גדלה ואם קטנה לפי קטנה ולעולם הוי התוספת חלק אחד משלשים שבמשאוי הראויה לה וכמו דג' קבין התוספת לחמור שמשאו הראוי לו לתך הוא ט"ו סאין:

שיירה. ההולכת במדבר שנפל עליה גייס ונתפשרו עמהן בממון:

מחשבין לפי ממון. שעל עסקי ממון הן באין ובעל ממון הרבה נותן לפי ממונו:

שלחו לפניהם תייר. המראה להן את הדרך מחשבין שכרו לפי הנפשות שסכנת נפשות הוא והכל שוין בה:

אין משנין על מנהג של שיירה. אם יש להן מנהג אחר ששוכרין את התייר לפי הממון הכל לפי מנהגם:

ספינה שעמד עליה נחשול. לטובעה והקילו ממשואה להשליך בים מחשבין לפי משאוי ולא לפי ממון צ"ל וכן הוא בתוספתא. ולפי גירס' הספר אפשר לפרש דעל לא ישנו ממנהג הספנין קאי כדמסיים בתוספתא ולפי ממון דקאמר אם יש להן מנהג לחשוב לפי ממון ולא לפי משאוי הולכין אחריו ובלבד לא לפי נפשות דבזה אין המנהג כלום שמי שאין לו משא כלל א"צ ליתן לזה:

אבל השוכר מחבירו קרון או ספינה. בשביל הרבה בני אדם מחשבין השכר לפי משאוי ולפי הנפשות שהכל שוין לזה ולא לפי ממון:

ואם נתנו לו רשות. להציל אם יכול הוא מה שהציל הציל לעצמו:

תשובתן קשה. שאינם יודעין למי להשיב שגוזלין את הרבים הן ולפיכך אם רוצין להשיב ואין מכירין למי יעשו בהן צורכי ציבור וזהו תקנתן:

הלכה ה

מתני' **כל האומנין**. קבלנים שמקבלים עליהם לעשות מלאכה בבתיהן:

שומר שכר. להתחייב בגניבה ואבידה דבההיא הנאה דתפס ליה אאגרא הוי שומר שכר:

וכולן שאמרו הבא מעות. שכבר גמרתיו ולכשתביא טול את שלך שומר חנם:

שמור לי ואשמר לך ש"ש. דוקא שא"ל שמר לי היום ואני אשמור לך למחר אבל שמר לי אתה זה ואני אשמר לך זה הדבר האחר במקומו והכל בזמן א' זו שמירה בבעלים היא ופטור אפילו בפשיעה:

הנח לפני. דוקא הנח לפני אבל הנח לפניך אפי' שומר חנם לא הוי דלא קביל עליה נטירותא כלל כדאמר בגמרא:

המלוה. מעות על המשכון שומר שכר הוא בשכר מצוה דבההיא הנאה דלא בעי למיתב ריפתא לעניא בשעה שהוא עוסק בזה דהעוסק במצוה פטור מן המצוה נעשה עליו שומר שכר:

הלוהו מעות שומר חנם. דלית ליה לר' יהודה שכר מצוה לענין דינא:

הלוהו פירות שומר שכר. דדרך פירות להרקיב ואין הלכה כר' יהודה:

מותר אדם לשכור. לאחרים משכונו של עני שבידו להיות פוסק עליו שכר והולך תמיד ופוחת מן החוב ודוקא במשכן דנפיש אגריה וזוטר פחתיה כגון מרא וקרדום וכיוצא בהן וכן הלכה:

גמ' **הדא אנטיכריסים רבית היא**. לא נמצא זה במפרשי המלות ומלה מורכבת הוא ותיבת אנטי השתמשו בהרבה מקומות בתלמוד הזה ובמ"ר אנטיקסר המשנה והבמקום לקיסר אנטיגריפין פתשגן טופס הכתב וכן הרבה. כריסים מלשון נשיכה הוא יאכלנו הארבה ת"י יכרסם ובמשנה קרסמוה נמלים ומלשון יכרסמנה חזיר מיער. ואכולן שאמרו הבא מעות וכו' קאי וכלומר הרי זה דומה למשנה לרבית היא ואע"פ שאינו רבית שהרי זה אומר לו הבא מעות וטול את שלך משמע שעדיין תופסו בשביל שכרו ואף עפ"כ לא הוי אלא ש"ח כל זמן שאין זה מביא לו מעותיו ומיחזי מילתא דבשביל שממתין לו זה המעות נפטר מחיובו הוא ואנטיכריסים של נשך רבית הוא:

שמואל אמר וכו'. דוקא הנח לפני קתני במתני' אבל הנח לפניך לא קבל עליו שמירה כלל:

אמר ר' יוחנן רוצה אדם וכו'. טעמיה דר' יהודה במתני' הוא דמפרש דבהלוהו פירות הוא דהוי שומר שכר מפני שרוצה אדם ליתן כמה וכמה בשביל זה שימכור פירותיו וע"י משכון ומשום דר' יוחנן לא פירש דבריו ויותר היה נוח לו אם מכר פירותיו במעות מיד מפרש לה ר' אבהו ביותר ביאור דה"ק רוצה אדם ליתן כמה בשביל שיכול למכור פירותיו ויהיה בטוח שזה מפייסו במשכון ושלא ידאג על התשלומין וזה שמלוה לו פירות ורוצה הוא בכך מפני שהפירות דרכן להרקיב ובההיא הנאה דאית להאי דנקיט משכונא בידיה על מכירת פירותיו ס"ל לר' יהודה דהוי שומר שכר:

.

הלכה ו

מתני' **בין שומר חנם בין שומר שכר ישבע**. שלא פשע בזה ויפטר:

אמר ר"א תמיה אני. על הדין הזה ששמעתי:

אם יכולין זה וזה לישבע. כלומר דהאיך יכולין לפטור זה וזה בשבועה דאפילו שומר חנם נמי אינו יכול לישבע שלא פשע אם הוא שלא במקום מדרון דזה ודאי פושע הוא ועוד דנהי דש"ח מצי לאשתבע בש"ש לא שייכא שבועה שלא פשע וזה כגניבה ואבידה הוי ולאו כאונס ומסקנא דהש"ס דהתם דמן הדין ש"ש בעי לשלומי אלא תקנת חכמים היא שאם אין אתה אומר כן אין לך אדם שיעביר חבית חבירו ממקום למקום לפיכך התקינו שישבע שלא בכוונה שברתיה ויפטר:

גמ' **תני**. בברייתא דר' נחמיה:
קדר. קדר אחד מוכר קדרות היה ומסר קדרותיו לאדם אחד להעבירן בשכר ושברן:
ארים גולתיה. נטל מלבוש שלו ממנו בעד הפסד קדרותיו:
איזיל אמור ליה. לזה הקדר אע"פ שמן הדין חייב הוא לשלם צריך אתה לעשות לפנים משורת הדין כדכתיב למען תלך בדרך טובים:
א"ל יהב לך אגרך. כשחזר לר' יוסי ב"ח שאל לך נתן לו שכרך:
זיל ואמור ליה וארחות צדיקים תשמור. צריך שיקוים בך כל המקרא הזה שזה עני הוא וטרח כל היום ותתן לו שכרו:
הדרן עלך השוכר את האומנין

פרק ז

הלכה א

מתני' **השוכר את הפועלין**. אינו יכול לכופן. ואע"ג דטפא להו אאגרייהו משאר פועלים לא מצי אמר להו האי דטפי לכו אאגרייכו אדעתיה דמקדמיתו ומחשכיתו בהדאי דאמרי ליה האי דטפאת לן אדעתא דעבדינן לך עבידתא שפירתא:
מתיקה. לפתן:
הכל כמנהג המדינה. לאתויי במקום שנוהגין פועלין לאכול ולשתות בבוקר בביתו של בעל הבית קודם שיצאו למלאכתן ואי אמר להו בעל הבית צאו לעבודתכם בשדה ואביא לכם מאכלכם לשם יאמרו לו נאכל בבית קודם שנצא השדה כמנהג המדינה:
מעשה בר' יוחנן בן מתיה. בגמרא דהתם אמר חסורי מחסרא והכי קתני ואם פסק להם מזונו' ריבה להן דכיון דלא צריך לאתנויי שהרי ממנהג מדינה היו אוכלים ואתני בהדייהו מזוני יתירי קאמר ומעשה נמי בר' יוחנן וכו':
כסעודת שלמה בשעתו. בעת מלכותו:
שהן בני אברהם יצחק ויעקב. וסעודתו של אברהם גדולה משל שלמה דאלו אברהם שלשה פרים לשלשה אנשים ובסעודת שלמה כתיב יהודה וישראל רבים כחול אשר על שפת הים:
עד שלא יתחילו במלאכה. דאין כאן אלא דברים ואלו משיתחילו לא תוכל לחזור:
לא היה נריך. לזה דהכל כמנהג המדינה וכן הלכה:
גמ' **זאת אומרת**. מדקתני אינו יכול לכופן משמע אפי' אומר שהתנה עמהם ע"מ להשכים ולהעריב והם מכחישין אותו אינו יכול לכופן ולתפוס שכרן לפי שאין המנהג כך ש"מ המנהג מבטל הלכה כדר' אימי לקמיה:

כל המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מזו. אע"ג דבכל התורה קי"ל המוציא מחבירו עליו הראיה וא"כ אם יש טענת הכחשה ביניהן מן הדין היה שעליהן להביא ראיה שלא היה התנאי ביניהם ע"מ כך אלא משום דהמנהג מבטל הלכה זו כאן דאמרינן מסתמא על מנהג העיר והמדינה הוא ששכרן:

בני טבריא וכו'. כלומר הא פשיטא לן דהואיל ובטבריא המנהג שלא להשכים ולהעריב ובבית מעון המנהג להשכים ולהעריב א"כ הכל הולך אחר המנהג העיר שהפועלין נשכרין שם ואע"פ שהפועלים בני עיר אחרת הם והלכך בני טבריא שעלו לשכור עצמן בבית מעון נשכרין כמנהג בית מעון וכן איפכא. טבריא יושבת בעמק ולהכי נקט שעלו לבית מעון ושירדו לטבריא:

אבל שעולה וכו'. בעיא היא אם השוכר הוא שהלך לבית מעון לשכור פועלין משם היאך הוא הדין וקאמר הש"ס דבהא אמרינן הכי:

יכילו מימר לון כן וכו'. יכול הוא לומר להן וכי עלתה על דעתכם שלא הייתי מוצא לשכור פועלין בטבריא אלא בשביל. ששמעתי שהמנהג בעירכם להשכים ולהעריב עליתי לכאן וכפי המנהג שהיו בשעת ששכרן צריכין לקיים כן:

מקום שאין מנהג. כלל כגון בעיר חדשה ואין יודעין מנהג קבוע מהו:

תניי בית דין הוא. במקום שאין מנהג קבוע סומכין על תנאי ב"ד:

שתהא השכמה של פועלין. כלומר שלהן הוא ואינם צריכין להשכים מקודם זריחת השמש כדיליף בסמך מן הכתוב:

והערבה של הבה"ב. בערבית שלו הוא היתור שצריכין להעריב ולעשות מלאכה עד צאת הכוכבים:

ומאי טעמא. דכתיב תשת חשך וגו' תזרח השמש יאספון והדר יצא אדם לפעלו וכתיב ולעבודתו עדי ערב וקי"ל דעד צאת הכוכבים יממא הוא:

ערבי שבתות כצ"ל. בין השכמה בין הערבה משל בה"ב. כמו בהשכמה של כל היום הוא משל בה"ב שהוא מוותר ושל פועלים הוא כך הערבה של ע"ש הוא משל בה"ב לפועלין מפני שצריכי' להקדי' לכבוד שבת כדמסיק:

על דעתיה דר' יוחנן בן מתיה. דס"ל במתני' אם פסק וכו' וצריך להתנות ע"מ שאין לכם עלי אלא פת וקטנית בלבד מפני שצריך לצאת י"ח עמהן ומקשה הש"ס א"כ נימא נמי אדם שהלך לקדש אשה ממקום אחר ומנהג אותה העיר משונה באכילה ובמלאכה שהאשה חייבת לבעלה יהא צריך להתנות עמה ע"מ שתעשי כך וכך ותאכל כך וכך

בתמיה אלא בכל אלו הדברים וכיוצא בהן הכל הולך אחר המנהג והמדינה והעיר אשר המה דרים שמה וא"צ שום תנאי בזה:

הלכה ב

מתני' **ואלו**. פועלין אוכלין מן התורה ממה שעוסקין בו:

בשעת גמר מלאכה. כשתולשין אותו דכתיב ואל כליך לא תתן בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ואל כליך וגו' דהיינו כשתולשין אותו:

ובתלוש מן הקרקע. אם מתעסק בדבר התלוש אוכל באותו דבר עד שלא נגמרה מלאכה למעשר אם הוא בר מעשר ואם עושה בדבר שהוא בר חלה אפי' נגמרה למעשר אוכל עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה דאמר קרא לא תחסום שור בדישו שור דכתב רחמנא למה לי דהא כל מילי איתנהו בחסימה וליכתוב לא תדוש בחסימה ש"מ לאקושי חוסם לנחסם ונחסם לחוסם מה נחסם שהוא שור אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה כך חוסם שהוא אדם אוכל בתלוש כשעושה בו מלאכה ומה חוסם אוכל במחובר אף נחסם אוכל במחובר ומדיש ילפינן מה דיש מיוחד דבר שגדולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שהוא גדולי קרקע ולא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו כשהוא בשעת גמר מלאכה יצא החולב והמחבץ והמגבן שאינן גדולי קרקע. ויצא המבדיל בתמרים ובגרוגרות המחוברים יחד שהן נגמרה מלאכתן למעשר ויצא המנכש בשומים ובצלים שמסיר הקטנים שאינם גדילים לעולם מבין האחרים להרחיב מקום לגדולים שאין זה שעת גמר מלאכה שכל אלו וכיוצא בהן אין פועל אוכל בהן:

ואילו שאינן אוכלין. כלל אפי' מהלכות מדינה:

אפילו על כתיפו. שאינו מזיז ידיו ורגליו:

עד שיעשה בידיו וברגליו. דס"ל דלענין זה נמי איתקש חוסם לנחסם מה שור בידיו וברגליו אף פועל כן ואין הלכה כר' יוסי בר' יהודה דכי תבא וגו' כתיב בכל מאי דעביד: גמ' **כתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים וגו'**. פשיטא ענבים הוא שיאכל וכי עלת על דעת וכו' שלא יקלף וכו' ענבים כמות שהן אבל לא ימוץ ענבים ולא יקלף בתאנים שלא יאכל הרבה א"נ שלא יתבטל ממלאכתו של בה"ב:

וגרסינן להא בפ"ב ממסכת מעשר והתם דריש לה משבעך שלא יהא מקלף בתאנים ומצמץ בענבים:

היה עושה בידיו וכו'. ל"ג הא דר' לא הכא ואגב שיטפא דלעיל היא וכן לא גריס לה התם במסכת מעשרות בהא אלא דמייתי הברייתא עלה תני וכו' ובתוספתא פ"ח היא העושה בכל גופו אוכל בכל שעה שירצה כלומר בכל גופו בין בידיו בין ברגליו בין בכתיפו:

או ברגליו מקמץ. שהוא דוחק ברגליו וסומך בענין המלאכה:

אפי' על כתיפו טוען. הוא ואינו מזיז שאר איבריו:

ר' יוסי בי ר' יודן אומר דיש. כלומר טעמא דר' יוסי ברבי דכתיב דיש מה דיש שהוא עושה בידיו וברגליו ובגופו אף כל דבר שהוא עושה בידיו וברגליו ובגופו. כן הוא שם:

מה דיש וכו'. סתמא דברייתא הוא ואליבא דרבנן וכדדריש התם כדפרישית במתני':

יצא היין משיקפה והשמן משירד לעוקה והבודל וכו'. דדבר שנגמר' מלאכתו למעשר הוא:

שלא בא לזיקת המעשרות. לשום זיקה שהוא קרוי בשם תרומה ומעשר והיינו חלה יצא הלש וכו' שכבר באו לזיקת המעשרות שנגמרה מלאכתן לחלה:

הלכה ג

מתני' **היה עושה בתאנים וכו'**. כדדריש בגמרא:

וכולן לא אמרו. שיאכל אלא בשעת גמר מלאכה כלומר מאחר שיגמור עבודתו יכול הוא לישב ולאכול:

אבל מפני השב אבידה לבעלים. שלא יבטלו ממלאכתן וישבו לאכול:

אמרו פועלים וכו'. כלומר שיאכלו כשהן מהלכין ואין מבטלין:

מאומן. משורה לשורה:

וחמור כשתהא פורקת. כלומר עד שתהא פורקת אוכלת בהליכתה ממשאוי שעל גבה:

גמ' **ללמדך היה עושה בענבים וכו'**. וגמר עבודתו לא יאכל בתאנים:

הלכה ד

מתני' **אפי' בדינר**. אפי' היא שוה דינר:

לא יאכל פועל יותר על שכרו. דאמר קרא כנפשך כשכרו שעליו מוסר את נפשו לעלות בכבש ולתלות באילן:

אבל מלמדין. אומרין לו דרך עצה הוגנת ות"ק פליג אחכמים וס"ל אין מלמדין והלכה כחכמים:

ויהא סותם הפתח בפניו. שימנעו מלשכרו:

קוצץ אדם ע"י עצמו. שיקצוץ עם הבה"ב ליטול מעות ולא יאכל ודוקא בשביל עצמו ובשביל בניו ועבדיו הגדולים ואשתו דידעי ומחלי:

מפני שאין בהן דעת. ופועל משל שמים הוא אוכל ולית ליה למרייהו זכיה באכילתן:

גמ' **זאת אומרת**. מדקאמר ת"ק אפילו בדינר ואפי' הוא יותר על שכרו וחכמים בתראי נמי מתירין ומאי בינייהו אלא ש"מ אוכל פועל יותר על שכרו וכלומר דמניחין אותו לאכול וס"ל לת"ק דאין מלמדין אותו ובהא פליג עם חכמים בתראי:

ואית דאמרין. דמילתא אחריתא איכא בינייהו דת"ק ס"ל שיאכל אפי' אשכול ראשון ואחרון וכלומר שאפי' אין שם במה שהוא עושה אלא אשכול א' או שנים ואין כלום ליתן לכליו של בעה"ב אוכל הוא דזכתה לו התורה וחכמים בתראי פליגי וזאת אומרת דאוכל וכת"ק:

הלכה ה

מתני' **לעשות עמו בנטע רבעי שלו**. פירות האילן בשנה הרביעית שאינן נאכלין אלא בירושלים או פודה אותן ומעלה הדמים לירושלים:

הרי אלו לא יאכלו. דידעי שאסור לאכול מנטע רבעי ואדעתא דהכי נחת:

ואם לא הודיען. שהוא נטע רבעי:

נתפרסו עיגולין. עיגולי דבילה שנתפרדו ושכר פועלין לחברן או חבית שנפתחו ושכר פועלין לסתמן:

הרי אלו לא יאכלו. שכבר נגמרה מלאכתן והוקבעו למעשר והרי הן עבל:

גמ' **כל שכיוצא בו בא לזיקת המעשרות**. כלומר לא שכבר בא וניכר שנגמרה מלאכתו והוקבע למעשר דא"כ דינו דאין פועל אוכל בו אלא ה"ק כל שכיוצא בו יש להסתפק ולומר בו שעוד הוא בא לזיקת המעשר' לאחר שיגמור מלאכתו ועכשיו נראה שעדיין לא נגמרה מלאכתו:

ואיסור אחר גרם לו. כלומר אי נמי יש בו איסור אחר כגון שהוא נטע רבעי:

שכרו סתם. שלא הודיעו ולא ידע הפועל שבאמת כבר הוקבע למעשר או שיש בו איסור נטע רבעי והוי כמקח טעות והלכך פודה ומאכיל או מעשר ומאכיל:

קצץ עמו. הפועל שהתנה בפירוש אע"פ שאין לו לאכול מן הדין הריני משכיר עצמי ע"מ לאכול:

ה"ז אוכל. כלומר שהתנה אוכל הוא לעולם והכא לא איצטריך דבלאו הכי אוכל הוא אלא איידי דסיפא נקט לה:

וכל שאין כיוצא בא לזיקת המעשרות. שיש לומר בו שאין כיוצא בו עוד הוא בא לזיקת המעשרות כלומר שלא יצטרך עוד מפני שכבר נגמרה מלאכתו ואע"פ שאינו ניכר ממש שנגמרה מלאכתו דאם כן פשיטא דאין פועל אוכל בו אלא דאיכא למימר ביה הוה ליה לפועל לאסוקי אדעתיה שאין כיוצא בו שוב בא לזיקת המעשרות לפי שכבר הוקבע

ועומד למעשר וכגון נתפתחו תביותיו דקתני במתני' שנשברו ונשפכו לבור דיש לומר בזה הוה ליה לאסוקי אדעתיה דכבר הוקבעו למעשר ומפני שכבר הוקפה בזה אם שכרו אפי' סתם ולא הודיעו אינו אוכל:

ואיסור אחר. אשאין כיוצא בו קאי והיפוכא דרישא הוא וכלומר שאין כאן איסור גרם לו דנימא הוה ליה לאודעינהו אינו אוכל ואם קצץ בפירוש ה"ז אוכל:

הלכה ו

מתני' **שומרי פירות**. תלושין וכדמפרש בגמרא:

מהילכות מדינה. שכבר נהגו כן:

ארבעה שומרין הן. ודיניהן שלשה דשוכר כנושא שכר דמי:

שומר חנם נשבע על הכל. על כל המאורעות הכתובות בשאר שומרים לחיוב הוא נשבע שכך עלתה לו ופטור:

והשואל משלם את הכל. גניבה ואבידה ואונסין שהוזכרו בפרשה אבל מתה מחמת מלאכה פטור וכלהו נפקא לן מקראי בואלה המשפטים פרשה ראשונה כי יתן איש אל רעהו וגו' נאמרה בשומר חנם שכן פטר בו גניבה ואבידה שניה כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה נאמרה בשומר שכר שכן חייב בו בגניבה ואבידה דכתיב ביה אם גנב יגנב מעמו (שלם) ישלם לבעליו אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת"ל אם גנב יגנב מכל מקום ועוד ק"ו ומה גניבה שקרובה לאונס חייב אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן ושוכר כיון שאין כל הנאה שלו דינו כשומר שכר. והשואל מפורש בפרשה שלישית וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת בעליו אין עמו שלם ישלם:

גמ' **רב הונא אמר וכו'**. טעות הניכר יש כאן שהוחלפו השיטות לפני המעתיקים וכצ"ל. רב הונא אמר בשומרי גנות ופרדיסין היא מתני' אבל בשומרי פירות אוכלין מן התורה שמואל אמר בשומרי פירות היא מתניתא אבל בשומרי גנות ופרדסין אין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכות מדינה. רב הונא ס"ל שומר כעושה מעשה דמי הלכך בשומרי פירות התלושין כגון גתות וערימות מן התורה הן אוכלין דהוה כעושי מלאכה בתלוש עד שלא נגמרה מלאכתו למעשר ובשומרי גנות ופרדסין דהן במחובר שלא בשעת גמר מלאכה אפי' עושה מעשה אינו אוכל מן התורה ומכ"ש שומר אלא דמהילכות מדינה אוכלין הן. שמואל ס"ל משמר לאו כעושה מעשה דמי הלכך שומרי פירות תלושין אינם אוכלין מן התורה ומהלכות מדינה הוא דאוכלין אבל שומרי גנות ופרדסין אין אוכלין לא מן התורה ולא מהלכו' מדינה דאפי' עושה מעשה אינו אוכל כלל במחובר לקרקע שלא בשעת גמר מלאכה ואפי' מהלכות מדינה ומכ"ש שומרין:

ומסייע על רב הונא. דקסבר שומר כעושה מעשה דמי:
וטמא הכהן עד הערב. גבי פרת חטאת כתיבא וכבר כתיב והשורף את הפרה יכבס בגדיו וגו' אלא לרבות את השומרין של הפרה שיהו מטמאין בגדיו כעושה מעשה שכל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף מטמאין בגדים:

הלכה ז

מתני' **זאב אחד אינו אונס**. ונושא שכר ושוכר חייבין עליו דכתיב הטרפה לא ישלם יש טרפה שהוא משלם ויש טרפה שאינו משלם:
בשעת משלחת זאבים. שחיה רעה משולחת בגזירת המלך קופצת היא על אדם אחד ואין הלכה כר' יהודה ולא כידוע הבבלי:
הליסטים. חד ליסטם ובליסטם מזוין שאע"פ שהרועה ג"כ מזוין האי מסר נפשיה והאי לא מסר נפשיה והוי אונס:
סגפה. עינה אותה ברעב או שהושיבה בקיץ בחמה ובחורף בצינה לענות נפש מתרגם לסגפא נפש:
עלת לראשי צוקין. שתקפתו על כרחו ולא היה יכול להחזיק בה ועלתה לראשי הרים גבוהים:
ונפלה. ונשברה או מתה:
מתנה שומר חנם להיות פטור משבועה. ולא הוי כמתנה על מה שכתוב בתורה אלא שאומר לו אי אפשי להיות שומר לך אלא בכך ושומר לא נחית לשמירה עד דמשיך לבהמה והאי כי משיך כבר פירש על מנת שאין לו עליו שבועה ולא שעבד נפשיה בתורת שומרין אלא למקצת ולמה שירד ירד:
כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנייו בטל. מתני' ר"מ היא דסבר אפי' בדבר שבממון תנאו בטל ואינה הלכה אלא בדבר שבממון אפי' התנה על מה שכתוב בתורה תנאו קיים:
וכל תניי שיש בו מעשה בתחלתו. שהקדים מעשה שיש עליו לעשות לתנאי שהוא מתנה כגון הרי זה הדבר שלך אם תקיים לי דבר פלוני דלא דמי לתנאי בני גד ובני ראובן אם יעברו ונתתם היינו תנאי קודם למעשה:
תנאו בטל. והמעשה קיים ואע"פ שזה לא קיים התנאי:
וכל שאפשר לו לקיימו בסופו והתנה עליו מתחלתו. דהוי תנאי קודם למעשה תנאו קיים ולאפוקי בתנאי שאי אפשר לו לקיימו שאינו אלא כמפליגו בדברים שאין בלבו אלא להקניטו בעלמא ומרחיקו ודוחה אותו בדברים אין בתנאי זה כלום והמעשה קיים:
גמ' **תני**. בתוספתא דקידושין פ"ג:

הרי זו מקודשת. ותנאו קיים:
לא תהא זקוקה ליבם הרי זו מקודשת ותנאו בטל. כצ"ל וכן הוא בתוספתא שמתנה על מה שכתוב בתורה הוא:
זה הכלל. בתוספתא פ"ה דגיטין היא ורישא קתני על מנת שתפריחי באויר ע"מ שאעבור הים ברגליך ה"ז אינו גט ר' יהודה בן תימא אומר כזה גט זה הכלל א"ר יהודה בן תימא כל תנאי שאי אפשר לה לעשות והתנה עמה לא נתכוין זה אלא להפליגה בין שאמר וכו':
מתקיים בכתב. וכל שאינו מתקיים בכתב איט מתקיים בפה:
כפר עותני וכו'. רישא הכי איתא התם שאני הולך מיהודה לגליל והגיע לאנטיפרס וחזר בטל תנאו שאני הולך מגליל והגיע לכפר עותני וחזר בטל תנאו וקאמר התם כפר עותני בגליל ואנטיפרס ביהודה את שבנתיים מטילין אותו לחומרא מגורשת ואינו מגורשת. שאם התנאי ה"ז גיטך ע"מ שאני הולך מיהודה לגליל ואנטיפרס ביהודה הוא וכשהגיע לשם חזר בטל התנאי שלא הלך עדיין מיהודה וכן בסיפא:
את שבנתיי. שהלך מאנטיפרס ולכפר עותני לא בא ה"ז ספק אם דוקא לגליל קאמר שיגיע לשם ולא קיים התנאי או מיהודה דוקא וכשהלך מאנטיפרס ע"מ לילך לגליל קיים תנאו ומגורשת ואינה מגורשת וכדין כל ספק בגט ופסולה מן הכהונה:
הדרן עלך השוכר את הפועלין

פרק ח

הלכה א

מתני' **השואל את הפרה ושאל בעליה עמה**. אם היו הבעלים של הפרה אצל השואל לעשות מלאכתו בין שהיו שאולים אצלו או שכורים בין באותה מלאכה של פרה בין לעשות מלאכה אחרת אם מתה פטור:
שנאמר אם בעליו עמו לא ישלם. והכי משמע אם בעל השור עמו עם השואל שהוא שאל או שכר לו לעשות מלאכתו בשעה שהשאיל לו פרתו לא ישלם:
אבל שאל את הפרה וכו'. שהיה עמו בשעת אונס ולא היה עמו בשעת שאלה חייב דלא הוי שאלה בבעלים לאיפטורי אלא אם כן היה עמו בשעת שאלה:
שנאמר בעליו אין עמו שלם ישלם. והכי אשמעינן קרא בעליו אין עמו בשעת שאלה אע"פ שהיה עמו בשעת שבירה ומיתה ישלם:
גמ' ממשמע שנאמר קראי בשואל הכי כתיבי וכי ישאל איש וגו' בעליו אין עמו שלם ישלם אם בעליו עמו לא ישלם ודריש לה לקראי הכי דלא תימא דהתורה הקפידה שיהא

עמה בשעת שאילה ובשעת שבירה או מיתה ושיהא הבעלים שאולין ג"כ באותה מלאכה דוקא כגון פרה והבעלים חורשין עמה וכן נמי שלא תטעה לומר דאי אמרינן דלא בעינן שיהו הבעלים עמה בשניהן אלא בחדא נמי סגי א"כ נימא דאפי' היו בשעת שבירה ומיתה ולא היו בשעת שאלה יפטור הלכך מפרש לה ר' אילא שלא תטעה בכך והיינו טעמא דמתני':

ממשמע שנאמר. ברישא דקרא בעליו אין עמו שלם ישלם וא"כ כבר אנו יודעין דאם בעליו עמו לא ישלם וקרא דבעליו עמו לא איצטריך:

מה ת"ל בעליו אין עמו. כלומר וכ"ת דבעליו עמו איצטריך ללמדינו שיהא ג"כ בשעת שבירה ומיתה א"כ ליכתוב האי קרא לחודיה ומה ת"ל בעליו אין עמו שלם ישלם אלא ע"כ רישא דקרא בא ללמדינו דלא מהני מידי מה שהבעלים עמו בשעת שבירה ומיתה אלא מכיון ששאל את הפרה ולא שאל בעליו עמה תו לא איכפת במה שהן עמה לבסוף ואפי' חורשין על גבה שהבעלי' עמה באותה מלאכה ומתה חייב כיון דלא היו שאולין עמה בעידן שאלה:

ממשמע שנאמר וכו'. השתא מסיים לדרשה דידיה וכלומר דלא תימא דודאי יודעין אנו עכשיו דבעידן שבירה ומיתה לא מהני מידי והיינו טעמא דסיפא אלא דאכתי מנא לך לומר דבעידנא דשאלה לחודיה מהני דילמא עד שיהא עמה בשתיהן הלכך מסיים וקאמר דהא נמי לא מצית אמרת:

דממשמע שנא' סיפיה דקרא בעליו עמו לא ישלם. א"כ כבר אנו יודעין שאם אין עמו ישלם וקרא דרישא אם אין בעליו עמו לא איצטריך וכ"ת שמעינן דלא מהני מידי מה שהבעלים עמו בעידן שבירה ומתה מכיון שלא היו בשעת שאלה דאנן תרווייהו בעינן א"כ תו מה ת"ל בעליו עמו לא ישלם ליכתוב רישא דקרא לחודי' ולישתוק:

אלא מכיון וכו'. וכלומר דע"כ ללמדינו דעידן שאלה בעינן ובהא לחודה הוא דסגי והיינו טעמא דרישא:

הלכה ב

מתני' **המשאיל אמר שאולה מתה**. אשאל אחת ושכר אחת קאי ובמה דסיים פתח:

ביום וכו'. קאי אאינך בבי:

והלה אומר איני יודע חייב. למאי דקי"ל מנה לי בידך והלה אומר איני יודע ישבע שבועת היסת שאינו יודע ופטור א"א לאוקמי המתני' כמשמעה ומוקי לה בגמרא התם כגון שיש עסק שבועה דאורייתא ביניהם ורישא משכחת לה בתרתי דא"ל שתי פרות מסרתי לך פלגא דיומא בשאלה ופלגא דיומא בשכירות אי נמי חד יומא בשאלה וחד

יומא בשכירות ומתו תרווייהו בעידן שאלה וא"ל שואל חדא אין בעידן שאלה מתה ואידך לא ידענא אי בעידן שאלה אי בעידן שכירות מתה דה"ל כחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם ודוקא מתו תרווייהו דאי בדקיימא חדא וקא"ל חדא שקלה ואידך לא ידענא הוי ליה בהא דמודה הילך וקי"ל כרב ששת דאמר הילך פטור משבועה דאורייתא וסיפא דשאל אחת ושכר אחת משכחת לה בתלת דאמר ליה שלשה פרות מסרתי לך שתים בשאלה וחדא בשכירות ומתו תרתי דבשאלה וא"ל שואל אין חדא דשאלה מתה ואידך לא ידענא אי דשאלה מתה והך דקיימא דשכירות היא ואי דשכירות מתה והך דקיימא דשאלה היא דמתוך שאינו יכול לישבע משלם:

השוכר אמר וכו' והלה אומר איני יודע פטור. וישבע השוכר שכדבריו כן הוא:

זה אומר שאולה וכו'. הא נמי לא אפשר לאוקמה כמשמעה דהא קי"ל טענו חטין והודה לו בשעורים פטור אף מדמי שעורי' וה"נ מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ומה מקום לשבועה זו והלכך מוקי לה התם דשבועה זו ע"י גלגול היא דא"ל אשתבע לי שבועת שומרים שאתה חייב לישבע שמתה כדרכה ומגו דמשתבע על השכורה שמתה כדרכה מגלגל עליו לישבע שהשכורה היא שמתה:

יחלוקו. מתני' דתני יחלוקו מוקי לה התם כסומכוס דאמר ממון המוטל בספק חולקין אבל לא קי"ל הכי אלא כחכמים דס"ל המוציא מחבירו עליו הראיה ואם לא היתה שם ראיה ישבע השומר שאינו יודע ופטור:

גמ' **לילה שבנתיים מהו**. שאלה היום ושכרה למחר ומתה בלילה שבנתיים מה דינו וכלומר דמיבעיא ליה מי אמרינן דמיד שכלתו שאלתו תו לא הוי ליה שואל עלה ואע"פ שעדיין היא בביתו ולא החזירה לבעלים או דילמא דלא אתחיל השכירות עד שיחזירנו לבעלים אחר יום השאלה והדר למישקלה ליום השכירות ואי לא אהדרה ומתה בלילה עדיין כשואל הוי ומיחייב באונסין:

אית אמרין. וקאמר הש"ס דפליגי בה בהאי דינא דאית אמרין דרך הפרות ללון על בעליהן כלומר שצריך השואל להחזירה להבעלים מיד אחר שנשתמש בה ביום שאלתו ודרך הוא שיוחזרו אצל בעליהן ללון שם וזו על ידי ששכרה ליום המחרת אצלו לא החזירה ולא לנה בבית הבעלים עדיין כשאולה היא אצלו ואם מתה בלילה חייב:

ואית אמרין אין דרך וכו'. כלומר שאין החיוב מוטל על השואל להחזירה לבית הבעלים ללון שם ואפי' עדיין היא בביתו מיד אחר יום השאלה אמרינן דכלתה שאלתה וזו כשכורה אצלו ואם מתה בלילה פטור:

הלכה ג

מתני' **ביד בנו**. המשאיל שלחה לשואל ביד בנו ועבדו ושלוחו של משאיל:

או ביד בנו וביד עבדו או ביד שלוחו של שואל ומתה. בדרך פטור והאי שלוחו של שואל פליגי בה אמוראי בהגוזל קמא התם ולרב חסדא דס"ל שליח שעשאו בעדים הוי שליח מוקי לה להשליח דשואל דמתני' בשכירו ולקיטו שדר בביתו ולא עשאו שליח בעדים דאי איכא עדים דשוויה שליח חייב השואל באונסים משמסרה זה לו:

שלחה לי וכו' או ביד עבדך. האי עבדך בעבד עברי קאמר דאלו עבד כנעני יד עבד כיד רבו והוי כאלו לא יצאה מרשות משאיל וכאלו המשאיל עצמו הוליכה לו ואם נאנסה בדרך פטור השואל:

וכן בשעה שמחזירה. אם שלח השואל ביד בנו ועבדו ושלוחו שלו או של המשאיל לא יצאת מרשותו של שואל עד שתבא ליד המשאיל ואם נאנסה בדרך חייב ואם אמר לו המשאיל שלחה לי או שאמר השואל הריני משלחה וכו' וא"ל המשאיל שלח ושלחה ונאנסה בדרך פטור ומתני' דוקא כשמחזירה בתוך ימי שאילתה אבל אם החזירה לאחר ימי שאילתו אין לו דין שואל אלא דין שומר שכר יש לו וכדמסקינן בפ' האומנין ואם שלחה לו ביד בנו ביד עבדו ושלוחו בין שלו בין של משאיל ונאנסה בדרך פטור:

גמ' **והשאיל לי בהן ה' ימים ראשונים**. שתהיה שאול בעצמך לי ג"כ לעשות עמי בחמשה הימים הראשונים מעשרה ימים ההם:

משעבוד הראשונים מתה. כלומר אע"פ שלא היה שאול לו כ"א בימים הראשונים ולא בימים האחרונים בשעת מיתתה אפ"ה שאלה בבעלים הואי ופטור דהכל הולך אחר שעבוד הראשונים ובשעת שאלת ימים הראשונים היה משועבד להיות שאול במלאכתו עמה והלכך כל הימים כשאלה בבעלים הן:

השאילני פרתך לאחר עשרה ימים. אריש דהשאל לי הן קאי וכלומר אבל אם היה הוא שאול לו באי זה ימים ולא היתה פרתו שאולה עמו אלא א"ל אחר עשרה ימים השאילני פרתך:

אמר ליה סבה. והשיב לו הזקינה פרתי ואינה מוצלחת למלאכה כל כך:

מן כבר מתה כלומר שהיא חלושה הרבה וכמו כבר כמתה היא ואע"פ כן השאילה לו אח"כ ומתה בזה אמרינן דלא הוי כשאלה בבעלים אלא משעבוד הימים האחרונים מתה וכלומר שהרי באלו הימים האחרונים ששאל לו הפרה לא היו הבעלים שאולין עמה וקמ"ל דאע"ג דבימים הראשונים שהיה הוא בעצמו שאל לו הזכיר לו משאלת הפרה

ואמר לו שרוצה הוא שישאיל לו פרתו לאחר עשרה ימים אפ"ה לאו שאלה בבעלים הוי אלא כשאלה אחרת היא:

השאילני פרתך ואני נשאל לך. למלאכתך באותו היום:

השאילני פרתך וכו'. כלו' כל אלו שאלה בבעלים הן:

תמחוייך. לאכול בו ובא אתה ואכול עמי:

שאלה מן הבייר. החופר בורות של הבעלים או מן הסנטר נאמן ביתו וכן האיקנומיס פקיד בביתו וממונה על הכל והיו עמו במלאכתו ומתה כולן כמי שהבעלי' עמו שהן עומדין תחת הבעלים:

הלכה ד

מתני' **המחליף פרה בחמור**. להכי נקט חליפין בפרה ומכירה בשפחה משום דפרה אינה נקנית בכסף אלא במשיכה וכיון דמשך מידע ידע אי ילדה כבר או לא ילדה מש"ה תני בחליפין דדינו כיון שמשך בעל הפרה בחמור זכה בעל החמור בפרה בכל מקום שהיא ולפיכך נולד הספק ביניהם אבל שפחה כיון דעבד כנעני נקנה בכסף וכשנתן הכסף נקנית לו השפחה בכל מקום שהיא ואין ידוע אם עד שלא ילדה נתן הכסף והעובר שלו או לאחר שילדה והולד של בעלים:

יחלוקו. מפרש בגמ':

היה לו שני עבדים וכו'. ישבע המוכר שהקטן מכר התם פריך עלה אמאי ישבע מה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו ועוד הילך הוא ועוד אין נשבעין על העבדים ומסיק בפירושא דמתני' כשטענו עבד בכסותו ושדה בעומרים ובדלייפי ומשתבע אכסות ועמרים דמודה מקצת הטענה הוא ומיגו דמשתבע אכסות מישתבע נמי אעבד בגלגול כדרך נכסים שאין להן אחריות זוקקין לנכסיס שיש להם אחריות לישבע עליהן:

נמ' זו להוציא מידי סומכוס. אסיפא קאי זה אומר גדול וזה אומר קטן ישבע המוכר שהקטן מכר וקאמר ר' יוחנן דזו להוציא מידי סומכוס היא וכלומר דקשיא ליה לר' יוחנן בפירושא דמתני' דהא רישא דקתני יחלוקו כסומכוס אתיא דאמר כל הספיקות שנסתפק לנו הדין עם מי יחלוקו וא"כ אמאי קאמר בסיפא ישבע הא נמי ממון המוטל בספק הוא דהרי ספק הוא להב"ד מי הוא הטוען באמת ולסומכוס יחלוקו מיבעי ליה:

אמר ר' אילא. דסיפא לא קשיא דתיפתר בשטוענין ברי זה אומר ברי לי שהגדול לקחתי וזה אומר ברי לי שלא מכרתי אלא הקטן ובכי הא מודה סומכוס דעל הלוקח להביא ראיה או ישבע המוכר שהקטן מכר:

אם בשזה אומר וכו'. כלומר דר' יוסי מתמה עליה לדברי ר' אילא דלדידיה דמפרש לרישא בשמא ושמא זה אומר שמא עד שלא מכרתי וזה אומר משלקחתי ובהא הוא דאמר סומכוס יחלוקו אבל בסיפא זה אומר גדול וכו' מפרש לה כפשטה דבברי וברי מיירי וכי על זה הוה אמר ר' יוחנן להוציא מדברי סומכוס דהא לא מספקא לן כלל בדברי סומכוס דלא אמר אלא בשמא ושמא אבל בברי וברי לא אמר ולא הוה ליה לר' יוחנן לאקשויי מידי אלא ודאי דלא ניחא ליה לר' יוחנן לפרש רישא בשמא וסיפא בברי והלכך מתמה ר' יוחנן דסיפא משמע להוציא מדברי סומכוס ורישא לא אתייא אלא כסומכוס:

הלכה ה

מתני' **המוכר זיתיו לעצים**. שיקוץ אותם לשריפה והשהא אותם בקרקע ועשו זיתים רעים שאין בסאה שלהם רביעית שמן:

הרי הן לבעל הזיתים. דבפחות מרביעית לא קפדי אינשי ורביעית שאמרו חוץ מההוצאה שהוא מוציא במסיקתן ובעצירתן ומתני' בסתם אבל אמר לו לקוץ מיד אפילו בפחות מרביעית הרי הן לבעל הקרקע ואם אמר לקוץ כל זמן שירצה אפילו עשו יותר מרביעית הרי הן לבעל הזיתים:

עשו רביעית לסאה. חוץ מן ההוצאה:

יחלוקו. לפי שההנאה לשניהם ביחד:

שטף הנהר את זיתיו. ומוקי לה בגמ' כגון ששטפן הנהר בגושיהן דהיינו עם הקרקע שסביבותיהן שהן יכולין לחיות על ידה ופטורין הן מערלה ובשלש שנים הראשונים הוא דיחלוקו דאע"ג דקרקע של זה מגדלן מ"מ אי לאו גושיהן לא הוו מצי למיכל מינייהו משום ערלה אבל לאחר ג' שנים הכל לבעל הקרקע דאמר ליה אי אנא נטעי מי לא הוה אכילנא לאחר שלש:

גמ' **ר' יוחנן בעי**. הא דקתני שטף נהר זיתיו וכו' יחלוקו ואם הרטיבו מחמת קרקע של זה מה הן דינם ומאי קאמרת בהא וכלומר דאמאי קתני יחלוקו סתם הא בעל הקרקע מצי למימ' אי אנא נטעי מי לא אכילנא וכדמפרש ר' יוסי בן חנינה דברי ר' יוחנן לקמיה:

כששטפן בגושיהן. ואהנו גושיהן של בעל הזיתים:

שני ערלה ביניהן. כלומר דלא תימא לפרש דברי ר' יוחנן דאיהו לא מוקי לה בששטפן בגושיהן הא ודאי ליתא דאי ליכא גושיהן א"כ מאי אית ליה לבעל הזיתים דלימא ליה זיתי גדלו (לימא) ליה עקור אילנך וזיל ועוד דהא בתוך ג' מי מצי אכיל מינייהו אלא ודאי ר' יוחנן נמי מוקי לה בששטפן בגושיהן ושני ערלה איכא בינייהו דר' יוחנן ס"ל דאפי' כשנעקרו בגושיהן אין לבעל הזיתים חלק בהן אלא בתוך שני ערלה דאי לאו גושיהן לא

הוי מצי למיכל אבל לאחר שני ערלה לא אהני ליה ולא מידי והיינו דמדייק ר' יוחנן הרטיבו מחמת הקרקע מפני מה הן כדין דחלוקה ומפרש להמתני' דבאמת דוקא בתוך שני ערלה הוא דיחלוקו אבל לאחר מכאן הכל לבעל הקרקע ורב הונא לא ס"ל הכי אלא מכיון שנעקרו בגושיהן מצי למימר זיתי גדלו ולאחר שלש יחלוקו:

הלכה ו

מתני' **המשכיר בית לחבירו**. סתם ולא קבע לו זמן קבוע:

בימות הגשמים אינו יכול להוציאו מן החג ועד הפסח ובימות החמה שלשים יום. כלו' הדין הוא שאינו יכול להוציאו קודם הפסח ואם בא להוציאו קודם הפסח צריך שיודיענו שלשי' יום בימות החמה והיינו ט"ו באלול שהוא שלשים יום קודם החג דבימות החמה שכיחי בתים למיגר והוא הדין דבימות החמה גופייהו אם ירצה להוציאו צריך להודיעו שלשים יום מקודם ודיו בכך כיון דבימות החמה קאי הא שכיחי ליה בתי:

ובכרכין. שהכל נמשכין שם לגור והבתים אינם מצוין כ"כ צריך להודיעו י"ב חדש קודם יציאתו בין בימות החמה בין בימות הגשמים וכן בחניות בין בעיירות בין בכרכין וכשם שהמשכיר חייב להודיעו כך השוכר חייב להודיעו מקודם ל' יום בעיירות או מקודם י"ב חדש בכרכין כדי שיבקש שכן ולא ישאר ביתו פנוי ואם לא הודיעו אינו יכול לצאת אלא יתן השכר:

של נחתומין ושל צבעים. שהקיפן מרובה לזמן ארוך:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ח:

לא שידור. לא על זמן הדיר' קאמר אלא שצריך להודיעו קודם שיוציאנו:

בית הבד. אינו יכול להוציאו כל שעת עשייה בבית הבד:

בעפר שחור. שמלאכתן וטיפולן מרובה:

בעפר לבן. לא היו בימיהם מלאכה מרובה כל כך:

גורנו. כליו וצרכיו ומסתלק:

הלכה ז

מתני' **ובנגר**. שנועלין בו את הדלת ותוחבין אותו בחור האסקופא:

הזבל של בעל הבית. וכגון שנעשה זבל מתורי דאתי מעלמא שאע"פ שהחצר מושכרת להשוכר לא קנה דבר שבא ממקום אחר והרי הוא של המשכיר ומתורי דשוכר הזבל של בעל השוכר:

היוצא מן התנור. אפר ונעשה זבל:

גמ' **מזוזה מעשה ידי אומן**. והרי הוא על המשכיר:

הלכה ח

מתני' **נתעברה לשוכר**. ולא ירבה לו שכר חדש שהעבור בכלל שנה:

מעשה בציפורין. התם פריך מעשה לסתור דהא רישא קתני או כולה דשוכר או כולה דמשכיר ומייתי מעשה דיחלוקו ומשני חסורי מחסרא והכי קתני ואם אמר לו ביי"ב זהובים לשנה מזהוב לחדש יחלוקו דמספקא לן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון ומעשה נמי וכו' ואין הלכה כרשב"ג ור' יוסי אלא כיון דקרקע בחזקת עומדת הלך אחר פחות שבלשונות בין שהיה לשון ראשון הפחות ובין לשון אחרון לעולם כלו למשכיר:

גמ' והיכי הא דקתני יחלוקו היכי דמי הוא:

אם כשבא עליו בסוף החדש. שכבר דר בו בזה החדש שחולקין עליו ובא המשכיר לתבוע שכרו:

גבייא ליה כולה. כלומר של השוכר הוא וכמאן דגבייה כולו הוא דמי ואין מוציאין ממנו מספק:

אמר ליה פוק לך. אם עדיין בתחלת החדש הוא יכול הוא להוציאו מביתו דבחזקתו קיימת עד דיהיב ליה שכר כל החדש:

כיני מתניתא. כן אנחנו צריכין לאוקמי מעשה דמתני' דקאמרי יחלוקו בבא בעליו באמצע החדש וחצי החדש שדר בו אין מוציאין ממנו מספק והחצי האחרון ישלם לו:

דינא דגר. דאגר כלומר הדין לעולם הוא עם המשכיר וכדמפרש ר' אילא דבריו:

לית פשטא על דא שיטת בן ננס. אין אנחנו פושטים דברי רב אלא כשיטת בן ננס וכלומר דודאי טעמו דכבן ננס ס"ל דאמר לקמן פ' בית כור במתני' מדה בחבל וכו' דלעולם אמרי' ביטל לשון אחרון את הראשון וכן נמי טעמי' דרב דתפוס לשון אחרון ולפיכך הדין עם המשכיר:

הלכה ט

מתני' **חייב להעמיד לו בית**. לימי שכירותו:

היה קטן וכו'. שיכול לומר לו אי אפשי אלאכמדת הבית הראשון ודוקא שהראה לו מתחלה הבית וא"ל בית כזה אני משכיר לך אבל אם א"ל בית זה ונפל אינו חייב לבנותו א"ל בית סתם יעמיד לו אחר שהוא קרוי בית בין גדול ובין קטן:

גמ' **במעמידו על גביו**. בשהעמידו להשוכר לפני הבית והראהו לו בשעת שכירותו איירי ולפיכך כשנפל אינו רשאי לשנותו לא מקטן לגדול ולא מגדול לקטן:

בית כזה. אם אמר לו כזה שוב אין רשאי לשנותו:

אלא. לשון בעיא הוא ובהרבה מקומות נשתמשו בלשון אלא ללשון בעיא בהאי תלמודא וכלומר אלא דא מילתא צריכין אנו למילף:
וביקש למוכרו. המשכיר בתוך זמנו מי מעכב עליו השוכר:
לא על דעת. וכי עלתה על דעת שזה ימות ברעב ואם הוכרח זה למכרו למזונות לא בשביל השוכר הזה ימות הוא ברעב:
מכל מקום קנוי לו. כלומר דסברי על תנאי זה הוא דיכול למכור הוא וקנוי הוא להלוקח אלא דהוא אמר ליה המשכיר להלוקח שיבקיה דשרי צריך אתה להניחו להשוכר לשכון בבית הזה:
עד ימלא אנקלווסים דידי'. אנקלווסים העת והמונה עד שימלא זמן שכירות שלו ואם אין הקונה הזה מתרצה בכך אינו יכול למכרו:
אתא עובדא. כהאי קמי ר' ניסי ולא קביל דברי ר' זירא ור' אילא דאע"ג שלא היה לוקח מתרצה להניחו בבית צוה למכרו:
מה פליג. שואל הש"ס אם ר' ניסי פליג עלייהו:
אמרי ביתיה וכו'. כלומר המעשה שהיה כך היה דביתו של זה היה ממושכן אצל עכו"ם אחד ואם לא היה מוכרו כדי לפדותו מידו היה הבית נחלט להעכו"ם ולפיכך הורה כר' אימי להוראת שעה אבל לדינא מודה הוא לר' זירא ור' אילא. וסוגיא זו כתובה גם כן בפ' מקום שנהגו ונשנית בענין אחר:
הדרן עלך השואל

פרק ט

הלכה א

מתני' **המקבל שדה מחבירו**. באריסות למחצה ולשליש ולרביע או בחכירות בכך וכך כורים לשנה:
מקום שנהגו לקצור יקצור. ולא יעקור ושניהן מעכבין זה על זה:
לעדור. לעקור:
לחרוש אחריו. אחר הקצירה ואחר העקירה חורשין כדי להפך שרשים של עשבים רעים שבשדה:
כשם שחולקין בתבואה. הך סיפא בקבלנות היא דאלו בחכרנות לא שייכא חלוקה:
בזמורות. הקוצצים מן הגפנים:
ובקנים. המעמידים את הגפנים. ושניהם מספקין את הקנים. מה טעם קאמר מה טעם חולקין בקנים לפי ששניהן מספקין את הקנים החדשים בכל שנה:

גמ' **מקום שנהגו לקצור ותלש**. טעמא דמתני' מפרש שאינו רשאי לשנות ממה שנהגו ואפילו מטרחא מועטת ליתירתא כמו מקצירה לתלישה:

אמר ליה את בעיתה. יכול הוא לומר לו איננו רוצה שתתלוש מפני שאתה עושה להשדה חריבה ואני רוצה שישארו בה מן הקשין שתזבל השדה ותהיה טובה לזריעה. בעיתה מלשון ואשיתהו בתה. ישעיה ה':

לתלוש וקצר. אם נהגו לתלוש והוא קצר שישארו הקשין לזבל:

אמרין ליה פוק דריתה. צא עם הדיר והזבל שאתה גורם להיות בשדה ואני רוצה שתהא שדה שלי נקייה שאינה צריכה לזבל:

תני. בתוספתא פ"ט:

ה"ז קוצר וכו'. כלומר אלו המלאכות הם על המקבל:

החופר. סביבות השדה:

והכייל. לשון מודד. כיילא ליה בקבא רבה. שהוא ממונה על מדידת הקרקעות לכל א' וא' כפי גבולו:

והאיקונימוס. לשון לע"ז הוא המפקיד הממונה על צרכי העיר אלו כלן נוטלין שכרן שהוקבע להן מכל שדה ושדה כך וכך מן האמצע שהמקבל צריך ליתן לפי חלקו:

הבייר. החופר בורות העיר ושכרו מכל בית ובית וכן הבלן וספר העיר:

בזמן שבאין מכח האריס. שבאין לתבוע חוב האריס שעליו נוטלין מחלקו וכלומר שזה אין להם שייכות ליטול שכרן מן השדות אלא כל א' וא' משלם כפי המוטל עליו והכל כמנהג המדינ':

מתני' **המקבל שדה מחבירו**. בין בקבלנות ובין בחכירות:

הלכה ב

בית השלחין. לשון משלהי שאין די לה במי הגשמים וצריכה להשקותה:

או בית האילן. ובשביל האילן היא חביבה על האריס שנוטל חלק בפירות בלא טורח:

יבש. המעיין של בית השלחין ולא פסק הנהר הגדול ואפשר להביא ממנו בדלי:

ונקצץ. או שנקצץ האילן של בית האילן:

אינו מנכה לו מן חכירו. אם קבלו בחכירות כך וכך כורים לשנה או בקבלנות למחצה לשליש ולרביע אין בעה"ב מפסיד מחלקו דמעיקרא לא גלי דעתיה דמשום המעיין או האילן טפי ליה לפי תנאו:

השכר לי בית השלחין זו. גלי דעתיה דבשביל שהוא בית השלחין או בית האילן טפי ליה בתנאיה:

גמ' **בשיבש כל המעיין**. הוא דחילקו בסיפא דמתני':

ברם. אבל אם היה עמוק שתי קומות ואם אתה מעמיקו יותר עד שלשה קומות עמוק יכולין להשקות ממנו:

יכלין מימר ליה. להחוכר לעי ביה והוא סגיי לך והטרח בו ותעמיקו ביותר עד שיהא די כדי להשקות ממנו ואפי' אמר לו חכור לי זה אינו מנכה לו מחכירו:

בשנקצץ כל האילן. כל האילנות שבו:

אבל אם נשתייר. בבית אילן זו אילנות שיש בהן ממטע עשרה לבית סאה אפי' אמר לו חכור לי בית אילן זו אינו מנכה לו מחכורו מפני שיכול לומר לו עכשיו היא יותר טובה ומשובחת שבתחלה הוו דחשין מעורבבין ודוחקין זה בזה ולא היו יכולין לעשות פירות הרבה אבל כמות שהן עכשיו הן דלילין ומרווחין א' מחבירו ועושין פירות מריבין ביותר:

הלכה ג

מתני' **המקבל שדה מחבירו**. למחצה ולשליש ולרביע דאי בחכירות לא שייכא שמין דחכירתו הוא יתן:

אם משזכה בה הובירה. שלא חרש ולא זרעה:

אם אוביר. אעשנה בורה:

ולא אעביד. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה:

אשלם במיטבא. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי:

מתני' **המקבל שדה מחבירו**. הא ליתא אלא בחכירותא דאי בקבלנותא פשיטא מי מצי מימר ליה מאי איכפת לך:

מתני' **המקבל שדה מחבירו**. הא ליתא אלא בחכירות' דאי בקבלנותא מאי מנכה איכא מה שימצאו יחלוקו:

גמ' **הדא אמרה**. לאו על האי מתני' קאי אלא איידי דשנויה האי סוגיא בפ' איזהו נשך על התוספתא הנותן מעות לחבירו ליקח בהן פירות למחצית שכר ולא לקח אין לו עליו אלא תרעומות ועלה אמר ר' יצחק התם הדא אמרה וכו' דאין זה אלא כמבטל כיסו וריוח של חבירו ואגב דנקט שדה דזהו הנלמד ממתני' דהכא נקט לה לכולא מילתא:

המבטל שדה חבירו. כדינא דמתני' שהובירה חייב לשפות לו לפייסו ולשלם כפי השומא הראויה שכך כותב לו אם אוביר וכו':

המבטל ספינתו וחנותו. שהבטיחו להתעסק ולהטפל בהן ולא עשה מהו אם לשדה דמיא דמצוי בהן הריוח או כמבטל כיסו כגוונא דין הנזכר דמיא דמי יימר דהוי משתכר ביה שהן קרובין ג"כ להפסד ולא איפשיטא:

הלכה ד

ולא רצה לנכש. לנקות התבואה מעשבים רעים שמתישין כח הקרקע ומעכבין את התבואה מלעלות:

מה איכפת לך. אם יחסר חלקי הואיל ואני נותן לך חכורך שפסקתי עמך:

ומעלה לפני עשבים. ואפי' אומר לו באחרונה אני חורש אותה אין שומעין לו משום דאומר לו נהי דעקרת שרשי העשבים סוף סוף אם תניח עכשיו העשבים עד שיזריעו יפלו הזרעים לארץ ויצמחו לשנה הבאה ולאלו לא תועיל החרישה:

המקבל שדה מחבירו. הא ליתא אלא בקבלנותא דאי בחכירותה מה לו לבעל השדה אם יחדל מלהטפל בה סוף סוף חכירו הוא נותן לו:

ולא עשת. תבואה אלא מעט ובא לו האריס למנוע מלהתעסק בה עוד שאין בה כדי טרחו:

אם יש בה. מתבואתה כדי להעמיד כרי וכדמפרש בגמרא:

מה קיצבה כרי. מה קצבה יש אם קצבתם לו שיעור כרי לחיוב טיפול שדה גדולה וכן לשדה קטנה אין זו קצבה:

אלא אם יש בה כדי ניפלה. כדי שיעור הזרע ממה שזרע בה חייב להיטפל בה ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **ובלבד כדי שיעמיד הרחת**. שזורין בה התבואה אם יש כל כך תבואה שאם תוחבין בתוכה הרחת עומדת זהו כרי:

והוא שיהא בית מכנס שלה מלמעלה. העץ שהרחת נכנס ודבוק בו יהא לבדו מלמעלה וכלומר שצריך שתהא הרחת מכוסה בתבואה כולה עם הצדדין שלה:

חוץ מיציאותיו של זה. של הבעה"ב או של האריס הוא שצריך שיהא הכרי מלבד זה:

של זה ושל זה. כלומר חוץ מן ההוצאה של שניהן הוא שצריך שיהיה כדי כרי:

כדי ניפלה. דקאמר ר' יהודה כדי הזרע שנפל בה וע"ש שזורעין במפולת יד קאמר כדי ניפלה:

הלכה ה

אם מכת מדינה היא. שאכל החגב או נשתדפו רוב שדות של אותה העיר:

מנכה לו מחכירו. לפי ההפסד שאירעו:

אינו מנכה לו מחכירו. ואפי' נשתדפו כל השדות של בעל הקרקע יכול הוא לומר מזלך הוא שגרם הואיל ולא נשתדפו רוב שארי השדות של אותה העיר:

בין כך ובין כך. אפילו מכת מדינה היא אינו מנכה לו שעל המעות לא נגזרה גזירה ואין הלכה כר' יהודה:

גמ' **כל אותה הרוח**. כל השדות הסובבות אותה מכל הרוחות נשתדפו זו היא מכת מדינה:

והוא שזורעה. ואכלה חגב או נשדפה מנכה לו אם מכת מדינה היא אבל לא זרעה כלל יכול הוא לומר לו אלו היית זורעה אפשר שהיתה עושת פירות הרבה וכדמפרש ואזיל:

הגע עצמך שהיו שדות אחרות. כלומר הרי אנו רואין שדות אחרו' שנשתדפו רובן ומאי אהני ליה אלו היה זורעה:

ולא יכיל. ומשני וכי לא יכול לומר לו קודשא בריך הוא מגלגל עם רשיעייא מאריך אף עמהם ואפשר דהוה מתרחיש ניסא לדידי דלא לישתדיף:

היו שם שדות אחרות ולקו. כלומר שדות אחרות של החוכר ושהיו שם משמע הכי לפי שדרך לחכור שדה אצל שדותיו של עצמו ולקו ונשתדפו גם שדותיו:

יכיל מימר ליה. המחכיר עד כא הוינא חייב בה עד כאן היית יכול לומר שמזלי גרם ונשתדפו שדותי בתוך רוב השדות העיר:

מיכא ולהלן. כלומר השתא לית אנא חייב בה שבודאי מזלך הוא שגרם זה שהרי לא נשתייר לך כלום משדות שלך ואינו מנכה לו מחכירו:

הלכה ו

מתני' **המקבל שדה מחבירו**. בחכירות דאי בקבלנות פשיטא כל אחד זוכה ומחייב בחלקו:

לקח. שהיו חטיה שדופו' נותן לו עשרה כור חטים שפסק עמו מתוכה מחטים שדופות הללו ומשום הסיפא נקט לה:

היו חטיה יפות לא יאמר לו. אני פסקתי עמך עשרה כור חטים סתם והריני לוקח מן השוק ונותן לך אלא נותן לו חטים היפות מתוכה:

גמ' **תני**. בתוספתא דמסכת דמאי פ"ו. והגי' דהכא חסרה ונשתבשה בספרי הדפוס וה"ג התם המקבל שדה מישראל תורם ונותן לו ר' מאיר אומר מעשר ונותן לו ר' יהודה אומר אם נתן לו מאותה השדה ומאותו המין תורם ונותן לו משדה אחרת וממין אחר מעשר ונותן לו וחכ"א אם מאותו שדה נתן לו בין מאותו המין בין ממין אחר תורם ונותן לו אם משדה אחרת נתן לו בין מאותו המין בין ממין אחר מעשר ונותן לו ע"כ. ובמקבל בחכירות איירי דאלו בקבלנות הא תנן התם דחולק ונותן לפניו וא"צ לא לתרום ולא לעשר ובחוכר הוא דפליגי ת"ק סבר דחיוב התרומה הוא על המקבל ואחר שיתרום נותן לו כפי תנאו ובעל השדה מעשר שארי המעשרות ור"מ סבר אף מעשר ונותן לו ור' יהודה סבר דוקא אם נתן לו מאותה השדה ומאותו המין הוא דאינו חל חיוב המעשרות

על המקבל אבל אם נתן לו משדה אחרת אפי' מאותו המין או שנתן לו ממין אחר ואפי' מאותה שדה כגון שזרע בהשדה מין אחר צריך לעשר כל המעשרות ואח"כ נותן לו חלקו של בעל השדה מן המעושר וטעמא דאי לאו הכי הוי כפורע חובו בטבל והוי כמוכרו אבל אם נותן לו מאותו השדה ומאותו המין לא הוי כפורע חובו וחכמים סברי דהכל הולך אחר אותה השדה לענין חיוב המעשר אבל לענין תרומה לד"ה על המקבל לפי שאי אפשר לגורן שתיעקר אא"כ נתרמה. ואיידי דתני במתני' דהכא דנותן לו מאותה השדה ומאותו המין מייתי הש"ס להאי תוספתא דפליגי בענין חיוב המעשרות בהאי דינא:

הלכה ז

מתני' **המקבל שדה מחבירו**. הא ליתא אלא בחכירות דאי בקבלנות אמרינן תכחוש ארעא ולא ליכחוש מרה והרי הוא נהנה בשינוי של זה:

לא יזרענה חטין. שהחטים מכחישות את הקרקע יותר מן השעורין:

קטנית לא יזרענה תבואה. שבקרקע שלהן התבואה מכחשת אותה יותר מן הקטנית:

גמ' **ניחא**. על רשב"ג פריך דאמאי אוסר בשתיהן ניחא שעורין לא יזרענה חטים דאיכא טעמא שמכחישות את הקרקע חטין לא יזרענה שעורין בתמיה ומשני ואתייא כר' לא או כד"ה וכו'. הך מילתא דר' לא ובר פלוגתיה נשנית בפ"ו דדמאי וצריכין אנו לבאר הסוגיא דהתם במקצתה כדי להבין הסוגיא שלפנינו דהתם תנן במתני' ריש הפ' המקבל שדה מן הישראל ומן העכו"ם ומן הכותי יחלק לפניהם החוכר שדה מישראל תורם ונותן לו א"ר יהודה אימתי בזמן שנתן לו מאותה השדה ומאותו המין אבל אם נותן לו משדה אחרת או ממין אחר מעשר ונותן לו. החוכר שדה מן העכו"ם מעשר ונותן לו. ומדייק הש"ס התם בסוף הלכה א' על דברי ר' יהודה דלפרש דברי ת"ק קאי. הא מאותו המין שלא מאותה השדה מאותה השדה שלא מאותו המין מעשר ונותן לו תני ר' חייא מאותה השדה בין מאותו המין בין ממין אחר תורם ונותן לו שדה אחרת בין מאותו המין בין ממין אחר מעשר ונותן לו מתניתא כרשב"ג מה דתני ר' חייא כחכמים ופליגא אתינן מתני מתניתין במקום פלוני לא נהגו לעשות שעוריים כפליים בחטין מה דתני ר' חייא במקום שנהגו לעשות שעורים כפליים בחטים. וזה פירושא דלישנא קמא ס"ל דמתני' ור' חייא בתוספתא והוא כחכמי' שהבאתי בהלכה דלעיל פליגו בפלוגתא דרשב"ג וחכמים דהכא דתנא דמתני' ס"ל כרשב"ג דעל המין קפדינן וכדאמר הכא אפי' לזרעה חטים לא יזרענה שעורים והלכך ס"ל להאי תנא דהתם דאם נותן לו ממין אחר ממה שקיבל עליו לזרוע בהשדה צריך שיעשר ונותן לו דאדעתא דהכי לא הורידו בעל השדה ואם היה נותן לו מאותה השדה ומזה המין שקיבל עליו היה מתרצה בעל השדה

שיתן לו זה בלתי מעושר והוא יהיה מפריש המעשר מחלקו ואדעתא דהכי הורידו מה דתני ר' חייא דהכל הולך אחר אותה השדה וליכא קפידא במין כחכמים דהכא דלפעמים מתרצה בעל השדה כשזה זורעה מין אחר כגון א"ל לזרעה חטים והוא זרעה שעורים דלא איכפת ליה לבעל השדה ואדרבה נהנה בזה שאינם מכחישין את הקרקע. ופליגא בהכי כדאמרן:

אית אנן מתני'. איכא דתני להו דלא היא דלא פליגי אלא מתני' מיירי במקום פלוני והיה ידוע להם שלא נהגו לעשות שעורים כפליים כחטין והלכך איכא קפיד' במין דבעל השדה אומר לו לא היה לך לשנות מהמין אשר קבלת עליך ומה איכפת לי בהכחשת קרקע ועכשיו אני מפסיד בחלקי מהחטין והלכך מעשר ונותן לו ומה דתני ר' חייא מיירי במקום שנהגו לעשות שעורים כפליים כחטים דמכיון שהקרקע אינה מכחשת ומשובחת היא ועושה שעורים כפליים נמצא זה לא הפסיד כלום והלכך לא קפיד אלא שיתן לו מאותה השדה ואפי' הוא נותן לו שעורים שזרע' כיון דנותן לו כפליים כחטין הוי כאלו היה נותן לו חטים ומשום הכי ס"ל לחכמים שאין צריך לעשר. וגרסי' שם עוד בריש הלכה א' החוכר שדה מן העכו"ם מעשר ונותן לו ופריך הש"ס הכא את אמר תורם ונותן לו לעיל במתני' בדין דחוכר והכא את אמר מעשר ונותן לו חברייא בשם ר' יוחנן קנסו חכמים בחוכר מן העכו"ם ולא קנסו בחוכר מישראל ר' לא בשם ר' יוחנן תפשה מדת הדין בחוכר מן העכו"ם ולא תפסה בחוכר מישראל כלומר לדברי חברייא לאו מדינא קאמר דחוכר מן העכו"ם צריך לעשר אלא מתורת קנס כדי שלא יחכור מן העכו"ם ומהנה לו ומפני כך תשאר בורה ועל כרחו ימכרנה לישראל אבל מדינה אין על החוכר לעשר כ"א במקום דאיכא קפידא שנותן לו ממין אחר בהא הוא דאמרו במתני' דלעיל שצריך לעשר. ור' אילא סובר דמן הדין הוא שעל החוכר לעשר ומתני' דהכא מדינא אמרה ובמתני' דלעיל דבחוכר מישראל הוא לא רצו חכמים לפסוק ולתפוס בו מדת הדין אלא מכיון שנותן לו מאותה השדה ומאותו המין אמרו חכמי' שאין צריך לעשר ע"כ מהסוגיא דהתם עם ביאורה והשתא קאמר הכא דאתייא כר' לא דשיטתו כלי' קמא במתני' דריש הפרק דהתם דהא איהו קאמר דמן הדין על החוכר לעשר ולא אמרו במתני' דלעיל דהתם בחוכר מישראל שא"צ לעשר ומפני שלא תפסו בו מדת הדין כ"א דוקא בנותן לו מאותו המין ג"כ אבל אם שינה מחטים לשעורים ואפי' במקום דעבדי שעורים כפליים כחטים לאו כלום הוא דכל היכא דאיכא שינוי אוקמוהו רבנן אדינא והיינו דקאמר ואתייא כר' לא דלדידיה לק"מ הא דרשב"ג אוסר בקיבל לזרוע חטין שלא יזרענה שעורים משום דלעולם אסור לו לשנות דעתו של בעל השדה ומהאי טעמא נמי

אוקמוהו אדינא לענין מעשר ושמעינן נמי מינה לדידיה ע"כ דמתני' דהתם כרשב"ג דהכא מיתוקמא וכלי' קמא דמפרשי דלרשב"ג לעולם שנוי הוי ממין למין ותני ר' חייא כחכמים דהכא ופליגי:

או כדברי הכל. כלומר או דאמרינן כשיטת חברייא דהתם דאינהו ס"ל דלעולם החוכר א"צ לעשר מדינו ובחוכר מהעכו"ם טעמא משום קנסא הוא ובחוכר מישראל לא קנסו בו והשתא לדידהו הא דאמרינן דחוכר מישראל צריך שיתן לו מאותה השדה ומאותו המין ואז הוא דא"צ לעשר ע"כ טעמא משום קפידא דבעל השדה הוא דהויא ומינה דכל היכא דליכא קפידא ואפי' במשנה ממין למין וכגון במקום שהשעורין עושין כפלים כחטין א"צ לעשר וזהו כלישנא בתרא דהתם לעיל דקאמר דמתני' ותני ר"ח לא פליגי ולכ"ע כל היכא דליכא פסידא וליכא קפידא דא"צ לעשר ואפי' נותן לו מין אחר שזרע באותה השדה אלא דמתני' מיירי במקום שאין השעורין עושין כפליים כחטים ותני ר"ח מיירי במקום שעושין כפליים כחטים וכיון שכן הוא ולהאי לישנא בתרא דל"פ מתני' דהתם עם תני ר"ח וכדאמרן א"כ ממילא שמעת מינה דתרוייהו כך"ע דהך מתני' דהכא ס"ל והיינו דכמו דאמרינן התם דכל היכא דשינה לו מחטים לשעורים צריך הוא לעשר דבהא מסתמא קפיד בעל השדה ובדלא עבדי כפליים כחטין ובהכי מיירי מתני' דהתם ובמקום שעושין כפליים כחטין דבהא אמרינן דמסתמא לא קפיד בעל השדה אם שינה לו מחטין לשעורין ובהכי מיירי ר"ח א"כ הוא הדין הכא נמי במתני' דהכא דרשב"ג וחכמים ל"פ כלל אלא לדברי הכל במקום שאין השעורין עושין כפליים כחטים אם א"ל חטין לא יזרענה שעורין:

אבל במקום שמעלין שעורין כפליים כחטין. לדברי הכל אם אמר לו חטין זורעה שעורין ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי:

הלכה ח

מתני' **לשנים מועטות**. פחות משבעה שנים:

לא יזרענה פשתן. שזרע פשתן ממכחיש בארץ הרבה ושרשיו נשארים בקרקע עד שבע שנים:

ואין לו קורת שקמה. עץ תאנה של יער הוא וקוצצים ענפיו לקורות הבנין והן חוזרין וגדילים ופחות משבע שנים אינן נעשות קורות הלכך קבלה לפחות משבע שנים לא יקוץ קורות שבה דבלאו אדעתא דקורות נחית דבשנים מועטות אינן חוזרות לקורות קבלה ממנו לשבע שנים ויש לה עכשיו קורות שנה ראשונה זורעה פשתן וקוצץ שקמה שבה:

גמ' **ניחא חטין לא יזרענה פשתן**. לאו אמתני' קאי אלא על התוספתא וחסרה ההעתקה בכאן או דסמכו על שם שהיו שגורין הברייתות בפיהם והכא איתא בתוספתא שם. המקבל שדה מחבירו לזרע' שעורין לא יזרענה תלתן וכו'. חיטים לא יזרענה פשתן פשתן לא יזרענה חטים. ושם ט"ס בסיפא וכצ"ל וכפי גי' דהאי ש"ס בהאי ברייתא. ופריך ניחא חטין לא יזרענה פשתן שהפשתן מכחיש את הקרקע ביותר מן החטים אלא פשתן לא יזרענה חטין בתמיה והא פשתן לוקה הארץ שלשה שנים הרבה מן החטין ותימר כן:

פירש ר' מנחם לפני ר' לא. דהיינו טעמא דהברייתא דמיירי שזרעה בשנה דאשתקד שעורין ובשנה זו קבל זה ממנו לזרעה פשתן ומוטב לו לבעל השדה לזורעה פשתן אחר פשתן וכלומר שאף אם יזרענה פשתן אחר פשתן שתי שנים רצופות זא"ז לא איכפת לו כיון שאין דעתו שוב לזרוע תבואה בשדה זו:

ולא שעורין אחר שעורין. כלומר ואפי' בשעורין אם היה רוצה זה לשנות ולזרעה דהא מדינא מותר לשנות מחטין לשעורין כחכמים במתני' דלעיל וס"ד דפשיטא דהוי רשאי לשנות מפשתן לשעורין קמ"ל דאפילו לשעורין לא הוה ניחא ליה וכעין דאמרי' לעיל דבשדה תבואה ניחא ליה לבעל השדה למיזרע שתא שערי ושתא חיטי ופשיטא דלא ניחא ליה השתא לשנות מפשתן לחיטין דהרי גם הם מכחישין את הקרקע ואם דלא כל כך כמו הפשתן מ"מ גלי אדעתי' דניחא לי' מכאן ואילך לזרוע פשתן בשדה זו ולא תבואה:

הלכה ט

מתני' **אין השביעית מן המנין**. דכיון דפרט ואמר לו שבע שנים במספר שני תבואו' קאמר. והאי דינא איתא בין בחכירות בין בקבלנות:

גמ' **תני**. בתוספתא פ"ט:

כופין אותו לזורעה שניה. אולי תצלח בשנה זו:

בשדה שאינ' בדוקה. שלא נזרע בה עדיין ומש"ה אמרי' בתרי זימני הויא חזקה דשוב לא תצמיח לפי שאינה ראויה לכך:

בדוקה. שכבר זרעו בה וצמחה והשתא הוא דנתקלקלה לא הויא חזקה עד תלתא זימני:

הלכה י

מתני' **שכיר יום גובה כל הלילה**. שלאחריו דכתיב לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר וא"א לומר שבשכיר לילה הכתוב מדבר שהרי אין שכירות משתלמת אלא בסופה דכתיב כשכיר שנה בשנה ודרשינן שכירות של שנה זו משתלמת בתחלת שנה אחרת אלמא לשכיר יום לא משתעבד ליה עד אחר שקיעת החמה וכן לשכיר לילה לא משתעבד ליה

עד הבקר וכי כתיב לא תבא עליו השמש על כרחך בשכיר לילה מישתעי שנשתעבד לו מבקר משכלה שכירותו ולא תבא עליו השמש וכל היום אינו עובר וקרא דלא תלין בשכיר יום הוא דמשתעי וכל הלילה אינו עובר עד הבקר:

שכיר שעות. ה"ק שכיר שעות דיום גובה כל היום ושכיר שעו' דלילה גובה כל הלילה:

שכיר שבוע. שמטה:

יצא ביום. שכלתה שכירתו בבקר או ביום גובה כל היום וכיון ששקעה החמה עובר עליו:

יצא בלילה. שכלתה שכירתו בלילה:

גובה כל הלילה וכל היום. דס"ל להאי תנא דכיון דמשכה פעולתו משתחשך הוי ליה שכיר לילה ואינו עובר עליו בבקר אלא עד למחרתו בשקיעת החמה ואין הלכה כהאי מ"ד אלא יצא בלילה גובה כל הלילה:

גמ' **למחר עובר עליו משום ביומו תתן שכרו**. אשכיר שעות דמתני' קאי דשכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום ולמחר בשקיעת החמה הוא דעובר עליו משום ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש דאמרינן דבשכיר לילה מישתעי האי קרא וקסבר שמואל דכיון דשכיר שעו' בלילה הוא דינו כמו שכיר לילה:

יום אחד הוא דתימר עובר עליו כל השמות הללו. כלומר ר' דוסא הוא דפריך על דברי שמואל דלדידך דקאמרת יום אחד הוא הלילה והיום נחשבין ליום אחד דהיום הולך אחר הלילה ולפיכך סבירא לך דשכיר שעות דלילה גובה כל הלילה וכל היום שלאחריה א"כ השתא תיקשי עלך דתימר לפרש הא דתניא בתוספתא פ"י הכובש שכר שכיר עובר משום ה' לאוין משום בל תעשוק ומשום בל תגזול ומשום בל תלין פעולת שכיר אתך עד הבקר ומשום ביומו תתן שכרו ומשום ולא תבא עליו השמש ולדידך היכא משכחת לה כל השמות הללו דהא ביומו תתן שכרו ולא תבא עליו השמש חדא הוא ועל שכיר לילה קאי ואפי' שכיר שעות דלילה קאמרת דיום אחד הוא ואינו עובר עליו ביום אלא לאחר שקיעת החמה ואמאי קחשיב ליה בברייתא לשתי שמות:

אין בגלל. ומשני דאי משום הא אלא קשיא דאם בשביל כדי לקיים כל שמות המקראות תיפתר בשכיר שעות דיום ודלילה וזה הגובה כל היום לשכירתו דשעות דלילה ולשכירות שעה דיום גובה כל הלילה ושפיר משכחת לה כל השמות הללו:

ותני כן. בתוספתא שם:

הלכה יא

מתני' **ואחד שכר הבהמה ואחד שכר הכלים**. התם מסקינן דיליף לה מדכתיב לא תלין פעולת שכיר אתך כל שפעולתו אתך ואפילו בהמה וכלים:

משום ביומו תתן שכרו. העשה ועובר על לאו דלא תלין:

לא תבעו אינו עובר עליו. דכתיב אתך לדעתך ולא מדעתו:

המחהו. נתקו מאצלו והעמידו אצל חנוני ואמר לו תן לפועל זה בדינר פירות ואני אשלם או אמר לשלחני תן לו בדינר מעות אינו עובר עליו דכתיב אתך ולא שהמחהו אצל חנוני:

השכיר נשבע בזמנו ונוטל. תקנת חכמי' הוא משום דבטל הבית טרוד בפועליו הוא ולפעמים סבור הוא שנתן ולא נתן הלכך שקלוה לשבועה מבעל הבית ושדיוה אשכיר:

עיבר זמנו אינו נשבע ונוטל. ועליו להביא ראיה ואע"ג דבעל הבית טרוד בפועליו כי מטי זמן חיוביה רמי אנפשיה דבכה"ג אמרינן דלא חשיד בעל הבית שיהא עובר על בל תלין:

ואם יש עדים שתבעו. כל זמנו:

ה"ז **נשבע ונוטל**. כנגד כל אותו היום של תביעה:

גר תושב. שקבל מליו שלא לעבוד עכו"ם ואוכל הוא נבלות אין בו משום לא תלין כדדריש בגמרא דכתיב ברישיה דקרא לא תעשוק את רעך פרט לגר תושב:

גמ' **מאחיך אלו ישראל**. פרט לעכו"ם:

בארצך. כל שבארצך לרבות הבהמה והעבדים:

תני. בתוספתא פ"י:

אבל עוברין הן עליו. החנוני והשלחני אם קבלו עליהן:

בשאמר לו נתתי. אעבר זמנו קאי דבעל הבית נאמן וקאמר ר"ל דוקא בשאמר לו נתתי לך שכרך בשעה שתבעת ממני אבל אם מודה הוא בעל הבית דבשעה שתבעו אמר לו אתן לך למחר אם אמר לו אח"כ נתתי לך אינו נאמן דאמרינן הואיל וטרוד היה כסבר שנתן לו בתוך זמנו ולא נתן:

ואפי' למחר. דלא חלקו חכמים בזה ואפי' בתחלה אמר לו אתן למחר ולאחר שעבר זמנו אמר לו נתתי בה"ב נאמן ואחר שתקנו שבועת היסת ישבע בה"ב שנתן לו:

הלכה יב

מתני' **המלו' את חבירו**. והגיע זמן ולא פרעו:

לא ימשכננו. אפי' בשוק אלא ע"י שליח ב"ד:

לא יכנס לביתו. אפי' השליח ב"ד לא יכנס למשכנו אלא עומד מבחוץ והלה נכנס לביתו ומוציא לו המשכון:

היה לו ב' כלים. וחובו כנגד שניהם ומשכנו בשניהם נוטל אחד ומחזיר אחד בשעה שהוא צריך לזה יחזירנו ויעכב השני אצלו וכדמפרש ואזיל מחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום:

ואם מת. הלוה אינו מחזיר העבוט ליורשים שאין כאן מצות השבת העבוט דהשב תשיב לו את העבוט כתיב לו ולא ליורש:

אלא עד שלשים יום. שהוא זמן בית דין ואין הלכה כרשב"ג:

גמ' **כתיב בנזקין שיהא גובה בעידית וכו'**. כלומר כמו שהנזקין מדאורייתא בעידית הוא כך בעל חוב דאמרי' דיניה בבינונית מדאורייתא הוא להאי תנא כדדריש לקמן וסוגיא זו מבוארת בהלכה א' פ"ק דגיטין:

למדו קרקעות מן המשכונות. וכלומר דכן נמי אמרינן דלמדין אנו דין קרקעות מדין דמשכונות והן מטלטלין ועל שם שנלקחין ביד ומושכין אותן מזה לזה קראן בסתם משכונות וכדאמרינן בגיטין דמה משכונות והן מטלטלין דינן בבינונית בב"ח דכתיבי בהדיא כדדרש ר' סימאי לקמיה כן נמי בקרקעות דב"ח גיבה בבינונית:

ודכוותה ילמדו משכונות מקרקעות. וכן נמי אמרינן התם דכוותה גבי נזקין דכתיבי בהדיא בקרקעות דמשלם ממיטב ולמדין אנו מטלטלין מקרקעות דכל דיהיב ליה ממיטב הוא דיהיב ליה. והש"ס מקצר והולך כאן וסמיך אדאיתמר התם:

פירש ר' סימאי. השתא מסיים ומייתי לה הך דרשא דמהיכן למדו דבע"ח דינו בבינונ' מדאורייתא כדפי' ר' סימאי התם. דבר תורה שיהא שליח ב"ד נכנס. והאיש אשר אתה נושה וגו' אשליח ב"ד הוא דקאמר שלא המלוה ולא הלוה יכנסו ליטול את המשכון שזה מוציא היפה וזה מוציא הרע אלא השליח ב"ד הוא שיכנס ומה דרכו להוציא הבינונית הוא מוציא ולמדנו שהוא גובה בינונית ולמדין אנו קרקעות ממטלטלין:

תני ר' ישמעאל. ופליג אר' סימאי דקסבר והאיש אשר אתה נושה בו אלוה קאי והוא יכנס להוציא את המשכון ומה דרכו להוציא את הזיבורית דזהו דין ב"ח מדאורייתא אלא שחכמים הוא שתיקנו שיהא ב"ח גובה בבינונית משום נעילת דלת בפני הלווין כדאמר התם:

תניי תמן. בבבל שנו ברייתא זו דלקמיה ולמדין אנו דבשליח ב"ד הכתוב מדבר:

חבול תחבול כתיב. למדנו דבשליח ב"ד הוא והזהירה התורה שאם נכנס למשכנו עד בא השמש תשיבנו לו ונוהג בו ג"כ דין השבת העבוט:

בב"ד שלא בב"ד מנין וכו'. וכלומר אי לא הוה כתיב אלא תחבול לחוד ה"א דשלא בב"ד מיירי אלא המלוה היא שנכנס ובו הזהירה התורה להשיב העבוט וכשהוא אומר חבול תחבול ללמדך אפי' ע"י ב"ד:

מישכנו שלא ברשות. תוספתא היא בפ"י ואם משכנו צריך לחזור לו ועובר על כל שם ושם שיש בו. אם לא החזיר העבוט עובר משום שלשה שמות משום לא תבא אל ביתו ומשום השב תשיב לו את העבוט ומשו' לא תשכב בעבוטו:

הוא גרם לעצמו. כלומר דר' אילא מפרש ומדייק לפי שהוא גרם לעצמו זה שהוא נכנס למשכנו שלא ברשות ב"ד ולפיכך אם לא מחזיר עובר על כל שם ושם שיש לו שאלו לא נכנס בעצמו אלא ע"י שליח ב"ד אע"פ שאם לא החזיר עדיין היה עובר על השב תשיב וגו' מ"מ לא עבר על לא תבא לביתו והוא גרם לעצמו כשלא יחזיר לעבור בכל שמות הללו:

מדת הדין בידו שיהא גובה מנכסין משועבדין. כלומר מן הדין שיהא גובה ממה שבידו שהן מנכסין משועבדי' לו ותחת ידו הן וא"כ אם הוא מחזיר לו לאיזה דבר שמישכנו הוא ממשכנו וכלומר מה יועיל לו עכשיו שמשכנו וצריך להחזיר לו:

פירש רבי. הדבר שמועיל לו לענין שמיטה שעכשיו אין השמיטה משמטו או שמא ימות הלוה ונמצאו המטלטלין ביד היורשין ולא היה יכול לגבות מהן ועכשיו מועיל שלא יעשה כמטלטלין אצל היורשין:

תני. בתוספתא שם ושנויה בלשון אחר:

חובל כסות יום בלילה. כלומר מה שאינו צריך לזה חובל ומחזיק בידו ומחזיר לו את הצריך לו כדמפרש ואזיל חובל ומחזיק כסות יום בלילה ומחזיר כסות יום ביום:

זימנין דתיפתר אהן קרא וכו'. כלומר דר' לא מפרש טעמא דברייתא דמהיכן למדו כן ומפרש לקראי דכתוב אחד אומר בפ' משפטים עד בא השמש תשיבנו לו ובכי תצא כתיב השב תשב לו את העבוט כבוא השמש הא כיצד אלא ע"כ זימנין דתפרש לה לשון זריחה וזימנין לשון שקיעה וקרא קמא לשון שקיעה הוא ובכסות לילה מישתעי שתשיב להיות בלילה בידו עם מטמעי שימשא כשתשקע השמש ותחבול לך כסות יום בלילה וקרא בתרא לשון זריחה הוא כבוא השמש עם מעלי שמשא תשיב לו כסות יום להיות ביום בידו ותחבול לך כסות לילה ביום:

הלכה יג

מתני' **אלמנ' בין שהיא עניה בין שהיא עשירה**. משום דאיכא למ"ד בגמרא דוקא עניה הוא דאין ממשכנין שמתוך שאתה צריך לחזור לה והיא נכנסת ויוצאת אצלך אתה

משיאה שם רע בשכנותיה אבל עשירה דלא צריכה וליכא למימר הכי ממשכנין קמ"ל תנא דמתני' דלא דכתיב לא תחבול בגד אלמנה אחת עניה ואחת עשירה במשמע:
משום שני כלים. העליונה רכב והתחתונה ריחים:
גמ' **תני**. בתוספתא שם:
החובל זוג של ספרים. כאחת:
צמד פרות. העול שלהן וכלי אוכל נפש הוא ושל פרקים הוא ואם חבלן כאחת עובר על שתיהן:
הדרן עלך המקבל

פרק י

הלכה א

מתני' **הבית והעליה של שנים**. הבית של אחד והעלי' של אחד:
שניהם חולקין. לפי שאין ניכר איזו אבנים של עליון ואיזו אבנים של תחתון והכל לפי הגבוה אם אחד גבוה מחבירו אבניו ועציו ועפרו מרובה משל חבירו. רואין אילו אבנים ראויו' להשתבר. ודבר זה ידוע מדרך הנפילה אם נחבט הבית מיסודו ונפל תחתיו יש לדעת שהתחתונו' נשברו ואם עליונו של כותל נפל להלן ממנו הרבה אז העליונ' נשברו שנפלו ממקום גבוה והתחתונות שלימות שנפלו ממקו' נמוך ורישא דקתני שניהן חולקין בכולן מיירי שאין ידוע כיצד נפלו כגון שנפל בלילה ופנו את האבנים מיד:
מכיר מקצת אבניו. והן שלימות:
נוטלן. וכגון שהלה טוען במקצת מהן שהוא אמת ומקצת מהן אמר איני יודע דהוי ליה מחויב שבועה דאוריית' ואינו יכול לישבע ומשלם. אבל אם זה אומר על כולן איני יודע ישבע היסת שאינו יודע וחולקין בשוה:
גמ' **תני בברייתא נכמר כתנור**. נהרס ונפל במקומו העליונות ראויות לישבר מחמת שנפלו בכח על התחתונות נשברות:
נפל לחוץ. על הארץ איכא למימר דטפי ראויו' התחתונו' לישבר:
זאת אומרת ששולטות היד מצד אחד. מדקתני היה אחד מהן מכיר מקצת אבניו נוטלן דמשמע אפילו אין הלה מודה לו כיון שהוא מכירן נוטלן וכגון שזה אומר איני יודע דכיון דצד אחד יודע הוא ידו שולטת ונאמן:
תמן תנינן. בסוף פ"ז דדמאי:
א"ר יוסי. מפרש מה טעם אמרו בחולין מתוקנין שנתערבו במאה טבל והיינו שטבולין לתרומת מעשר נוטל מאה ואחד והלא בדין היה שלא יטול אלא המאה של טבל וא"ת

שחוששין אנו שהתרומת מעשר נתערב בחולין אף אם היה כן הלא היא עולה באחד ומאה והרי כאן נטל המאה מן המאתים שנתערבו וישארו החולין כמות שהן הלכך קאמר ר' יוסי דהיינו טעמא:

אם את אומר נוטל מאה. של הטבל חוששין אנו שמא יחשוב הוא כל החולין עלו בידו והיינו אני אומר וכו' כלומר שיטעה לומ' שע"י החולין בידו ויחשוב אותן לחולין והמאה הנשארים הם של טבל ובאמת אינו כן אלא הטבל עלו בידו:

ונמצאו אילו בטיבלן. חותן המאה שיחשוב שהם של חולין נשארו בטיבלן לפי שלא יפריש מהן ובאמת של טבל הן והלכך מפסיד אחת של החולין ונוטל מאה ואחת לשם טבל כדי שיפריש תרומת מעשר מן הטבל ונמצאו החולין מתוקנין ממה נפשך. ותרומה דנקט הכא לאו בדוקא ול"ג דלא איירי אלא בטבל הטבול לתרומת מעשר. ואיידי דקתני התם אם היה הטבל מרובה הוי כיש לו פרנסה ממקום אחר ומוציא לפי חשבון וכדקאמר התם בהאי תלמודא מיכן והילך לפי חשבון נקט לה הכא:

אילין תקוענייא. היסודות ועל שם שהבית תקוע ונשען עליהן ופליגי בה על מי מוטל לעשותן:

ארעיה. התחתון הוא העושה היסודות:

זקיק את מטעינני. כלומר העליון אומר להתחתון חייב אתה לישא ולהטעין עליך ומה איכפת לי ביסודות הבית שלך ואם אתה רוצה בחיזוק ביתך תעשה משלך:

ר' לא אמר עילאי. העליון צריך ג"כ לסייע לעשותן:

בנאי אמרין. הבונים אומרים תרויהון אילון יסודיא כלומר לשתיהן צריך לאלו היסודות לבעל העליה ולבעל הבית:

ודע מסייעא. הברייתא זו מסייע למאי דאמרי הבנאי דשנינו בתוספתא פי"א:

היתה חורבתו סמוכה לכותל חצר חבירו. וכגון שהחצר הוא למעלה מן החורבה ורוצין לבנות ולעשו' הכותל ביניהם ובתוספתא כתוב היתה למעלה מחצירו של חבירו וט"ס הוא וצ"ל מלמטה:

לא יאמר לו. בעל החצר אתה תבנה הלמטה ואני מסייע עמך מכנגד כותל חצירי ועולה אלא מסייע ומייסד עמו מלמטה ועולה והיינו כדאמרי בנאי:

היתה. חצירו בנויה ע"ג שיחין ומערות ועשויה כיפה על גביהן והתחתון רוצה לבנות למטה אין העליון נזקק לו כלום:

תיפתר. להאי כגון אלו הדירות שנוהגות בעיר בישן דלא יכול התחתון לבנות עד שבונה העליון בתחלה ועושה כמין כיפה מלמטה ונמצא שאין העליון צריך לחיזוק היסודות של התחתון כלל:

הלכה ב

מתני' **הבית והעליה**. התם מוקי לה במשכיר ושוכר שהשכיר לחבירו עליה שע"ג ביתו וא"ל עליה זו שע"ג בית זה אני משכיר לך דהשתא שעבידּ הבית לעליה:

נפתחה העליה. בארבעה טפחים ואם בא זה להשתמש בעליה צריך שישתמש חציו למעלה וחציו למטה ואין בעל הבית רוצה לתקן את העליה:

יורד ודר למטה. לגמרי דהא שעבידּ ליה ביתי':

והעליון את המעזיבה. טיח של טיט שנותנין על התקרה דקסבר ר' יוסי מעזיבה אשוויי גומות היא ועל העליון לאשויי הגומות וחכמים סברי מעזיבה אחזוקי תקרה היא ועל התחתון לאחזוקי התקר' והלכה כחכמים:

גמ' **תני**. בברייתא לפרושי נפחתה דקתני במתני' בכמה:

נפחת מקום התנור. כלומר אפי' לא נפחת אלא מקום התנור או מקום הכירה יורד למטה וצריך זה לתקנו:

אלא דו אמר ליה. כלומר דמסתברא דהאי הוא דיכיל אמר ליה עכ"פ אעשה לך סולם לעלות ולירד בו כל זמן שאתה צריך לילך למטה ולא תהא נכנס ויוצא דרך ביתי תמיד אם אין לך להשתמש כלום בביתי:

התחתון נותן את התקרה ולווחים. הנסרים והתקרה דקא' מעשה תקרה הוא והנסרים ג"כ הוא נותן:

מעזיבה עבה. שלא ירדו השופכין שלו למטה:

לא אמרו. לא פליגי בשיעור מעזיבה אלא בשהעליון אין דרכו להשתמש בשופכין הרבה אלא כגון להדיח את הכוסות:

משזגא מנין. אבל אם דרכו לכבס בגדים בעליה הכל מודים שצריך לעשות מעזיבה עבה שלא ירדו השופכין למטה:

דאינון זקוקין. שלפעמים צריכין בני עליה ג"כ להחזקת התקרה לפי שדרכן להכניס החמרין שבאין אצלן בתבואות ופירות שלהן ולפיכך הורה ר' חנינא שיהו בני עליה סייעים לבני התחתונים בעשיית התקרה ולווחים:

הלכה ג

מתני' **הבית והעליה של שנים**. בית לזה ועליה לזה:

אמר בעל העליה לבעל הבית לבנות. החומה והתקרה המוטלין עליו לבנות:
הרי בעל העליה בונה את הבית. כמו שהיה ויושב ודר בתוכו עד שיתן לו זה יציאותיו ואח"כ יוצא ממנו ויבנה עלייתו אם רצה:
אף זה דר לתוך של חבירו. אם כן הוא אף בעל העליה הזה כשזה מחזיר לו מעותיו נמצא שהוא דר בכל ימים הללו בתוך של חבירו ואע"פ שזה לא חסר דהא בלאו הכי לא הוי בני לה איהו צריך להעלות לו שכר דהא הוא נהנה מיהת שאלולי בית זה לא היה לו מקום לדור שם וקסבר זה נהנה וזה אינו חסר חייב:
אלא. בונה וגומר את הכל ומקרה את העליה למעלה וכל הצריך לה ויושב בבית התחתון דהוה ליה זה לא נהנה שהרי עלייתו מוכנת לו לדור בה וזה לא חסר דהא לא הוה בני לה ולא חזיא ליה ואין הלכה כר' יהודה:
גמ' **אלא**. כלומר אלא דהך מיבעיא לן:
בעל הבית מבקש לבנות. הבית ובעל העליה אינו רוצה לבנות כותל העליה:
מהו שיאמר לו גופינו. צריך אתה לעשות המעקה וכותל עליה שע"ג הבית. גופינו תכסנו ומלשון גיפופי ומעקה הוא ועשית מעקה תרגום ירושלמי ותעביד גיפוף:
נישמעינה מן הדא. דתני בתוספתא פי"א:
היתה חורבתו סמוכה לחורבת חבירו. והתם גריס בצד גינתו של חבירו והיינו הך. עמד הלה ובנאה. וגדר את הגינה או החורבה של חבירו:
ויתן לו את כל יציאותיו. מה שהוציא בגדר הזה ולא יכול לומר לו הרי הכותל שהוא מצד חורבתך אתה צריך לו מפני שזה יכול לומר לא הייתי רוצה לסתום החורבה שלי כלל. ומיירי שזה היה בונה הגדר בלאו הכי והכי מוכח בהתוספתא דקתני מגלגלין עליו יציאותיו של כותל בדרך שהוא בונה:
הדא אמרה. עכ"פ שמענו שאין זה יכול לומר לו גופינו ותסתמנו מן הצד וכך אינו אומר לו גופינו מלמעלן:

הלכה ד

מתני' **וכן בית הבד**. בית לעצור בו זיתים:
שהוא בנוי בסלע. בעובי ההר:
וגינה אתת על גביו. הגינה של אחד ובית הבד של אחר:
ונפחת. שמן בית הבד בארבעה טפחים ואינו ראוי לזרוע כבתחלה:
עד שיעשה לבית בדו כיפין. תקרה עשויה עגול כמין קשת ויתקן עליה בעל הגנה עפר ויזרע:
פטורין מלשלם. דמאי הוה ליה למיעבד אנוס הוא:

נתנו לו זמן. ב"ד שלשים יום לסתור ולקוץ:
גמ' **בדלית אחת**. גפן מודלית:
על פרסיקו. על אילן שפירותיו אפרסקין:
ונפשח האפרסק. נעקר ממקומו:
צא והעמד לו פרסק אחר. שמשועבד לו כל זמן שהדלית קיימת:
ולא מתניתא היא. דלא קתני הכי והיאך אתה אומר דר' חייה כפה אותו להעמיד לו פרסק והא אנן לא תנן הכי:
וכן בית הבד וכו'. וא"כ שמענו שאין כופין אותו לתקן אלא יורד וזורע למטה קתני עד שיעשה זה ואי דכופין הוה ליה למיתני כופין אותו לעשות כיפין:
והתני ר' חייא כופין. וא"כ היאך אנו מפרשין הא דפסק ר' חייה ואמר לו צא והעמד לו אם נימא דר' חייא פליג על המתני':
נימר. וקאמר הש"ס דאפילו תימא ולא פליגי דהא ר' חייא הוה עובדא בשהיה שם לפנינו ומתני' דמשמע דאין כופין לא תדוק הכי אלא דמיירי בשאין עומד שם לפני הב"ד ואיננו שהלך לו למדינת הים:
כמה הוא זמן. בית דין:

הלכה ה

מתני' **ונפל**. לתוך גינת חבירו:
הגיעוך. זכה אתה בהן ופנה אותן לעצמך:
אין שומעין לו. אם אין זה רוצה אינו קונה אותן וחייב הלה לפנותן:
הילך את יציאותיך. שהוצאת לפנות אותן:
בתבן ובקש. ללקט לו משלו או מן ההפקר:
טול ממה שעשית. כל מה שלקטת יהא שלך:
אין שומעין לו. אע"ג דבכל דוכתא אית לן שוה כסף ככסף גבי פועל אינו כן דלא תלין פעולת שכיר כתיב מאי דאתני בהדיה משמע:
המוציא מוציא והמזבל מזבל. כשזר מוציאו מן הרפת לרשות הרבים יהא מוכן הנושא לזבלו ואינו רשאי להשהותו שם:
וגובלין טיט. לתת מיד בבנין:
והבונה בונה. מקבלן מיד המביא ובונה:
אף מתקן. מזמין מלאכתו ברשות הרבים כל שלשים יום ואינו חייב בנזקין ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:
גמ' **תני**. בתוספתא פי"א:

פורק אדם עפרו בפתח חצירו ברשות הרבים לשרותו צ"ל וכן הוא בתוספתא לשרותו לטיט ואם לשהותו ה"ז אסור:

ע"ג דימוס. של בנין:

החוצב. את האבן מן ההר:

לגמל. להנושאה על הגמל:

לסתת. המחליקה ומתקנה:

לסבל. הנושאה על כתיפו:

והיה מפקפק בה. הפכה מצידה לצידה כדי להושיבה כדרך הארדכל שהוא ראש האומנין ומדקדק ליישב האבן ומחמת כן נפלה והזיקה הוא חייב:

מסרה הסתת לסבל. הא דאמרי' בברייתא הסתת לסבל הסבל חייב וקאמר הש"ס דיש חילוק בין אם מסר הכל בידו או לא דאם מסר לו הכל האבן וכן מסיתות מקצת מן האבן שסיתת ממנה ולפעמים צריכין לזה לתתה במקצוע ונפל ממנו והוזק אחר בין באבן בין בסיתות הסבל חייב צ"ל. ולג' הספר אפשר לפרש דאם בשעת מסירתו להסבל נפל ממנו לעולם הוא חייב בין בסיתות בין באבן:

הסתת להסבל. אחר שמסר לו האבן נפל האבן והסיתות והזיקו רואין אם בסיתות הוזק הסתת חייב דזה בידו הוא וממנו הוא שנפל ואם באבן הוזק מיד הסבל הוא והסבל חייב כללו של דבר כל שיצא ההיזק מתחת ידו הוא חייב:

פטור. כולן פטורין:

הלכה ו

מתני' **שתי גנות**. של שני בני אדם סמוכות זו לזו האחת קרקעיתה גבוה ושאצלה קרקעיתה נמוך:

והירק בנתיים. בזקיפת הגובה עובי הארץ שביניהם:

של עליון. שהרי עפרו הוא ומשלו הוא יונק:

ר' יהודה אומר של תחתון. שעל אוירו היא מונחת:

למלאת גינתו עפר. ולהשוות קרקעו לעליונה:

וכי מאחר ששניהן יכולין למרות זה על זה. שלא יהא ירק זה כאן עליון ליטול עפרו ותחתון למלאות גינתו:

מניין ירק זה חיה. הדין הוא שרואין מהיכן ירק זה חי וממקום שהוא יונק וגדל לו ינתן:

כל שהעליון יכול לפשוט את ידו וליטול הרי היא שלו. כדקאמר ר' מאיר הואיל ומעפרו הוא חי והשאר של תחתון דעליון גופיה אפקורי הוא מפקיר ליה לגביה דתחתון שגנאי הוא לו ליטול רשות ליכנס לתוך של חבירו וללקטו. והלכה כרבי שמעון:

גמ' **מה יעשו**. הלכה כמי מהני תנאי דמתני':
יחלוקו. כיון דאיכא סברא כר"מ או כר' יהודה חולקין בזה:
עד עשרה טפחים. אדר"ש קאי עד עשרה טפחים הוא בכלל כל שיכול לפשוט את ידו וליטלו:
ר' יוחנן פליג דעד שיכול לפשט את ידו ממש משערינן ובלבד שלא יאנס את עצמו לפשוט ידו יותר מדאי:
כותל שבין שתי מחיצות. של שני בני אדם ונפרץ הכותל:
מה מפקה מביניהון. במאי פליגי דליכא למימר באבנים של כותל והמקום זהו דין מפורש במתני' דריש מכלתין דלקמן דאם עשו מאמצע המקום והאבנים של שניהן. ועוד דמר אמר מחצה לזה ומחצה לזה ומר אמר כולו לזה וכולו לזה והיינו הך דיחלוקו ומאי בינייהו וקאמר הש"ס דבדין אחר פליגי מצא מציאה בתוך הכותל איכא בינייהו:
מאן דאמר מחצה לזה ומחצה לזה. הכי קאמר אם נמצא מחציו והילך לזה הרי הוא שלו ובחציו האחר הרי הוא של אחר הסמוך לו וקמ"ל דלא תלינן דהמציאה מעלמא הוא דאתיא אלא הסמוך למקום שנמצא הוא זכה דתלינן דהוא הניחה שם:
ומאן דאמר כולו לזה וכולו לזה. הכי קאמר דאע"פ שנמצא בחציו האחד הרי יש כאן ספק דאפשר זה האחר השתמש בכל הכותל כמו הזה שהוא סמוך לו ואיכא למימר או כולו לזה או כולו לזה והמוצא הוא שזכה דכיון דמוחזק הוא לא מפקינן מיניה ובמה שבידו הוא זכה:
הדרן עלך הבית והעלייה וסליקא לה מסכת בבא מציעא
בריך רחמנא דסייען מריש ועד כען